Número 2 10 de febrer de 1918

D'ACÍ D'ALLÀ

CARLES TUTUSAUS

OPTIC :: FABRICANT

ESPECIALITATS

Ulleres per a auto
Montures conxa
Montures Galalithe
Montures xapades d'or 18 kilats
Cristalls torics
Cristalls felegich

Binocles teatre
Binocles camp
Barómetres
Termómetres
Estoigs
Lupes
Cadenes

GRADUACIÓ GRATIS DE LA VISTA * Boqueria, 22 - Barcelona - Raurich, 2

PARAIGÜES
OMBRELLES
:: VANOS ::

J. CARDÚS :: Portaferrissa, 10

JOIERIA ESMALTS

ARGENTERIA D'ART

CORTS CATALANES, 643

BARCELONA

FERRER, FISA I ALSINA

GRANS MAGATZEMS DE CRISTALLERIA, PISA I PORCEL·LANA

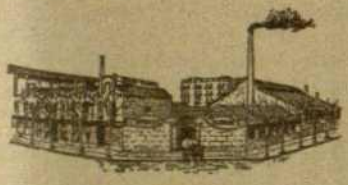

EXPEDICIONS
A PROVÍNCIES

Vendes a l'engròs i a la menuda

Borrell, 91 al 97
BARCELONA

REBEN continuament de les cases més importants del país i de l'estranger, les últimes novetats en **Cristall, Pisa, Porcel·lana i Articles de fantasia.** - Bomboneres, Majòliques pròpies per a regals, etc , etc. - Grans existències en vaixelles, jocs de cafè, de dolços i tasseria en blanc, últims models, decorant-se a gust del comprador en els seus **Tallers de Decorat.** - Jocs de cafè i te, Vaixelles de Pisa i Porcel·lana, formes modernes, decorats novetat (especialitat de la casa). - Jocs de cristalleria de Baccarat i del país, en lliç, gravat i decorat - Serveis per a Restaurants, Col·legis i Comunitats religioses.

La Indústria Lletera

S. A.

Fabricació de Llet condensada

Marques "El Pagès" i "Ibèria"

Superior calitat :: :: Elaboració especial

Les més altes recompenses en tots els concursos

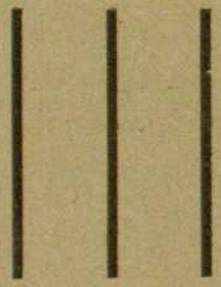

Trafalgar, 64 :: Telèfon A-1727

BARCELONA

VOL. I - NÚM. 2 10 DE FEBRER DE 1918

D'ACÍ D'ALLÀ

MAGAZINE MENSUAL

SURT EL DIA 10 * * PREU: 1 PTA.

EDITORIAL CATALANA. — ESCUDILLERS, 8 BIS. — BARCELONA

SUMARI

Ramon Lull i la Terra Santa de Jerusalem.	*Llorenç Riber*
Els jocs de la infantesa en l'antiguitat: Grècia i Roma. . . .	*Aureli Campmany*
Sota terra.	*Josep M. Co i Triola*
Els ministres catalans que hi ha hagut a Espanya (acabament).	*A. Rovira i Virgili*
Els bandejats	*Selma Lagerlöf*
La plaça del Born	*Ramon N. Comas*
Els vells castells alemanys . . .	*Albert del Rhin*
Jup	*Josep M.ª Folch i Torres*
Guaitant el cel. La nebulosa d'Andròmeda	*T. Vendrell*
Romanç del goig de tenir germana.	*Guerau de Liost*
Un mariscal de França català i un generalíssim d'ascendència castellana.	*Joan Morató*
La pietat de la reina Alina . . .	*C. Riba Bracons*
L'humor a l'estranger.	
L'hora del te.	*Georgina*
Crònica catalana. Dos mesos . .	*X.*
Crònica estrangera.	*A. Rovira i Virgili*

Ramon Lull i la Terra Santa de Jerusalem

La gesta de les armes cristianes que el dia 8 de desembre recobraren els Sants Llocs de la vituperosa senyoria dels turcs, dóna actualitat al present tema. Certa cosa, és que portaren la cobejada lliberació les incidències de la vasta lluita, sense un propòsit de creuada delliberat, que l'hauria feta més meritòria davant Déu i davant els homes. La divina Sabiduria qui toca d'un estrem a l'altre estrem del món amb fortalesa, i tot ho disposa amb suavitat, ha endreçat aquest afer a bona i venturosa fi. El Senyor obrà la gesta; i és meravella als nostres ulls, com diu el salm.

D'ençà que amb ulls plorosos, el nostre Ramon Lull, en aquell cicle de ses pelegrinacions, va arribar a la Terra Santa d'Ultramar i va veure el lloc on era estat son Amat, segons bellament és recontat en el llibre *Félix, de les Meravelles del món;* n'hi quedà en el cor una incurable enyorança i un desig de conqueriment. Val a dir que aquest desig seu no era solitari, sinó que el compartia tot el nostre poble. Ja era ben entrat el segle catorzè i encara els fidels catalans en les deprecacions del diumenge ajuntaven llurs vots en pública oració per la llibertat de la Santa Terra de Jerusalem, com és de veure en rituals antics. Demanaven aquesta llibertat amb la mateixa efusió amb que demanaven el rou del cel i els fruits de la terra. Però la manera del conqueriment, segons el concebia Ramon, era una manera nova. En aquells temps eixordats per la crueltat sonora de les armes, gosava dir que més eficàcia que el ferro tenien la dolça persuassió, la virtut del Sant Esperit i la apostòlica mansuetud debeladora de tota resistència. Les violentes irrupcions de les Creuades no havien pogut arrabaçar el Sant Sepulcre de les mans dels infidels; calia mudar de tàctica i retornar a la incontrastable tàctica i manera com Jesucrist i els Apòstols primerament la conqueriren. Ell proclamà, altes veus i coratjosament, el fracàs de les Creuades per força d'armes exclusiva. I gosava senyalar un nou camí, en aquell bell capítol del *Llibre de Contemplació* consagrat als cavallers: «Molts cavallers veig que van en la Santa Terra d'Ultramar e cuiden aquella conquerir per força d'armes. Com ve a la fi tots s'hi consumen, que no vénen a fi de ço que es cuiden. On, par-me que el conqueriment d'aquella Santa Terra no es degui conquerir sinó per la manera com la conqueríreu Vós, Senyor, i els vostres Apòstols, qui la conqueriren amb amor i oracions i amb escampament de llàgrimes i de sang. Com el Sant Sepulcre, Senyor, i la Santa Terra d'Ultramar par que es degui conquerir per predicació més aviat que per força d'armes, facin-se avant els sants cavallers religiosos i guarnesquin-se del senyal de la creu i omplin-se de la gràcia del Sant Esperit i vagin a predicar la veritat de la vostra passió als infeels i escampin per la vostra amor tota l'aigua de llurs ulls i tota la sang de llur cos, així com Vós féreu per amor d'ells. Tant cavaller i tant noble príncep és anat a la Terra d'Ultramar per conquerir-la, que si a Vós us plagués la manera, bé sembla veritat que la haguessen presa als sarraïns que mal nostre grat la posseeixen. Segons açò, Senyor, és significat als sants religiosos que Vós els esperau cada dia com ells fassen per amor de Vós ço que Vós féreu per amor d'ells. I poden ésser certs i segurs que si ells es donen a martiri per amor de Vós, els exoïreu de tot ço que ells voldran complir en est món per donar llaor de Vós».

I aquest daler ardent no l'abandonà mai en tota sa llarga vida. Ell era estat testimoni de la glaçada solitud del Sant Sepulcre. No es podia aconhortar d'haver vist que davant aquell Altar tombal, exemplar típic de tots els altres altars, només hi cremaven dues llànties, de les quals una era trencada: només dues llànties nodrien sengles flames frèvoles com l'espurneig apagadiç de dues estrelles tristes. I per contrast pensava en les grans solemnitats de Roma, en la gloriosa estelada de llànties i de ciris que hi cremaven honradament mentre pontificava el Sant Pare Apostòlic, voltat d'una vivent corona de cardenals i bisbes, robis i amatistes de la Ciutat de Déu. En

consignar aquest detall en el llibre *De Fi*, hi afegeix encara coses de tant dol i de tan tràgica solitud com les que hi ha en les complantes amargants de Jeremies.

Abans de la gran crisi seva del *Desconhort*, i a causa d'ella per ventura, presentà al papa Celestí V una súplica encaradissa: la *Petició de Ramon*. L'home de desitjos, que era ell, allà es demostra palpitant i nuu. Un dels capítols de aquesta *Petició* era que es publiqués creuada per conquerir la Santa Terra de Ultramar. Aquesta demanda apremiant no fou del tot atesa ni exoïda. El vol fugitiu de les esperances deixà sos ulls en plor i son cor en desconhortament. Ploraven les vies de Sion perquè ningú anava a la gesta.

Emperò d'aquesta depressió de l'esperit l'en redreçà una bona nova volandera que arribà fins al seu sojorn de Mallorca, qui el consolava amb la pietat de ses aures i amb l'indulgència de son cel. Amb orella àvida, dilatada amplament, captà la vaga remor voleiadiça: *Vengué nova que el gran Tartre havia conquerit tot el regne de Síria*, diu el més antic i verídic dels seus biògrafs. El cor li donà un gran salt i la frisança posà ales a sos peus. Li mancà temps per metre's dins una nau i anar-se'n a Xipre, la primera etapa de son viatge cap a la Jerusalem deslliurada. Mes, en aquell temps, la Fama no era tan voladora com ara: aleshores volava sobre les plomes del vent, i avui vola damunt les ales del llamp. *I com fos arribat allà, trobà aquella nova ésser falsa*, diu el mateix biògraf contemporani.

No falsa del tot, sinó més aviat exagerada i tardana.

El palestinòleg Röhricht (1) redui a

(1) *Les Batailles de Hims* (1281 i 1299) en *Archives de l'Orient Latin*, t. I, pàg. 643-48.

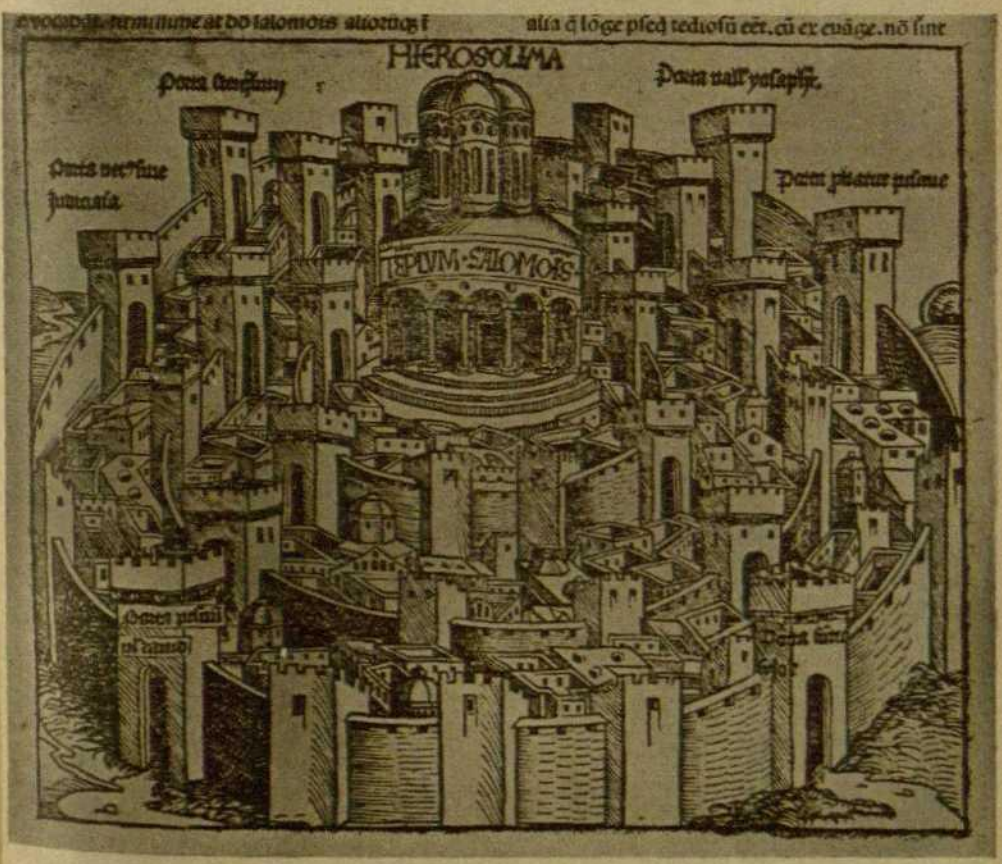

De Libri Cronicarum.—*Nuremberg, 1493.* (Incunable existent a la Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans)

termes de justesa crua aquest famós fet d'armes que commogué la cristiandat amb esperances tan efímeres. Per això li calgué entrar amb destral impietosa dins l'èpica roureda de les cròniques d'aquell temps, on la gesta era engrandida en proporcions fabuloses i contradictòries. El fet s'esdevingué així (1). El gran tartre Cassan, amb l'auxili de sos al·liats el rei de Xipre i el rei d'Armènia, gran so metent, als setze dies del mes d'octubre de l'any de la salutífera Encarnació 1299 sortia de Tauris i davallava a la Síria amb noranta mil genets, s'ensenyoria d'Aleppo i plantava ses tendes prop de Salamieh. Mentretant de l'Egipte inferior pujava menaçant el soldà Melek-Naser-Mohammed amb la hòrrida flor de son exèrcit. El contrast de les dues armades hagué lloc prop d'Emesa (Hims o Homs). Decidí la victòria fluctuant l'arribada sobtosa del príncep armeni Haitó. No feia gaires mesos que aquest príncep havia deixada la milícia terrenal i tresmudat la glòria del seu nom principesc amb el més humil de *Frare Joan d'Armènia*, o *Frare Joan dels Fra Menors*. Mes un caliu del terrible foc antic covava sota la mansuetud de l'hàbit. Damunt l'host de Melek-Naser es desplomà Frare Joan d'Armènia amb sos deu mília cavallers, arrabaçant violentament la victòria indecisa. Per espai de deu dies encalçà implacablement el derrotat exèrcit del soldà, el qual, segons la dita de l'historiador aràbic Makrisi, arribà a l'Egipte amb divuit homes escàpols de la mortaldat. Als dos dies del mes de gener entrava Cassan triomfalment a la ciutat de Damàs. Terrible, com un àngel exterminador, Frare Joan d'Armènia volia venjar amb ferro i amb foc damunt la ciutat de Damàs l'horrible estrai que els sarraïns havien perpetrat a Cilícia; mes l'emir l'en dissuadí cedint-li, emperò, per la venjança les ciutats Salahijah, Mizza i Daria, en les quals se revenjà cruentament damunt deu mília musulmans. D'aquesta manera, en ben poc temps quasi tota la Síria fou senyorejada; però als quatre dies de febrer de 1300 calgué a Cassan el retorn sobtat a la Pèrsia, invadida per Baidó. D'aquesta manera el botí sagrat s'escapà de les mans dels tartres, ans que haguessin pogut consolidar la victòria.

La nova d'aquesta victòria frèvola de Cassan s'estengué per tot el món cristià, fulgurant i tronadora, multiplicada pels mil ecos de la Fama, la qual, segons Virgili,

... vires acquirit eundo (2).

Tota la cristiandat s'omplí d'enraonies. Corria la veu falsa que el gran tartre s'era fet cristià i que Jesucrist, en figura de passió, li era aparegut i que el misteri de la Creu fulgurava en sa vexil·la. I molts cronistes d'aquella època arribaren a consignar que Cassan s'era ensenyorit del Caire, de l'Egipte i de tota la Terra Santa i que el soldà era caigut dins les mans del formidable Fra Joan dels Fra Menors, i que una missa solemniajada llargament s'havia celebrat damunt del Sant Sepulcre (3).

L'orella atenta de Ramon recollí la novel·la alada. Però quan arribà a Xipre, ja s'era esvaït el bull de les enraonies, i quedava la realitat, glaçada i erma. Amb entranyable dolor va veure Ramon una volta més la dispersió de sos somnis arruixats.

No era el nostre Ramon un home que es resignés a romandre a mig camí dels seus intents. Tenia la catalana tenacitat que els obstacles multipliquen. Encara intentà un esforç suprem, com és bo de veure en aquell petit llibre comminatori, *De Fi*.

Volia Ramon que aquest llibre fos el resum i fi de tots els altres llibres i una protesta davant el Déu Pare i davant el seu Fill justíssim i davant el Sant Esperit, escrutador del coratge dels homes, i davant la Benaventurada Verge Maria, Mare del Fill de Déu encarnat i també davant tota la Cort celestial; de què ell ja no pot fer més que allò que ha fet, de què es troba quasi sol, i ningú hi ha qui li ajudi, però que ara i per vegada darrera tramet al senyor Papa i als Prínceps cristians, un petit llibre on s'hi troba compendiosament la matèria, amb la qual podrien, si tant era que volguessin, i mitjançant sempre la gràcia de Jesucrist, reduir tot el món a bon estament i aplegar-lo en unitat de fe romana. Si ho volen fer, que sia enhorabona! Si no ho volen fer, jo ja en só descarregat: «i en el jorn del judici, m'excusaré davant el Jutge eternal, dient i signant-els

(1) Vide *Biblioteca Bio-bibliografica della Terra Santa e dell'Oriente francescano*, pel P. Girolamo Golubovich, O. F. M., t. I, pàg. 335-36.

(2) Aeneidos, lib. IV.

(3) Vide *Continuationes Anglicae Fratrum Minorum*, i *Annales Frisacenses* en *Monumenta Germaniae historica*, tom XXIV, pàgs. 67 i 258.

amb el dit: Senyor Jutge just: aquests són *personalment* aquells als quals vaig dir i per escrit els vaig demostrar la manera per la qual haurien pogut convertir als Infeels i reduir-los a l'unitat de la nostra fe catòlica, *recobrant el vostre Sepulcre preciós, amb la ciutat de Jerusalem i tota la Terra Santa*. El jutjament que el Jutge en farà jo no el sé. Però sé que la Divina Omnipotència no pot ésser coaccionada, ni defraudada la Divina Sabiduria». I fineix aquesta comminació tremenda, amb aquelles misterioses paraules evangelicals: *Qui té orelles per sentir que senti.*

Amb aquesta gosadia apostòlica comença el llibre. En aquells mots de l'evangelista sant Lluc, quan els Apòstols, el jorn ans que prengués passió, varen dir a Jesucrist: *Heu-s'aquí, dues espases aquí;* i Jesucrist respongué: *Ja n'hi ha prou;* Ramon Lull hi veu un símbol. Creu que n'hi ha prou amb dues espases per a conquerir tot el món; ço és saber, amb l'espasa de les dolces paraules persuassives i amb l'espasa de ferro rigorós. I les demostra les dues espases: l'espasa espiritual contra els infidels; l'espasa temporal contra els tiranitzadors de la Terra Santa d'Ultramar.

I fins aquesta rígida espasa temporal era temperada en les aigües bullents de la amorosa persuassió.

No fou certament el nostre Ramon Lull el primer qui tractà de la recuperació de la Terra Santa mitjançant la terrible espasa corporal. D'un lustre almenys l'havia precedit un Menoret, formidablement documentat per son llarg sojorn en terres llevantines, Fra Fidenci de Pàdua, i n'havia presentat un llibre al papa Nicolau III. Però Ramon Lull no es limita a repetir allò que va dir Fra Fidenci, si tant és que ho coneixia, sinó que enfoca el tema amb una mirada ben personal i senyala rutes novelles d'invasió. Pels àngels qui són en paradís, pels sants de la Cort celestial i pels llatins era cosa desitjable que fos cobrada la Terra Santa que detentaven els infidels amb vituperi dels llatins. Per això s'era mester que el Senyor Papa i els honrats Cardenals elegissin i ordenessin una Orde noble qui fos nomenada *Orde de milícia* i un Cabdill d'aquesta Orde que hagués nom de Mestre, Senyor i Rei Guerrejant. Si fos cosa faedora, se li havia de donar el regne d'Israel, i si possible no fos, qualsevol altre regne se li havia de donar. Calia que aquest Rei Guerrejant fos engendrat de sang reial, tant per la magnificència de la honor que si li donava, com també per ço que totes les ordes militars volenteroses se subjectessin a ell.

Viaggio da Venetior al Sancto Sepulcrho, per Nicolo ditto Zopino.—1518

De Breviculum vitae Raimundi Lulli, *manuscrit de la Biblioteca de Kalsruhe*

De **Breviculum vitae Raimundi Lulli**, *manuscrit de la Biblioteca de Kalsruhe*

«Ah, Rei fidel i devot, qual que tu sies, quanta gloria rebràs en el cel i en la terra!» exclama Ramon Lull, imaginant la gesta futura.

Qui havia d'ésser aquest Rei? Ramon el tingué ben bo de trobar: Jaume II d'Aragó, el qual tan llargament és lloat en les obres de Ramon i al qual dedicà aquest vers magnífic:

Ah, Rei humil de alta corona!

Als quatre dies del mes de setembre de l'any 1308, Cristià Spínula escrivia desde Gènova al Rei Jaume II comunicant-li que Ramon Lull se'n anava a la Cort del Senyor Papa per a suscitar la creuada i conseguir «que la vostra Serenitat sia d'aquest afer Capità, Senyor i Cabdill.»

Ço que primerament se havia de començar per fer, era fondre en una sola espasa totes les espases de les Ordes militars, del Temple, de l'Hospital, dels Alamans, que diu ell, o sien els Teutons, i també de Calatrava i de totes les altres Ordes militars aonsevulla fossen, i manar que ingressessin totes en aquesta única Orde de milícia. La creu d'aquesta Orde havia d'ésser de vermella color per a significar que la primera creu fou tenyida amb la Sang de Jesucrist, i además perquè la vermella color mou el cor i encén la sang per l'audàcia. Com sia ço que Jesucrist portà la Creu damunt les espatlles, en l'espatlla vaja entressenyada la creu de l'Orde de milícia i el braç més alt de la Creu s'allargui vers el coll. Dos pams de llargària ha de tenir la creu de l'Orde de milícia, perquè en Jesucrist quan patia, hi havia dues naturaleses. Aquesta creu, en tal lloc, en tal figura i en tal color obtindrà la victòria en la guerra, per raó de la semblança amb la primera Creu; i amb aquesta creu els Templers seran contents. Además la Creu típica tenyida de sang, vermellejava damunt la negrura de l'eclipse. La creu vermella de l'orde sia, doncs, posada en negre drap. La color negra de la túnica plaurà als guerrers de l'Hospital. Els súbdits del Rei Guerrejant portin gran barba, com la solen portar els endolats per gran tristesa. Així donaran entenent que són en tristor i dol fins a tant que la Terra Santa, la Viuda de les Gents, sia deslliurada. Jesucrist menjava en taula humil, accessible als seus Apòstols; accessible sia a tothom la taula del Rei Guerrejant; mes, ell segui en el cap de la taula, honradament.

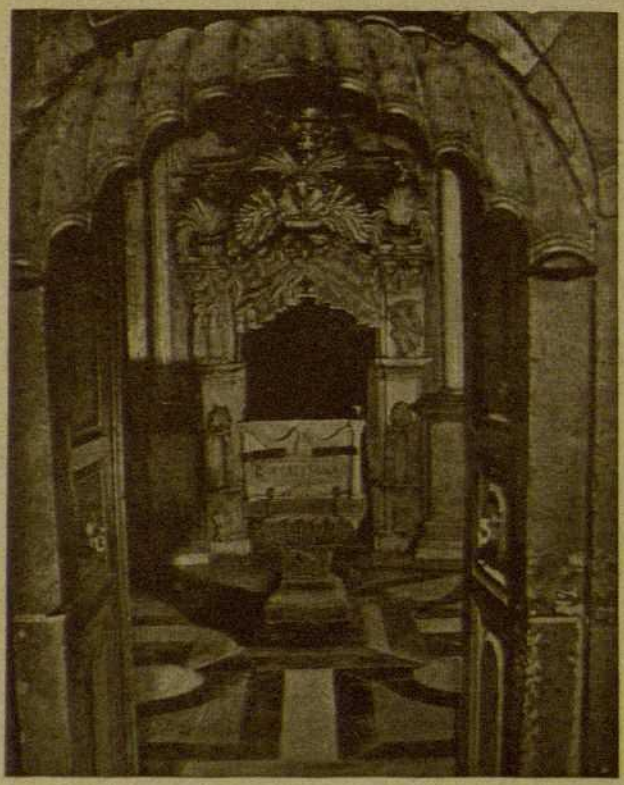

La capella de l'àngel. — *Vestíbol del Sant Sepulcre. — En el centre hi ha un fragment de la llosa on les Santes Dones hi vegeren l'àngel assegut*

D'aquesta manera anava enriquint de símbols espirituals i suavitzant tota aspror i divergència entre els membres de la futura milícia. I fins en les estones forçades d'oci, els guerrers de l'Orde podrien nodrir d'heroisme i de bellesa els cors i els enteniments llegint en els campaments les seves pròpies obres, *Doctrina Pueril, Blanquerna, Felix de les Meravelles*

del món, Arbre de Filosofia d'Amor, el Gentil i els Tres Savis.

Quin era el lloc més indicat per a l'invasió de la Síria i conqueriment del Sant Tresor? Ramon indica cinc camins. El primer fóra passar per terres de l'Emperador de Constantinoble i per terres dels Turcs; després per l'Armènia fins arribar a Síria. Però aquest camí és molt difícil i massa llarg i exigeix gran exèrcit i despeses; i, per tant, no és gaire recomanable. El segon camí fóra anar a una certa illa, nomenada Raicet, prop d'Aleixandria. El nom actual de Raicet és Rossetta situada en el delta del Nil, i per això nomenada illa. Amb naus i soldats, aquesta illa podria ésser presa i fins conservada com a base militar; però aquest camí és massa llarg i portaria sobrada messió i immobilitzaria massa defensors, i per ara no és gaire recomanable. El tercer camí seria a anar vers Xipre i Armènia, però aquestes terres no són saludables a tothom. Jo ho sé perquè hi só estat, diu ell; i a més el camí és massa llarg i requireix un estol massa gran i un exèrcit de terra sobradament nombrós. El quart camí és Túniç, però no és lloable aquest camí per ço que aquella terra és molt poblada i vol massa exèrcit i massa cavalls; tot el qual es demostrà, quan hi transfretà sant Lluis, rei de França. El quint camí és Espanya, ço és saber, Andalusia, on hi ha Almeria i Màlaga i Granada. Amb escàs exèrcit el Rei podria iniciar el conqueriment, prenent ara un campament, ara un altre, ara un burg, ara una vila. Aquesta terra fóra fàcil de conquerir. Conquerida Andalusía, el rei amb l'exèrcit, augmentat progressivament, podria anar més enllà, a Berberia, al regne de Ceuta, separat d'allà només que per set milles de freu. Successivament aniria l'exèrcit conquerint i consolidant el conquerit; i aleshores, en camp pla, podria presentar batalla als sarraïns, deslliurar la Terra Santa de Ultramar i sotsjugar l'Egipte. Amb l'exèrcit creuat anirien segurament les benediccions del Crist. Tota la cristiandat posaria el cor i els ulls damunt aquest Rei, votat a la gesta santa. Els cristians tenen sobre els sarraïns la superioritat de l'armament i de la cavalcadura. Els cavalls són guarnimentats i els cavallers són armats d'elm, osberc i llança. Millors ballesters són els cristians i van a cavall; amb arc lluiten els sarraïns; i l'arc sempre és vençut per la ballesta. La fusta de les ballestes es fa en terres de cristians; en terres de sarraïns no se'n troba. Si els peons, tan nombrosos com fos posible, anaven armats amb ballestes de dos peus no podrien ésser

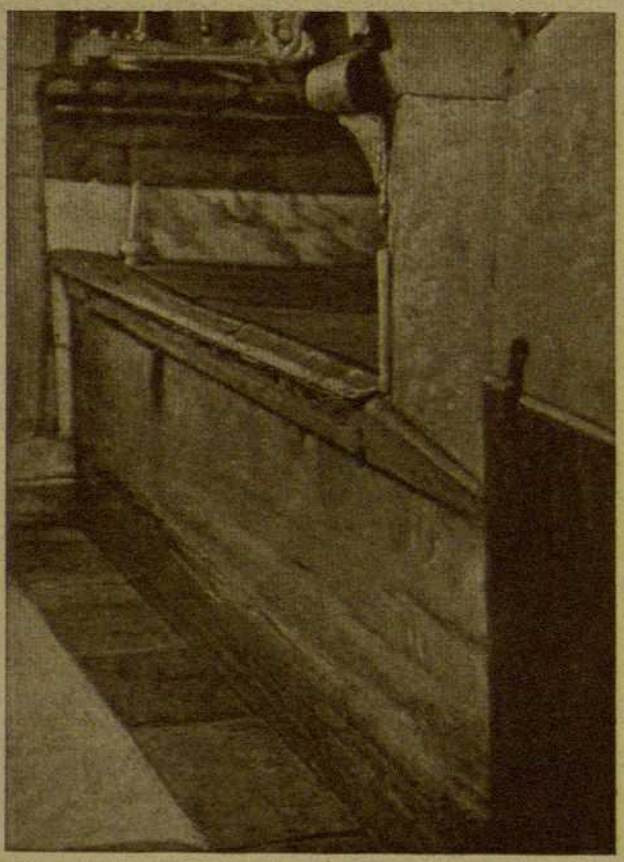

Interior del Sant Sepulcre.— *El lloc més sant dels Sants Llocs*

contrastats ni pels peons ni pels genets sarraïns, sempre que amb qualsevol mena d'escut anés protegit el peó cristià; puix els sarraïns no se saben protegir i el pit núu ofereixen a la violenta mordacitat del dardell. Ademés, els cristians tenen els almogàvers qui són homes peons, amb ascones, dards i escuts, molt destres, i van prop i lluny de dies i de nits. Almogàvers hi ha en gran baldor a Catalunya, Aragó i Castella. Aquests guerrers són moll bons per a conquerir terres, i caldria que el Rei Guerrejant en tingués molts d'aquests guerrers, habillats però amb túnica negra, i l'espatlla creuada de vermell. De més a més, els cristians tenen els ginys bèl·lics de que careixen els sarraïns, mancats de llenyam per bastir-ne. Són persistens els cristians en el setge de les ciutats, perquè són més rics i poden haver tot allò que els és menester. La mar i tot és cristiana; i és una òptima via de avituallament de totes coses necessàries per l'aspre exercici de la guerra.

Ademés, per la gesta santa convenia que el Rei Guerrejant tingués un Almirall i una flóta. La missió llur seria devastar totes les costes sarraïnesques de forment i bestiar. Caldria també que l'Almirall tingués «una nau molt gran, amb quatre tarrides, per a pendre una illa nomenada Rodas, on hi vaig veure un bon port; i també una altra illa nomenada Mauta (Malta?)». Una nau armada en cors s'apoderi de tot allò que vaja destinat als sarraïns; Que ningun cristià, sots pena d'excomunió i confiscació de béns gosi anar a comprar mercaderies a Aleixandria ni a Síria. I que aquesta nau sia cosa santa, inviolable a tothom; i qui la toqui, sia excomunicat. Els sarraïns egipcians i babilònics no són guerrers; sinó que compren als falsos cristians qui els ofereixen venals, uns tartres o turcs nomenats *molucs* i amb ells guerregen en lluites defensives. Aquesta nau destorbaria que els molucs arribessin a Babilònia. De més a més, aquesta nau hauria de tallar el mercat d'aromes que d'Egipte eren portats a terres de cristians. De aquesta manera la terra del Soldà seria afligida de pobresa. Els mercaders cristians, catalans i genovesos, s'acostumarien d'anar a comprar aromes a Baldag i a la India, fora de la senyoria del Soldà. La terra d'Egipte ni Babilònia podrien resistir un tal bloqueig, I EN SIS ANYS LA GRAN GESTA SERIA ACOMPLIDA.

Arrera-saga de l'host crucífera havien d'anar-hi predicadors, amb el doble esperit de Matatias, qui prediquessin de virtuts i de vicis, segons l'*Art de Predicació*, composta per ell mateix; i prediquessin de maneres de guerrejar, segons sa pròpia *Art general;* aquests clergues havien de cantar missa i oir confessions i resar Hores i himnes. Havia d'haver-hi juristes amb el llibre *De Jure* que ell compilà; i metges i cirurgians per a curar els malalts i els ferits amb naframent de ferro, segons l'*Art de Medecina* per ell mateix ordenada. No havien de mancar clergues torcimanys o sia interpretadors, qui coneguessin els llibres que ell havia fet en arábic, *Alchindi* i *Teliph*. Als presoners per força se'ls havia de fer llegir en els dits llibres; i després, amb faç alegre i carregats de dons, el Rei Guerrejant, els havia de donar llibertat. D'aquesta manera, ells, de retorn a les contrades nadiues, escamparien les nostres creences i la bona olor de Jesucrist. I en últim terme, en dita Orde de milícia havien de professar-hi mecànics o *homes maestrals* que diu ell, ferrers, fusters, obradors de pedra, sastres per cosir túniques i tendes, pellissers per fer regnes i corretges i tota obra de cuiro, correus, portadors de lletres i missatgeries, un reboster, un pastor. Així entorn de l'exèrcit formidable d'Israel, armat per la conquesta de la Ciutat, el nom de la qual és interpretat *Visió pacífica*, brunziria una vasta remor de pau...»

Aquest llibre *De Fi* arribà a mans del senyor Papa Clement V. Fou el senyor Rei d'Aragó el qui n'hi feu ofrena: «el qual, en la ciutat de Montpeller, oferí la seva persona, la seva terra, el seu exèrcit, el seu tresor per guerrejar contra els sarraïns, tot temps que fos plaent al senyor Papa i als senyors Cardenals». I en un altre llibre diu Ramon: «I d'això en só cert, perquè jo hi era.»

Ah, Jerusalem! No fou tampoc Ramon Lull el darrer qui senyalà aquesta gesta a la glòria de les gents cristianes. No gairé anyades després, un patrici venecià, Marino Sanuto, presentava al Rei de França un bell llibre estimulant a la creuada; i per incitar-ne la més viva cobejança, l'acompanyava amb un mapa on el món era figurat tot rodó, com un anell, del qual Jerusalem, n'era la gemma; tot rodó com un ull, i Jerusalem n'era la pupil·la.

Migrada eficàcia tingué la tremenda

comminació lulliana. Però encara no s'aturà aquí, jatsia fos molt antic de dies. En son coratge senil trobava alè i veu de conjur per suscitar una creuada tumultuant i per concitar contra els sarraïns les *armes piadoses* que el Tasso cantà. Un naufraig l'havia gitat en les costes italianesques de Pisa. Volent encomanar als pisarcs la febre santa de la Creu, proposà en llur Consell municipal que seria bona cosa que alguns ciutadans es fessen cavallers de Jesucrist per deslliurar la Terra Santa. A precs seus, el Consell de Pisa va escriure al Sant Pare i als Cardenals sobre aquell afer. No s'aturà Ramon a Pisa. Anà a Gènova, i consemblants lletres impetrà. Moltes persones devotes li feren llargs oferiments; més de trenta mília florins reuní solament de Gènova.

La neu lenta de les darreres hivernades no apagà l'escalfor d'aquell desig. La nova de que el Papa Clement anava a aplegar concili ecumènic en la ciutat narbonesa de Viena, desvetllà el vol de ses cansades esperances. I el cant de cisne de Ramon foren els rims gentils del *Concili*, d'on ens plau transcriure aquesta cobla alada i brunzent, — endreçada als Princeps:

Senyors princeps! Si prometeu
al Papa que tots ireu
e que hi fareu tot quant podreu;
en gran vergonya lo metreu:
Si no us vol dar
per lo Sepulcre cobrar,
vets lo'n pregar.

LLORENÇ RIBER

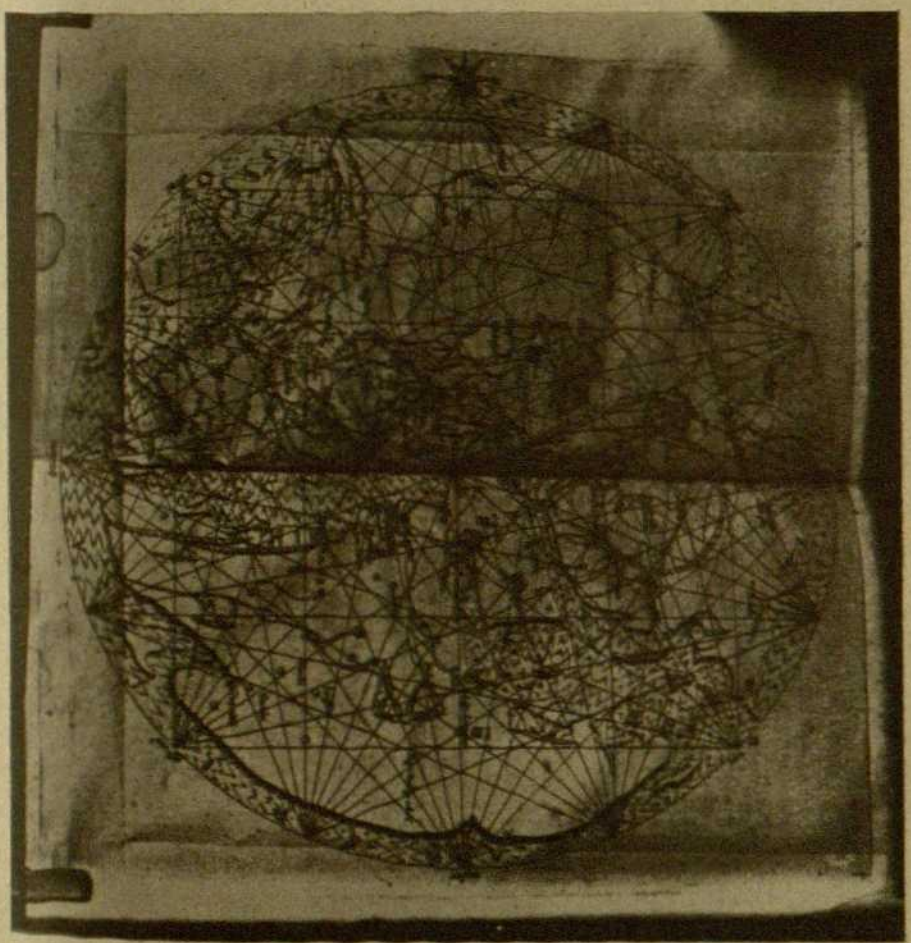

Mapa mundi del llibre de Marinus Sarutus, Liber Secretorum Fidelium Crucis... *Hanoviae, 1611*

Els jocs de l'infantesa en l'antiguitat

Grècia i Roma

Al fer la descripció dels objectes que pels infants són la visió de totes les coses que els envolten, veurem la importància cabdal que tenen en el desenrotllament de la vida llur i la trascendència que la seva utilitat té en les tendres existències, tanta que, el privar-los de l'ús i coneixença de tals objectes, fóra llevar-los la espiritualitat del seu viure.

Cal reconèixer, doncs, còm és de interessant fixar l'atenció en l'importància que el joc i la joguina té per a la criatura humana. Recordem primerament el que diu Lucreci — mort 50 anys abans de l'Era Cristiana — en el seu Poema *De la naturalesa de les coses* (llib. V.-v. 223).

Heu-s'aquí còm parla el poeta: «A semblança de la barqueta que les onades cruels llencen damunt la platja, ve a la vida, damunt la terra, el petit infantó, tot nuu, sens llenguatge, mancat de tots els medis que han d'ajudar-lo per a viure. Expel·lit violentament per la Natura de les entranyes maternals, tantost nat, fa sentir tristos gemecs, com presentint els mals que haurà de soportar al través de la seva vida. No és pas així que vénen al món els anyells, ni tampoc les bèsties salvatges, que no necessiten ni bergancins que dringuin per que no plorin, ni cançons per a fer-los dormir.»

El petit plora, certament, però no és pas el dolor ço que el fa cridar moltes vegades, sinó el desig de procurar-se i conèixer allò que el volta. Per això vol tocar tot el que veu i se'n vol apoderar. És allavors que les joguines són els objectes preferits. És en aquest moment que la gran humanitat es torna petita, proporcionada a la mida de l'infantó; i les figures de les persones i de les coses devenen així en forma adequada, per a viure en les mans dels infants la seva pròpia vida.

El bergancí i la nina foren sempre, exactament com ho són avui i ho seran en els temps a venir, els primers elements d'entreteniment i educació dels sentits dels infants.

A Atenes igual que a Roma foren tan parions els jocs, que dificilment pot hom establir distincions entre els jocs dels grecs i els dels romans. Tant va arribar a compenetrar-se aquest últim poble amb el seu precursor, que molts costums són idènticament iguals.

Els nens i les nenes de dos mil anys enrera, altrament, jogaven amb les joguines i els jocs que actualment juguen i han jogat en altres temps.

Vegi's, sinó, la curiosa descripció que el cèlebre comediògraf grec Aristòfan, fa en una de les seves comèdies: un dels personatges diu: «—Fill meu, quan tenies sis anys, amb el primer òbol que vaig guanyar essent jutge, vaig comprar-te un carret, amb ocasió de les festes de Dionissius».

I afegeix que, «essent encara molt petit, ja sabia modelar-se cantis amb cera, construir barquetes amb cuiro, carrets amb fusta, i fins amb pells de magrana va apendre de fer-se'n granotes».

El bergancí en els temps antics estava destinat, igual que actualment, a enfortir les genives del menut, essent també guarnit amb cascabells, per a alegrar el sentit auditiu. Aquest objecte tan estimat dels petits servia també, si bé una mica canviat, amb motiu de les festes religioses, puix a Atenes, a l'igual que a Roma, els infants sonaven sorollosament per les

Nines en terra cuita; la una romana, vestida a semblança d'una pagesa de la Campània, l'altra grega

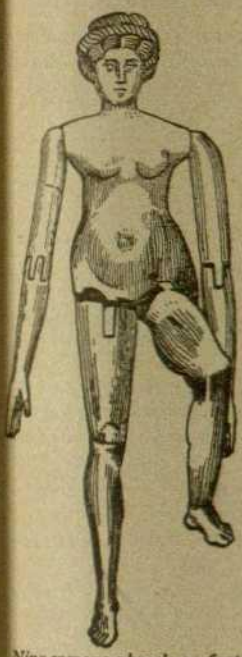

Nina romana obrada en fusta de roure. Té 30 cm. d'alçada i vuit articulacions

vies ciutadanes els Sistres sagrats, tal com sentim actualment en els dies Sants el so dels xerracs.

Una de les joguines que es pot considerar quasi tan antiga com l'humanitat és la nina. Primitivament foren construïdes en fusta o en terra cuita, tenint els braços i les cames disposats de manera que podessin fer moviment; les més perfeccionades arribaren a ésser obrades en cera, de les quals, degut a la seva gran fragilitat, no n'ha arribat cap exemplar fins a nosaltres. No obstant, pot afermar-se llur existència.

Les nenes gregues i les romanes estimaven la seva nina tant com les d'ara, donant-les-hi el nom de *pupa* que és sinònim al de *nena* o *nina*. Si altres testimonis manquessin, n'hi hauria prou per a mostrar l'estimació de les nenes gregues per la seva nina, amb recordar les paraules de Plutarc, qui parlant amb la seva muller de llur filleta nomenada Timoixena, que se'ls morí quan tenia l'edat de dos anys, explica que era tan intel·ligent i tenia tan bon cor, que demanava a la seva dida que dongués també el pit a la nina.

Les nines eren ofertes a les nenes i usades per elles, portant els seus corresponents i apropiats vestits. També sabem que feia's ús entre les nenes gregues i romanes de tota altra mena d'objectes dels que actualment en diem *la fireta*. De què aquelles nenes disposaven també del seu mobiliari diminut, ho testimonia Pausànies, qui ens diu haver vist en el Tresor del Temple dedicat a Hera, la deesa Juno dels llatins, a Olímpia, un llitet decorat amb ivori, procedent d'un *ex-vot* fet per una noia grega.

Això no era pas un cas excepcional, puix en els temples s'hi trobaven reunides multitud de joguines, per raó del costum, practicat pels fills de l'antiga Grècia, que les noies abans de casar-se oferissin a les llurs divinitats protectores les seves nines i altres objectes usats durant la infantesa.

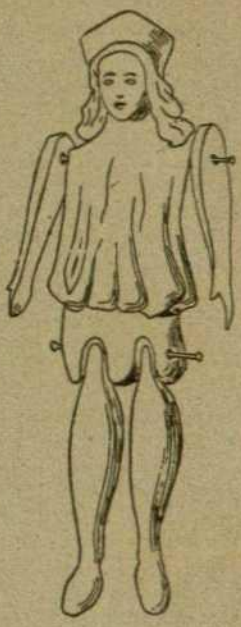

Nina grega en terra cuita Fou descoberta a Sicília

Estatueta d'una nena portant la nina habillada a la moda de les dames del seu temps. Trobada en les excavacions de Tanagra — Beòcia

Aquesta oferta s'efectuava abans de celebrar-se la cerimònia nupcial, costum que després fou adoptat també per les noies romanes. Els nois el practicaven semblantment als 17 anys, que era quan es considerava entraven a l'edat viril, i per tant, havien d'abandonar els jocs de l'infantesa.

Pels textos de diversos escriptors antics sabem que els emmotlladors grecs construïen unes figuretes de terra cuita pintada,

i les venien pels carrers a semblança dels que actualment veiem, calificats amb el terme vulgar de *Santi di guixi* i que eren nomenats *coroplastas*; aquests foren els proveïdors d'aquesta joguina a la gent menuda. La conservació fins als nostres dies d'alguns exemplars d'aquestes nines de terra cuita es deu al costum de dipositar a les sepultures dels petits els objectes que en vida havien usat, costum que durà fins als darrers temps del paganisme.

Les figuretes obrades pels *coroplastas*, tant si representaven la figura humana com la d'animals de variades espècies, eren colorides amb tons molt vius, usant-se, per a la seva construcció, no sols la terra cuita i la fusta de vàries menes, sinó també el vidre, l'os i diversos metalls.

Ordinàriament les nines de terrissa acostumaven a tenir quatre articulacions, dues a les espatlles i altres dues a les caderes, formades per medi d'uns forats fets a l'argila quan encara era fresca, pels que hi traspassava un fil de metall reblat pels caps, restant així els membres que constitueixen cames i braços en situació de poder fer moviment.

Aquestes figuretes de terra cuita s'han conservat per raó d'ésser inalterables, però amb escassa quantitat, a causa d'ésser tan trencadices.

Pintura en un vas grec representant una ronda o sardana, que recorda la nostra olles, olles de vi blanc

Alguns jocs es practicaven també ben semblants als actuals. Entre ells, els que participen del cant i de la dansa. Un dels preferits era el de agafar-se de les mans fent rodona cantant i ballant. Tota una sèrie de jocs i de danses per l'istil eren correntment usats en l'antiguitat. Entre els grecs era molt comú donar a quasi tots els jocs de les noies una forma més o menys *orquèstica*, o sia de dansa cantada.

Els nois, en canvi, preferien els jocs de major esforç físic, sentint una especial devoció en jogar a cavalls. De petitets se'ls ensenyava el fer-los saltironar per a distreure'ls amb el joc que actualment se'l nomena *arri, arri, cavallet*, que tant els alegra i diverteix, i amb el qual les mares gregues ja entretenien llurs fillets. Després, més grans, el jogar a cavalls, tot i ésser un dels jocs més senzills, és dels que més practicaven. Amb un bastó posat entre les cames i un fuet a la mà, per a pegar-li fort, veu's-aquí cavall i cavaller.

*Pintura en un vas grec semblant al joc d'*arri, arri, cavallet

Devia ésser tan popular a Grècia aquest joc que, apart de les representacions que se'n coneixen hi ha la curiosa anècdota que ens conta Plutarc, qui ens explica que: «Agèsilas era un devot enamorat dels petits, li plaien tant, que fins prenia part en els seus jocs; un dia que estava amb ells jo-

gant, muntat damunt d'una canya posada a manera de cavall, va ésser sorprès per un amic, a qui digué tot rient: —Això que veus no ho expliquis a ningú que no tingui fills.»

També fou molt usat pels nois el joc de fer córrer el cèrcol, encara que igualment fou recomanat a tota mena de persones, com a higiènic i saludable, prescribint-se el seu ús d'un mode especial als individus de constitució feble. Hipòcrates, en son tractat *Sobre el Règim*, aconsella que es faci córrer el cèrcol «puix com per a fer-ho s'ha de desplegar un poc de força, perquè és fet d'aram o de bronzo, provoca suor abundant, la qual és molt saludable, en l'immensa majoria dels casos». S'entretenien en aquest exercici, els nois, les noies i fins les persones grans, igualment a Grècia que a Roma, com ho comprova el testimoni d'Horaci (Od. III-XXIV), que diu: «El jovent romà és molt hàbil en el joc grec del cèrcol».

Nen romà fent córrer el cèrcol. Gravat en una gemma o pedra preciosa

El feien córrer servint-se d'un bastó recte o maneta de metall curvat, trobant-se representacions de una i altra manera. Era costum de portar-ne dues a fi de poder salvar els obstacles que es presentessin i no haver de parar el joc. A Roma el fer córrer el cèrcol era qüestió de certa habilitat, puix el mèrit del que hi jogava consistia en fer-li descriure figures en meandre i variades línies capricioses, per la qual se servien de les manetes curvades. Horaci exclama: «el qui no hagi après de jogar bé amb el cèrcol, que no es mogui, si no vol fer riure a la gent que té aprop seu».

El saltar és molt plaent a les criatures. Aquest exercici tan natural en ells i útil a la vegada per a l'enfortiment dels peus i les cames, es divideix en dues parts, que consisteixen, en el salt per alçada i el salt per llargada. Per això el saltar a la corda ha estat i segueix essent un dels jocs preferits, el mateix dels nens que de les nenes, car amb ell poden disfrutar de un i altre exercici a l'hora, i encara els lleu de completar-lo per altre moviment, que és el dels braços i mans al donar impuls a la corda per a que volti.

Els nens, però, abandonen aviat aquest joc i s'aficionen a exercicis més violents, servint-se de l'apoi per a saltar posant les mans damunt d'un piló o bé sobre l'esquena d'un altre noi que a posta roman acotat. Aquest últim exercici és dels que hi consegueixen major preferència, i hi ha regles i formes diverses per a jogar-hi.

Nen grec jogant a cavalls. Pintura en un vas

Entre els grecs era considerat aquest joc com una mena d'exercici de gimnàsia; d'altra manera no tindria explicació la presència del personatge barbut que porta un manat de vergues a la mà; ell és el qui guia i dirigeix l'exercici, com es desprèn de

Nen romà saltant la corda. Estatueta de bronze

la seva posició, que indica el moment que s'ha de saltar.

La pilota és una altra de les joguines més antigues que es coneixen i conserven, havent estat practicat aquest joc en l'antiguitat, tant pels nois com per les noies, segons es veu per la menció que en fa Homer (Odissea, VI-100) quan diu: que Nausica la filla d'Alcinoo, rei dels peaciencs, després que amb les seves serventes ha rentat la roba, l'ha tinguda estesa, quan esperaven que s'assequés, per a plegar-la i havent acabat de menjar, treient-se els vels es posaren a jugar a pilota. «Nausica la dels braços blancs guiava el joc».

De pilotes n'hi havien de cinc mides; la petita, que podia fàcilment agafar-se amb una mà; en seguia una altra de mida més grossa, que servia per als jocs de combinació. Un d'ells, era el del triangle, en el qual els jogadors es col·locaven en el punts que corresponien als vèrtex d'aquesta figura geomètrica, i per aital raó se'l nomenava la pilota de tres. Eren plenes de clin i cobertes de roba o de pell, formant diferents costures, de diversos colors, molt vius, entre els quals dominava generalment el color verd. La mida tercera era més grossa, seguint després la quarta, que encara ho era més. Aquestes estaven plenes de ploma, i la quinta, que era la més grossa de totes, anava plena d'aire, raó per la qual devia ésser la més lleugera; per això era recomanat el seu ús a les criatures i als vells, que eren quasi els únics que les usaven.

Maneres de jogar-hi n'hi havia moltes, especialment entre les persones grans, que fins constituien associacions de jogadors, que arribaren a tenir tanta importància, que a Pompeia se sab hi hagué una associació de pilotaires que en certa ocasió fins intervingué en unes eleccions municipals presentant un candidat.

De les vàries maneres de jogar-hi cal esmentar la que sabem per la descripció que en fa Apol·loni, i que sembla tenir un caient de tradició homèrica. «Les joves donzelles jogaven en la ribera sorrenca, amb els vestits arreboçats a les anques i formant rodona es divertien amb la pilota, llençant-la de la una a l'altra, fent-la anar enlaire sense que mai caigués a terra.» Per les explicacions que ens dóna Pòl·lux en la seva nomenclatura del joc de pilota, es dedueix que hi havia entre les diverses maneres de jogar-hi, la de dividir-se en dos grups i llençarla de l'un a l'altre, a semblança del que actualment es nomena a *geps;* també s'acostumava a for-

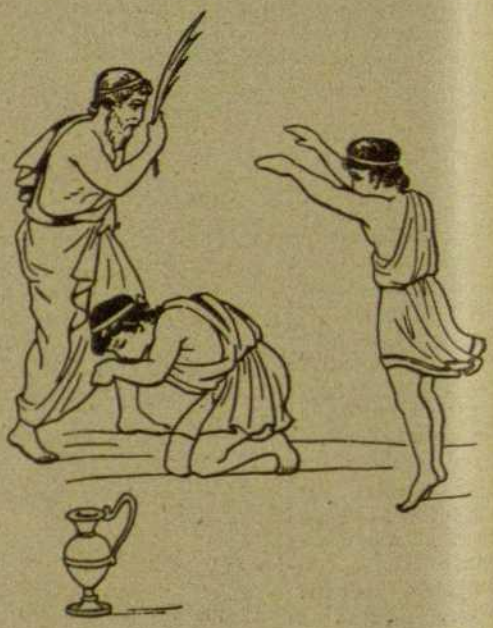

Nois jogant a saltar i parar, dirigits pel seu mestre
Pintura en un vas grec

mar dos camps, procurant que els jogadors fessin passar la pilota per damunt del camp contrari i en aquest cas es guanyava o perdia la partida. En la descripció que dit autor fa d'aquest joc s'hi troben una sèrie de mots aplicats a ell, els quals usaven els jogadors grecs, que revelen la seva molta importància i extensió, com són: *Tirar, llençar, enviar, projectar, ressortir, retornar, rebotre i d'un cop ben donat en deien ben dirigit, ben apuntat, elegant, vigorós, traçut.*

Nois romans jogant al joc de la pilota de tres. Pintura trobada a Roma

Una de les particularitats que distingia el joc de pilota, entre els grecs, era el d'ésser acompanyat per un ritme sonor, instrumental o cantat, formant així els jogadors o jogadores un grup orquèstic, arribant a obtenir en aquest exercici una elevada perfecció, segons es desprèn del curiós passatge que segueix, del poeta còmic Damoxène, reproduït per Ateneu: «Un jove de disset anys jogava a pilota, era de la illa de Cos, aquesta illa que sembla ha produït només que déus. Quan ell girava els ulls envers els presents, fos per a tirar la pilota, o fos per a collirla, tots unànimament no ens sabiem estar d'aplaudir, era tanta l'elegància del seu jogar, de son portament, de sa presència i de la seva gràcia, que tot quan deia i feia era absolutament perfecte en tot ell, tant que jo no recordo haver sentit, ni vist, res més agradívol, ni jamai una gràcia semblant».

Nois romans jogant amb la pilota grossa. Dibuix copiat d'una moneda

En aquest joc, com també en altres, al que perdia li deien *ase* i estava obligat a fer tot el que li manaven; en canvi, al que guanyava, el calificaven de *rei*, i era el que disposava i ordenava tot el que l'altre havia de fer. A n'aquest costum fa referència Plató quan diu: «el qui s'equivocarà farà d'*ase*, com diuen els jogadors de pilota, i el qui no s'equivocarà regnarà en nosaltres».

La manera de jogar dels romans era molt semblant a la dels grecs, com ens ho comprova Petroni al descriure el joc entre un vell i varis nois (Sàt. XXVII) «Amb el nostre vestit de taula ens dirigirem casualment a l'indret on estaven reunits els jogadors, quan totd'una ens vàrem adonar d'un vell calb amb túnica de color roig fosc que estava jogant a pilota amb una colla de nois que portaven una espessa cabellera.

Aqueixa formosa joventut no atreia tant les nostres mirades com el mestre que jogava amb ells, amb pilotes verdes,

qui prohibia es fessin tornar a servir les que queien a terra. Tenien a posta un esclau que amb un sac ple anava servint les pilotes als jugadors i a més dos altres col·locats al vol del cercle, els quals es cuidaven de recollir les caigudes, mentre un d'ells les anava comptant».

Nois romans jogant a bales. Joc semblant al nomenat la barrisca
Relleu romà de la col·lecció Blundell

D'aquesta descripció de l'escriptor llatí, se'n dedueix, tot seguit, la marxa del joc, que consistia en comptar les pilotes que se li escapaven a cada jugador i que marcava l'encarregat de collir-les; a l'acabar es comptaven, i perdia el qui havia fallat més vegades durant el joc.

Per a jugar amb la pilota més grossa es posaven un braçal, puix la rebotien amb el braç; com que era plena d'aire, era molt lleugera, a això fa referència Marcial (IV-XIX) al dir que un dels seus amics «preferia l'exercici de la pilota grossa perquè és lleugera com una ploma».

El joc de les bales era també molt usat i pel que d'ell en sabem sembla que un dels més populars era el conegut modernament amb el nom de *la barrisca;* també se sab que feien altra mena de jocs, entre ells un de semblant al que es nomena *flendi;* amb tot, se suposa que primitivament se servien de nous per a aquesta mena de jocs, puix Ovidi fa d'ells una descripció que no dóna lloc a cap mena de dubte. Encara més en les Faules de Fedre (III-XIV), on s'hi troba el següent testimoni: «Un atenienc es burla d'Isop perquè el veu que està jugant a nous entremig d'una colla de bailets» i referent a la pràctica d'aquest joc pels romans, hi ha un passatge de Suetoni (Aug. LXXXIII) que explica com l'Emperador August per a distreure's jugava a nous amb els nois.

L'ús de les nous en aquest joc era molt estès, encara que a vegades foren substituïdes per bales fetes d'argila cuita, pedra de marbre, alabastre, àgata, ònix, etc., i també de vidre, a les quals se'ls hi donaven el nom d'*ocellata*. També n'usaven unes de molt grosses, amb les quals hi jogaven a semblansa del joc de les *botxes*, però, com queda indicat, a falta de bales s'usaven les nous, essent tan estès el seu ús, que es consideraven com una mena d'atributs de les criatures petites, puix era molt comú la frase a manera de proverbi, de *s'ha despedit de les nous*, equivalent a dir: ha sortit de l'infantesa.

Noia grega jogant amb el trompitxo. Pintura en una copa

El *trompitxo* i la *baldufa* foren altres de les joguines conegudes i usades pels antics; n'hi havien de terra cuita, de bronzo i de fusta; aquestes les nomenaven *boix* perquè era la fusta de què se servien, a semblansa de les que es fan

Nois jogant a "fet. Pintura mural d'Herculanum

actualment. Sembla fou més popular el trompitxo, però també feren ús de la balduf a, segons es desprèn de les paraules de Plató, qui diu, al fer una semblansa, referint-se a determinada persona, que és d'aquelles que «es mouen sens canviar de lloc», o sia quan la baldufa volta amb tanta velocitat que aparentment dóna l'impressió de que no es mou i que comunment es diu *s'ha adormit.*

Aristòfan, en la seva comèdia *Els ocells*, fa al-lusió al joc del trompitxo, quan el calumniador es veu perseguit per a fer-li purgar la falta i crida dient: — Jo tindré de rodar com una baldufa.—Una baldufa dius?—reprèn l'altre personatge. —Justament jo tinc unes ales superbes. —Ai! ai!—exclama cridant el primer. —És un fuet.—No que són les ales—li contesta mentre li va pegant continuament.—Amb les quals et faré voltar com una veritable baldufa.

D'aquest joc Pittacus de Mitylène, en féu una lliçó de moral. A l'ésser interrogat per un estranger per tal que l'aconsellés referent a quina de les dues fadrines que festejava li convenia més per a casar-s'hi, a l'explicar-li aquest que la una era del seu braç i l'altra, en canvi, era de posisió més elevada, el bon vell Pittacus, aixecant el bastó amb el qual s'apoiava i senyalant-li un determinat indret, li va dir: -Veus, aquells et contestaran.-Eren una colla de nois que jogaven amb el trompitxo, fent-lo ballar a cops de fuet. L'estranger s'hi acostà i al moment sentí que un dels nois deia:—Pega a la que tens més aprop —amb el que va compendre tot seguit el que volia dir aquest consell: que el més convenient era que es casés amb la dona que s'acostava més al seu braç o posició, cosa que li féu abandonar la idea d'un casament desproporcionat.

El columpi. Pintura en un vas grec

D'aquesta anècdota se n'han fetes diferents interpretacions, però el que ens interessa i correspon explicar és el fet de que Pittacus no podia endevinar quines serien les paraules que dirien els nois; el que ell suposava i creia era, que de ço que ells diguessin se'n podria deduir el consell que es demanava.

Això era degut a que entre els antics s'atribuïa als

infants una facultat quasi bé profètica.

Facultat que trobem citada en els diàlegs de Plató, en la frase *el vi i els infants diuen la veritat*, l'origen de la qual és considerada per ell dels temps antics, ço que ve a ésser el sinònim del conegut proverbi modern *infants i orats diuen les veritats*.

Entre els romans l'afició a jogar amb el trompitxo també fou molt estesa i de la mateixa manera que Aristòfan se'n serví per presentar un joc escènic, els poetes llatins usaren en diferents casos en les seves composicions l'imatge de aquesta joguina, perseguida a cops de fuet. Referent a la baldufa, sembla que no fou tan popular i fins hi ha la creença de que és més modern el costum de jogar-hi.

D'aquest joc fa uns deu anys se'n féu quasi un abús; és l'anomenat el *diabolo*, o sia una mena de rodet que per medi d'un cordó se'l fa saltar. Els grecs també el coneegueren, puix a Atenes s'hi han trobat uns objectes de la forma susdita que no podien tenir altra aplicació, com ens ho demostra una figura pintada que representa un noi amb una d'aquestes joguines.

Nois jogant a bitlles. Relleu en un sarcòfag romà

El jogar a *fet* o a *cuit*, també és altre dels jocs practicats en els temps antics. Les descripcions que es coneixen fetes pels autors grecs i llatins demostren que algunes de les vàries maneres de jogar-hi eren quasi del tot iguals a les actuals.

El *balanci* o *gronxadora* i el *columpi* no sols foren considerats com un divertiment de les noies i els nois sinó que també s'hi entretenien els vells, segons es desprèn de la referència que ens presenta Plutarc al dir que quan els homes ja no tenen força per combatre amb les armes o per llençar el disc, s'entretenen amb el joc de la pilota o el del columpi, el qual solia ésser format per una mena de tamboret o cadira penjat de dues o quatre cordes.

Tampoc és cosa noba el fer volar la *grua*, *estel* o *miloca*, puix a Grècia era usat aquest entreteniment, tant pels nois com per les noies, segons ho comproven les il·lustracions que han arribat fins a nosaltres d'aquesta joguina, si bé el dibuix que la representa és d'una tal simplicitat, que no permet estudiar-ne gaire bé la figura que tenien ni còm eren construïts i sobre tot la particularitat d'ésser presentada en posició inversa a la usada modernament en els *estels*, encara que bastant semblant a la de la *grua*.

El joc de les *bitlles* és un altre dels jocs que és de tots els temps. Actualment no sols és patrimoni dels petits, sinó que fins els homes fets el conserven com a un seriós divertiment.

El jogar a marits i mullers o a casats és costum antic també en les criatures: la representació d'aquest joc es troba grafiada detalladament, veient-se els nuvis amb el cap cobert pel vel de les esposalles, encadenats pel llaç del matrimoni i conduïts per Himeneu, qui actua de Paraninfe. Aquest era el nom que es donava al qui presidia la boda, dirigia la cerimonia i les festes que s'efectuaven. Porta l'antorxa o atxa encesa, precedint-los per a guiar-los i conduir-los envers el llit conjugal que es suposa ha arranjat Eros. Van seguits d'un altre Amor, que aguanta per damunt dels caps de la parella nupcial la canasta amb els codonys que s'han ofert a la núvia.

Tota aquesta representació d'aquest joc suggereix el següent comentari a un erudit historiador i investigador contemporani. «Les nenes devien trobar molt de goig en reproduir en els seus jocs aquest canvi de felicitat i llibertat, amb el qual estudiaven, tot jogant, el modo de compondre el seu posat honest per al dia que tinguessin de representar-lo de debó i no aparèixer cohibides ni perduda la serenitat al trobar-se davant de llurs geloses companyes».

Altres jocs, a més dels descrits, eren usats pels nens i les nenes gregues i romanes; sabem que n'usaven de semblants al nostre *escarabat bum bum*, el de *la puput* a *rajoleta*, els *ossets* o *pedretes*, aquests, especialment, foren molt populars; el de *trencar l'olla* plena d'aigua amb els ulls tapats, a semblansa de com es fa en la festa nomenada *la sortija*, i alguns altres més que han desaparegut o s'han modificat de manera que ells ens demostren com, amb escasses variants, els costums i les habituts populars són iguals ara que abans.

Per fi, és interessant també el remarcar el costum dels antics, semblant al dels nostres temps, de fer presents a n'els petits en diades determinades durant l'any. Se els en feien el dia en que a n'el menut se li donava nom, que equivalia al bateig, després el dia que complia anys, en la diada de cap d'any, el que venia a ésser consemblant als que actualment se els hi fan en les diades dels Reis o de Nadal, i en qualque altre dia que fos molt senyalat per la criatura o per la seva família.

Com hem vist, el transcurs del temps no representa per als jocs de la infantesa altra cosa que l'afirmació de la seva utilíssima virtualitat.

Criatures romanes jogant a casats. Gravat en una pedra preciosa

Alguna de les il·lustracions que reproduïm sabem ha sigut lleugerament retocada pels autors dels textes que hem consultat. Per manca de originals que els poguessin copiar directament, hem tingut de fer-ho dels trobats en les obres al·ludides, tal com en elles hi són representats. Amb tot, podem assegurar que els retocs a que ens referim ho són sols en els detalls que corretgeixen imperfeccions dels originals i sens alterar per a res els de caràcter documental, que han sigut respectats rigurosament.

AURELI CAPMANY

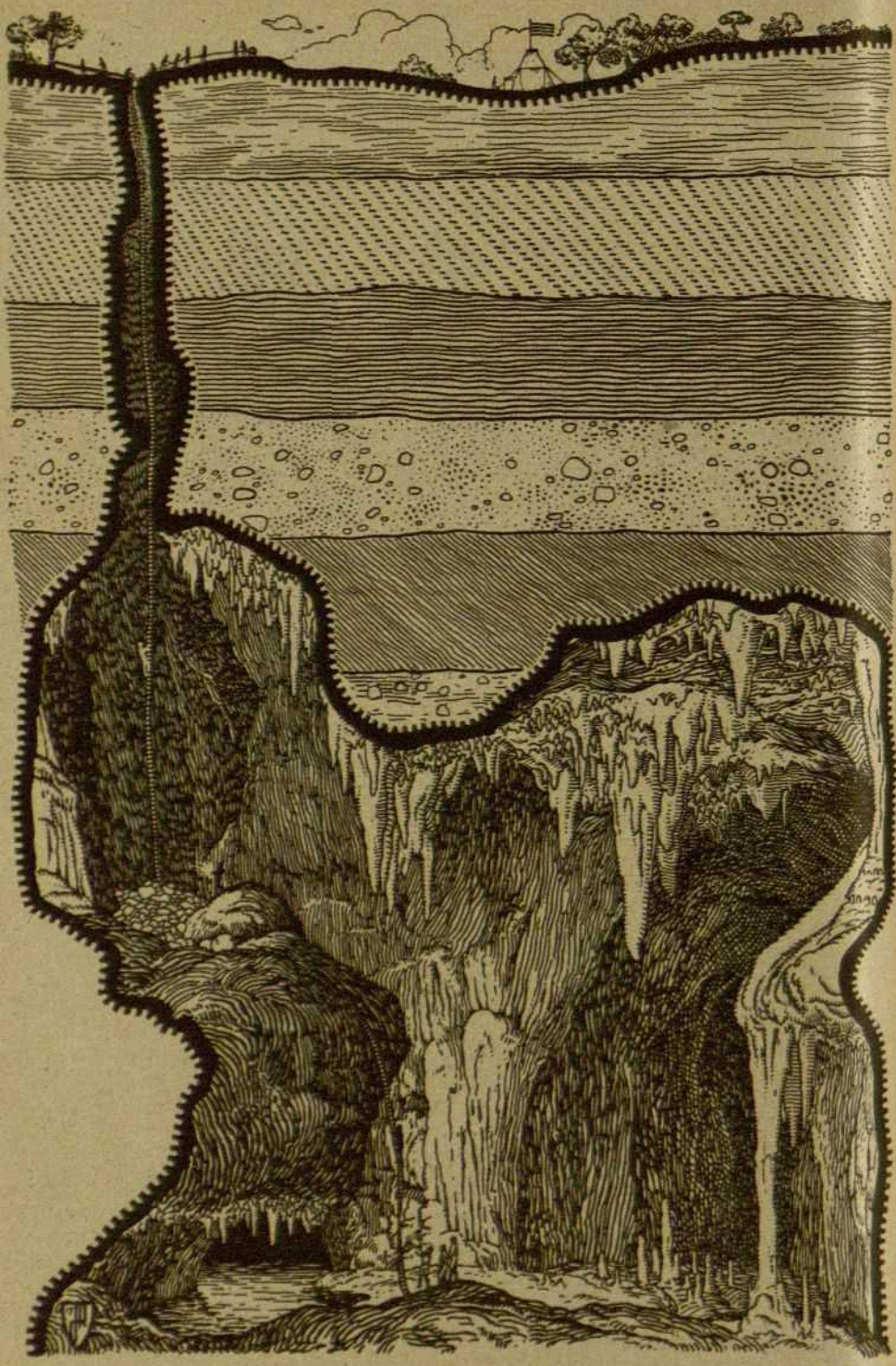

Disposició i exploració d'un avenc Dibuix d'En J. Ribot

SOTA TERRA

En tot temps i en totes les edats, una de les coses que més preocupa és el no poder resoldre, ràpida i satisfactoriament, una demanda que ens posem: Què deu ésser això? Per què deu servir allò? Què hi deu haver aquí dintre? Considerant que és molt possible que vostre natural curiositat no hagi pogut estar satisfeta al trobar-vos davant un avenc, abisme de negra i paorosa entrada oberta a pla de terra, curiositat esperonada cada volta que haureu pensat en aquell forat, venim avui a satisfer-la donant una categòrica resposta als interrogants i punts suspensius que tal volta, fa anys anotàreu en les fulles de la llibreta companya de viatges i excursions.

Cal repassar curosament la escala, barró per barró, abans de passar-la a la gola de l'abisme
Avenc de l'Esquerrà. — Oleseta de Bonesvalls

Dins d'aquelles fosques goles s'hi tanquen altres tantes meravelles. La taca negra d'espesses tenebres és en son fondo blancor, colors suaus, rosats, verds clar, blaus i grocs i vermells d'una gama desconeguda en altre lloc. La sensació d'intranquil·litat, de mal d'esperit, tinguda ran del trau d'un avenc, és a baix antitètica. La més gran serenor, la quietut absoluta, i per tant la pau espiritual, regnen en aquell món de solitut majestuosa. Aquella grandiositat, aquelles proporcions fora de tot l'usual, molts cops gegantines, incommensurables; l'aspecte del conjunt, fantàstic i corprenedor; aquella pesant quietut, sols trencada pel monòton remoreix del gotejar de l'aigua que de mil·liades de estalactites s'escorre; l'isolament de tot nucli organitzat; la manca de quelcom que es mogui aparentment; l'exclusió del concepte Vida, impressionen

Aquesta senzilla disposició del rodet de corda, facilitarà moltíssim la tasca de donar i replegar el llivant

rarament l'esperit de l'home que ardida i resoltament es penja d'una corda o davalla pels graons de la escala brandadora.

Com hi penetrem en les entranyes de la terra? Per què l'espeleòleg s'arrisca en perilloses davallades i exploracions de llocs desconeguts? Veu-s'aquí, caríssims qui llegiu les planes d'aquest *magazine* netament nacional, el que procuraré explicar-vos.

Per a menar a bé una excursió espeleològica, cal disposar d'un extens material pràctic i per a treure'n tot el fruit que se'n pot recollir, és també de tot punt impassable el posseïr un adequat material científic, a transportar *in situ*, en part, tal com baròmetre, termòmetre, higròmetre, brúixola, eclímetre, taquímetre, aparells que completarem en el laboratori amb un potent microscopi, cambra de cultius, instal·lació fotogràfica, a més de l'utillatge i reactius usuals. El material per a la davallada és composat per cordes de teixit especial, de Manila o seda, enrotllades en un tambor, qui, montat damunt uns soports *ad hoc*, facilitarà l'amollar o replegar ràpidament la corda, segons les necessitats de l'explorador en ruta. Aquests llivants, d'una resistència calculada per a 10 vegades l'esforç normal a soportar, tenen un centenar de metres de llargària en una sola peça. Per a facilitar el treball de comunicació amb l'exterior, sovint van disposats dintre la corda els fils metàl·lics per al telèfon. Al cap de la corda hi va amarrat un travesser de fusta, que serveix per a sentar-s'hi l'explorador, passant la corda a un mosquetó que la relliga a l'anella del cinturó de que va provist l'espeleòleg. Aquest dispositiu de seguretat deixa una perfecta mobilitat i en cas d'accident, que l'explorador no es pogués valdre per sí, quedaria amb medis d'ésser içat cap dalt. La escala, feta de montants de corda i travessers de fusta, va a peces de 25 o 30 metres, amb dispositius en els caps per a empalmar-se ràpidament les unes amb les altres. Com a complement d'aquest material pràctic, cal afegir parpals de ferre, politxes, trossos de corda, fanals, taulons, etcètera. Aixís mateix seran necessaris 4 o 500 metres de cordill de pescar de regular gruix per a davallar a l'avenc el fanal i altres menesters.

—Avall!— ha comenat secament mossèn Faura, qu. prompte ha desaparegut a nostra mirada

Creieu que és imposant el moment en què, després dels llargs preparatius, el primer explorador comana secament: —Avall!

El mot ha ressonat entre nosaltres, venint a trencar el religiós silenci que tots servàvem. Acompassadament, els homes que tenen la corda van amollant braçades i més braçades. Fem-la, nosaltres també, la davallada, camí del desconegut. Per segur deixem que mai haviem experimentat una sensació com la present. Recapaciteu sobre el que representa dir-se un matefx: «No sé on vaig; aquest *camí* cap hom hi ha a la terra que l'hagi fet. Mai ningú ha vist el que jo vaig a veure».

Amb tota cura anem davallant per la escala, que tenim engambada de través, amb la velocitat que ens permet fer-ho la corda que ens relliga amb l'exterior. Simultani a nostre desplaçament, va fent

Una de tantes meravelles desconegudes és l'avenc de Son Pou, a Mallorca

via, precedint-nos d'uns metres, un fanal d'espelma que de dalt arrien.

Hem baixat vint metres. Aixequem el cap i veiem retallat, brillant, el trau de l'avenc. El contrast és brutal: aquí a l'entorn les més fosques tenebres; dalt, sobtadament, sense gradacions sensibles, un esclat lluminós imponderable.

—Continuem nostra ruta: Avall! Sempre avall! A la feble lluiçor del fanal, obirem als pocs metres una cornisa, un sallent de la roca, on la escala hi ha quedat deturada. Una llarga pitada — un altre contrast — estrident i molestosa dins de aquella solemne quietut, fa que els de dalt parin els respectius quefers. El fanal i el llivant resten immòbils. Enxufem nostre petit micròfon en els bornes que surten de la corda i comuniquem als de dalt el motiu de nostra parada. Cal que tingueu fort el llivant. L'escala està deturada en un replà. Ara la faré estimbar. Feu pujar el fanal cosa de 10 metres.

Un recorregut científic a les coves de Collbató

Arrapant-nos de mans allà on se pot, procurem estimbar el munt d'escala que ha quedat apilotada. Amb penes i fadics arribem a fer-la, primer relliscar i després, ah! fillets de Déu! s'estimba sorollosament. Tota ella s'agita amb tremolor

espasmòdica i de les sotregades que fa frega amb el murs de la xemeneia, fentne despendre una pluja de rocs que passen xiulant vora nostre i algún n'hi ha que ve a rebotar contra el casc que protegeix nostra testa. Un penyal s'estimba també amb l'escala i a l'anar rebotant de roc en roc podem formar-nos idea de la fondària de l'abisme.

—Encara és fondo això, —diem als de dalt. Un roc que s'ha estimbat de la cornisa junt amb la escala ha tardat bona estona en arribar a baix.

—Feu baixar el fanal tot el que l'hagueu pujat, i corda avall!

L'escala que fins a l'arribar al replà venia tocant la penya, dificultant nostres moviments, penja ara isolada, ço que ens permet fer més via. — Més ràpida la corda!, diem als qui són dalt.

Els murs, que al començar la davallada eren penyals nusos, ara es van habillant de blanques vestidures, de capricioses formes, amb plecs i guarniments com mai hem vist. Avall sempre, la gola es va engrandint i a poc arribem a un lloc on nostres ulls no poden fixar el mur davanter. Entrem per la volta d'una immensa cambra. Bé prou mirem, no en veiem pas la fi! Una remor continuada, fosca i imprecisa, ve a desvetllar nostra atenció i posem els cinc sentits en esbrinar-ne l'origen. Es un rum... rum... com el produït per un eixam fugitiu. Ja veurem el que sigui, si a Déu plau.

Continuem avall d'estona. Devem haver guanyat un desnivell d'un centenar de metres. De sobte notem que la escala manca a nostres peus. Les mans queden aferrades al penúltim barró. Una pitada i tot resta immòbil. Com que per a usar del telèfon necessitem les mans, ens deixem anar de la escala, quedant penjats, com l'aranya de son fil, damunt aquella immensitat.

— Deixeu baixar sols el fanal. S'ha acabat la escala i no veig pas encara fons. I els bons companys de l'exterior seguidament executen el comanat. El fanal es desplaça lenta i seguidament aclarint-me, al seu pas, un seguit d'esplèndides i fantàstiques visions que prestament s'esfumen i desapareixen com per art d'encantament. La llum que obir, com si fos produïda per una cerilla, resta immòbil: ha tocat fons. Evalúu en una vintena de metres la distància que ens separa i decideixo arribar al fons sols per mitjà de la corda. Donat el pes de la escala que penja, seria dificultós l'empalmar un altre tram.

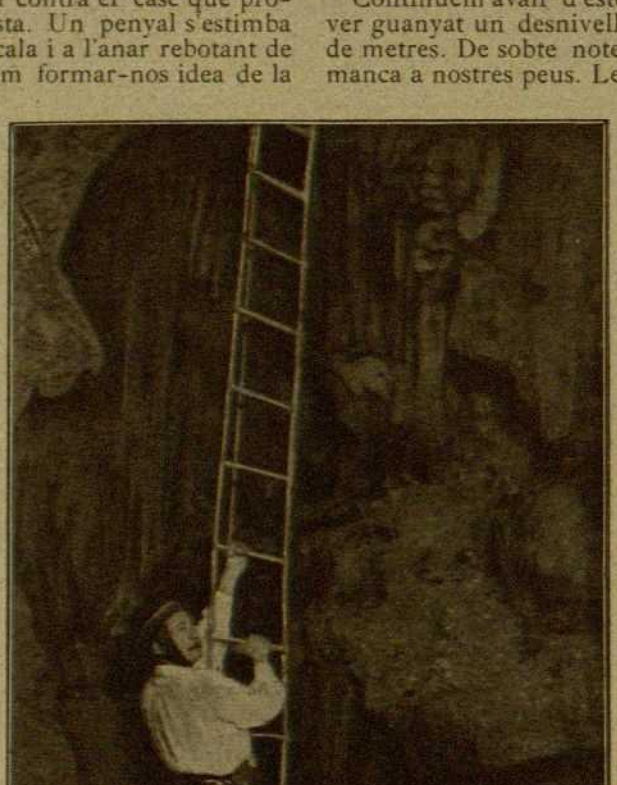

L'autor d'aquest article davallant a l'avenc d'Ancosa. Pontons

—Pareu d'amollar fanal. Avall la corda! I com l'aranya filadora, suaument balancejat, amb un progressiu moviment de rotació, sobreixint-me el cor d'entusiasme, ple d'emocions, trobant-me petit, infim, davant de tan gran espectacle, de aquella magnífica manifestació de Natura, arribo al sol de tan pregon abisme.

—Ja sóc a baix!, crido als de dalt. Feume arribar el sac i que En Santa comenci a preparar-se per a baixar. Això és immens. Penso que trobaré una abundosa corrent d'aigua. Fa estona que en sento el soroll.

Col·loqueu la politxa del *correu* a l'angle mateix, a la esquerra del trau; així el sac tocarà poc amb la paret. Enllestiu!

I mentre els aparells davallen i un company ve a reunir-se amb nosaltres per a procedir a la exploració de aquella cavitat subterrània, indaguem l'aspecte d'aquell nou món. Encara que respiro perfectament, assatjo el grau de puritat de l'atmòsfera. No hi ha perill: l'aigua de calç acusa lleument la presència del gas àcid carbònic. Una forta fetor molesta. Cremo paper d'Arménia per a no sentir-la. Com tots els avencs que hem explorat, aquest també serveix de canyet comunal als pobles de la rodalia. Animal domèstic que es mori o que pateixi malaltia incurable, ja se sab on farà cap: daltabaix de l'avenc!

He vingut a parar a un angle de la amplíssima cambra, tot ple de rocs, que s'esllavicen al fer nosaltres el més petit moviment. Sabeu, bons amics llegidors, què representa aquest cono geganti format per movediços elements on hem vingut a parar? Cada pedra recorda la curiositat d'un passant. Tot aquest roquiçam, que bé cubica 10 metres, ha estat tirat des de dalt, avui una pedra, demà una altra, per les persones que s'han encepegat a passar per l'encontrada on s'obre l'avenc. Al llenyater que se'n va a fer faxina a la muntanya no li raquen els 10 minuts que farà de marrada si vol passar ran del trau. I el pastor, dementre les ovelles tranquil·lament van fent via, quedarà deturat davant la gola fosca i, com el faxinaire, hi tirarà el seu roc, com va fer ahir i tornarà a fer demà. Aquests misteris de Natura tenen un tan gros atraient!

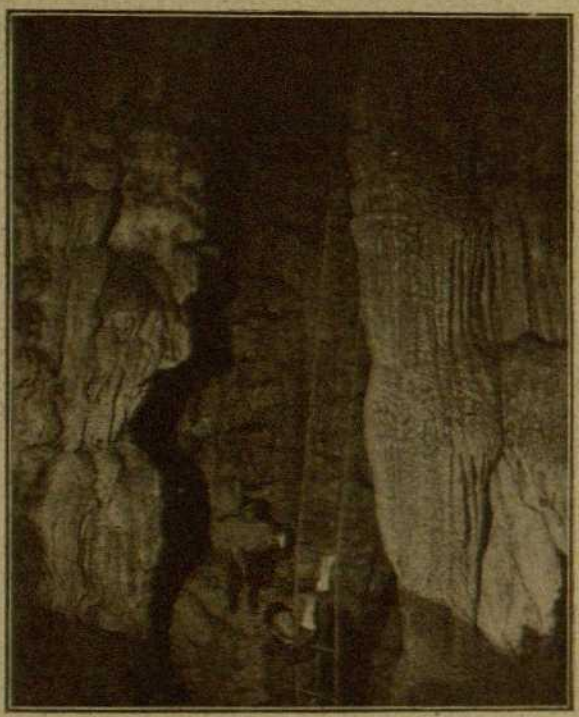

Avenc dels Ponetons.— Montserrat

El sac demanat acaba de arribar. Entrec el reflector i, preparat, m'il·lumina fortament el quadre més meravellós que vostre magí puga forjar-se, car jo no sabré pas, ni de molt, fervos-en una descripció que se ajusti a la realitat.

Tot entorn és blanc, d'una albura immaculada en conjunt, salpicada d'infinits punts que s'irisen de mil colors. El més clar diamant, tallat a mil facetes pel lapidari de major paciència, no tindria pas uns reflexes més atraients.

A la dreta, fins a perdre's de vista, s'aixeca una esbelta columna, elegant i ben tallada, obrint-se cap al cim, com airosa palmera gegantina. Més enllà les parets estan recobertes de grans pans decorats amb arabescs inaudits; cap a nostre enfront la tapiceria la constitueix un seguit de fantasioses randes, col·locades amb una gràcia i un art, com millor no faria

el més nomenat decorador. Després segueix una recambra on campegen triomfals els més intrincats bugits i les més superbes filigranes. I com si no fos prou la bellesa suprema d'aquest recó, ve a contribuir-hi, i engrandir-la si possible fos, el sol transparent i polit com crestalls de roca, constituït per un llit d'aigües immòbils i nedeues, que reflexen els gòtics treballs de l'artesonat de la volta. A cada pas canvien aquestes aigües de tonalitats, arribanta un cromatisme mai igualat encara per la més rica paleta que al món hagi existit. Sols s'espera veure'n eixir les aloges joganeres, de dintre aquelles aigües d'encantament, hostes de tan magna habitació.

Un pas dificultós a la Cova fonda. Vilabella

Però per molt que les hem cercat no les hem pas trobades les fades i els gnoms que ens deia la bona àvia de la propera masia que hi feien estada a l'avenc.

Tot voltant per aquells llocs d'encís, arribem a un punt que contrasta amb la blancor purissima. És una taca fosca, com immens domàs avellutat que del sostre pengés. Aquí sí que hi serà la estada dels dimonis i bruixes de que ens parlava la bona velleta, ens diuen.

Però ca! No els hem vist els dimonis de cua caragolada i les bruixes escabellades.—Ja la sentirà, ja, la remor que mouen quan es corren a l'encalç i els dimonis roceguen les cadenes, en la tasca d'aferrar-hi noves animetes. Quan jo era noia i tornava de cap-vespre cap a la masia passant ran de l'avenc, prou de cops l'havia sentida la remor esglaiadora de les cadenes i els xisclets de les bruixes.

I do! Prou que la sentiem la soroll eixordadora, allí baix! Però no era pas produïda pel que ens deia la vella de la masia. El que nosaltres oiem era el d'una caudalosa deu d'aigua que s'estimbava per entre grossos penyals dins la gola insondable d'un nou avenc que allí s'obria.

Si n'hi havia de motius magnífics en aquells jocs d'aigües! Què tenen que veure les fonts versallesques de la Granja i Aranjuez! Com aquells màgics brolladors, obra de Natura, mai la fantasia i humà enginy en disposarà cap. Davant d'un tan gran espectacle n'hi ha per perdre la raó. En aquests moments de ubriaguesa moral, sembla que el ser es perdi; no es té esma de pensar, tampoc se somnia, el cert és que un viu, però d'una vida rara.

Cor-presos, emocionats, hem tancat els ulls, per a millor recollir l'esperit, desorientat a causa de tan fondes sotregades com hem experimentat en poca estona.

Hi hem passat així un minut? Una hora? No sabriem precisar-ho.

Una veu coneguda i amical ha vingut a trencar nostre encís: Ja acabo de ser-hi; crida En Santamaria que va despenjant-se, poc a poc, de la alterosa volta.—Sabs que n'és de lluny això? Si n'és de gran, i la fondària que té!

—Ja ho veuràs si ho és de gran i magnífic. Té, vés guanyant temps. Guaita.

I lentament faig passar el potent feix lluminic del reflector per tota la cambra i a cada pas fa esclatar al company que davalla en xardoroses manifestacions.

. . . . . .

Hem dit, en començar aquest escrit.

que exposariem els mòbils que ens impulsaven a arriscarnos en aquestes exploracions. Tenen un veritable interès pràctic. La espeologia, encara que no ho sembli, té una íntima relació amb la higiene pública. — Per que? Vos ho vaig a dir exposant-vos un fet. En el maciu de Garraf, els avencs hi són abundosos i algun n'hi ha de excepcional importància, tals el de la Ferla i l'Esquerrà. Una dada. Vora la foradada de la «Mala dona», a les costes, ran del mar, té la eixida un gros capdal d'aigua, un verdader riu, el recorregut del qual es subterrani. Aquest capdal d'aigua, que havem trobat novament bon nombre de kilòmetres terra en dins, al davallar a algun avenc de l'encontrada, tenint en compte els estudis fets per eminents geólegs, ha fet crear l'hipotesis de la existència d'una immensa cavitat tancant un dipósit d'aigua, un llac subterrani. Ara bé. Tot fa presumir que la caudalosa deu trobada a l'interior siga la mateixa que surt a la Falconera. - Aprovat...? A la Falconera s'hi feren, no fa pas molts anys, treballs de captació, segurament amb l'intent de portar l'aigua cap a la nostra ciutat. Aquesta aigua que tot-hom creuria puríssima, estaria segurament infectada. Veu-s'aquí per què. Deixem escrit que quasi tots els avencs propers a un nucli de població serveixen de carner comú. Al avenc de l'Esquerrà, encara que no poguerem arribar a explorarlo per complet, podriem assegurar que pel seu fondo hi passa la deu de què parlem. Al arribar a un ampli replà, als 80 metres de la boca, ens trobàrem quasi impossibilitats de fer res, a causa de l'estat putrefacte d'un ruc i no sé quants gcans que hi foren llençats per haver-los mossegat un gos atacat de ràbia. La boca amplíssima de l'avenc i la seva situació, fan que sigui gran el capdal d'aigües pluvials recollit. Aquestes aigües, al escorre's, s'emporten, sens dubte, una part

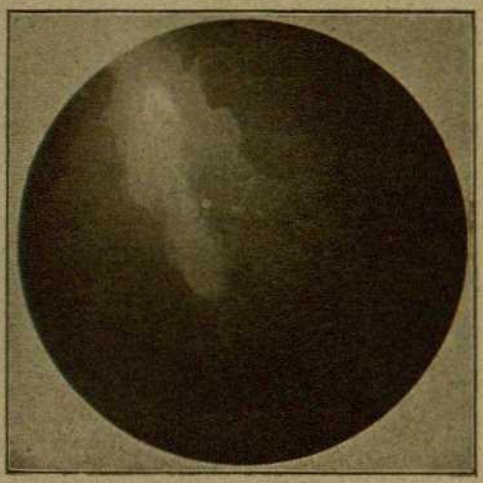

Fantàstica visió del trau de l'avenc d'En Roca des del seu fons

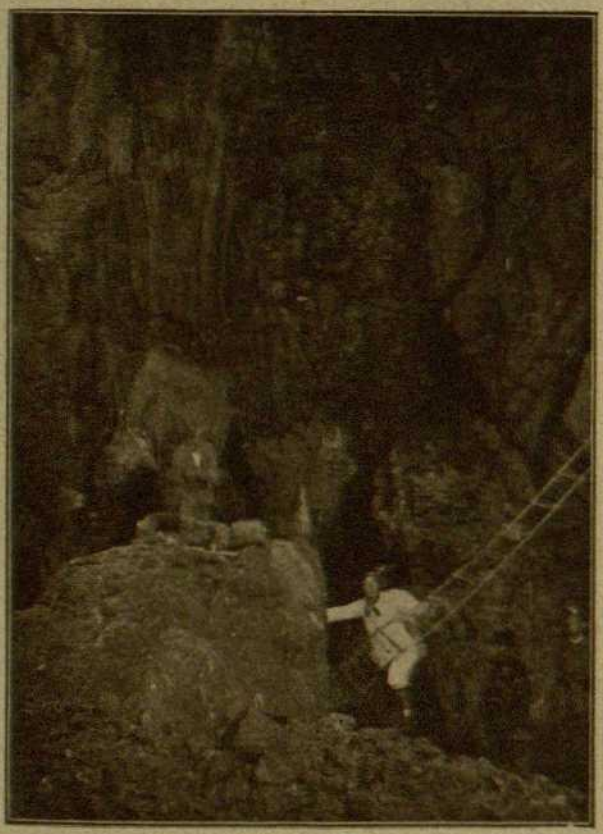

Avenc d'En Roca. — La darrera exploració feta per mossèn N. Font i Sagué

de aquella massa de carn en complet estat de descomposició, on els microbis i bactèries tenen un ampli camp abonat pel llur desenrotllo. Les aigües d'escorriment, contaminades, infectes, portant en suspensió un nombre incalculable de gèrmens morbosos, van a juntar-se al capdal de la deu subterrània, que suposem aboca a la Falconera i es destinava, creiem, a conduir-la a ciutat. I com aquest cas vos en podria presentar a dotzenes.

Un altre poderós motiu que ens esperona a realitzar aquestes exploracions subterrànies, és purament d'ordre moral: l'assolir i agermanar la cultura científica i intel·lectual de Catalunya, al grau del saber d'altres nacions. Resulta aclaparador que, fins fa pocs anys, estéssim sense iniciar-nos encara sobre els extrems científics relacionats amb la espeleologia. Que els governs estrangers subvencionin llargament a diversos particulars per a que vinguin a investigar — emportant-se'n el que deuria ésser sagrat per a nosaltres — és senzillament imperdonable. I no és pas per la manca d'elements indígenes amb la preparació que el cas requereix. El que manca, ço que cal, és l'ajut, l'encoratjament oficial.

L'estat d'aqueixa mena d'estudis especials diu el grau de cultura d'un poble, encara que per a la immensa majoria de ciutadans, el col·leccionar minerals i roques, escarabats i papallones, grípaus i sargantanes, fonolls i ruda, siguin futeses, temps perdut. Sense l'estudi complet de la gea, fauna i flora nacionals, còm podrem disposar l'economia de la llur explotació?

Encara que no es percibeix la Vida dintre un avenc, cercant-la, ben buscada, s'hi troba. I s'hi troba en espècies i exemplars del tot desconeguts, tan en el regne animal com en el vegetal.

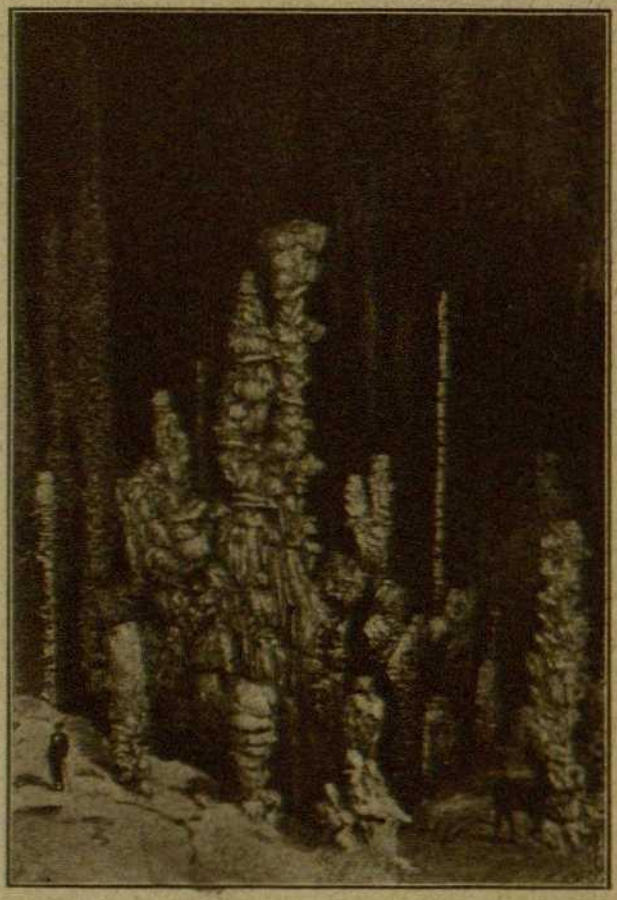

L'avenc Armand, a França. — La forêt vierge

Clixé A. Viré

Com que els mitjans d'ambient són del tot diferents dels usuals, els organismes habitants sota terra són especials, essent els més corrents els coleòpters, dípters i crustacis, car, corrent o estancada, poca o molta generalment hi ha aigua en l'interior dels avencs. Tenen la particularitat els animals cavernícoles, de carèixer de orgues visuals i ésser, el mateix que els petits bolets i molces, incolors, degut a la manca de llum.

S'han fet interessantíssimes investigacions sobre la vida cavernícola, cercant la aclimatació de les espècies característiques en nostre ambient i vice-versa. El laboratori d'aquests estudis fou installat per l'Armand Viró a les catacombes de París. Els resultats obtinguts han sigut

que les espècies cavernícoles s'han adaptat als mitjans de vida usual amb major facilitat que els exemplars ordinaris. Portats progressivament cap a la superfície terrestre i a la llum, s'ha notat que ràpidament els pigments han evolucionat, deixant la color característica, un blanc verdós, que servaven sota terra. Els exemplars comuns, sotmesos a observació, han passat dues i tres generacions sense sofrir ostensibles variacions. Però, després la metamòrfosi ocorreguda ha estat ràpida, radical. A la quarta generació els orgues de visió han estat ja sols rudimentaris. La atròfia és completa. En generacions successives, el ulls han deixat d'existir. L'animal devia criar-se noves facultats per a viure; d'una o altra manera havia de suplir la manca de la vista. La adaptació al nou ambient s'és realitzada augmentant — per no dir creant — els sentits del tacte i auditiu.

Si l'exemplar metamorfosejat estava provist d' antenes, ara les tindrà molt més dúctils i sensibles. Clar, com que s'ha de guiar amb el tacte. En segons quines espècies aquest sentit del tacte ha estat infundit per una mena de pelussa que recobreix el cos dels individus. Es indubtable que nostre economia se adapta, a la curta o a la llarga, a les necessitats que se li imposen. En una obra publicada en la biblioteca «Los Sports» hi consignem el cas dels guies alpins que, per herència, tenen el sistema muscular i nerviós de les cames molt més reforçat que el comú d'individus. Aixímateix recordo en el llibre de referència el fet dels xinos no europeisats, que de generació en generació ha passat el tenir els peus deformats. Doncs si considerem la humana imperfecció, res ens deu estranyar que animals inferiors s'adaptin ràpidament a una nova manera de vida.

L'estudi de primitives manifestacions humanes ens ha mogut sovint a practicar la Espeleologia. Si amb tota cura no s'haguessin resseguit abismes i cavernes, avui desconeixeriem encara les meravelloses obres plàstiques de l'home pre-

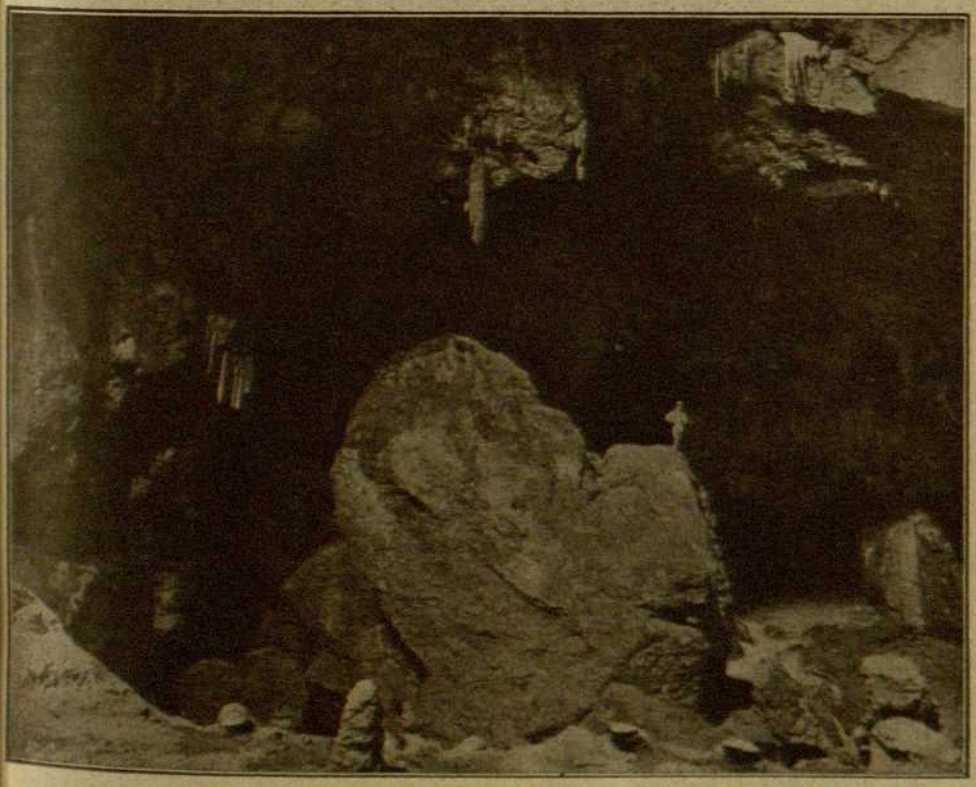

Un aspecte de l'avenc de Son Fou, a Mallorca «Santa Maria»

històric. Les nombroses pintures murals, amb què decorà les cavernes on habitava, si no hagués estat per la Espeleologia romandrien encara desconegudes, el mateix que els múltiples útils de que es servia. Des del groller sílex fins als esbelts estilets i agulles de bronze, passant pels objectes fabricats amb ossos i espines, servats dintre la terra de les cavernes, enterrats molts cops sota una groixuda capa estalagmítica, si no fos per les penoses investigacions fetes sota terra, serien encara desconeguts, i per tant res sabríem dels hàbits o costums de nostres predecessors en la terra.

I no és pas que la pràctica de la Espeleologia estigui reservada sols als qui principalment la practiquem amb una orientació d'estudi. Jo vos sé dir, caríssims, que molt m'han ajudat, en exploracions de avencs, individuus que m'han acompanyat sols cridats per la novetat de tals pràctiques; sols per a experimentar les pregones emocions de que vos he parlat; sols per a emplear les llurs energies fisiques; per sport.

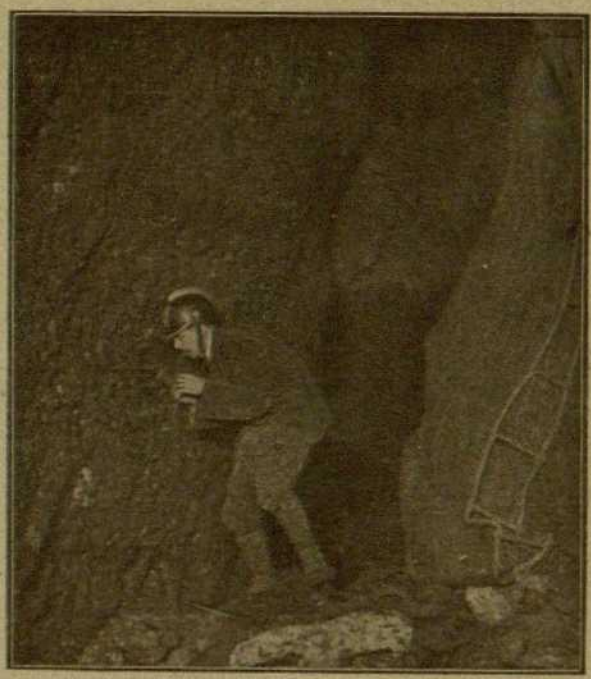

Avenc de Castellsapera. — Sant Llorenç del Munt
A la caça d'insectes

Les exploracions que portem realitzades, les excursions fetes per a visitar els llocs on s'obren avencs i cavernes, ens han proporcionat ocasió d'anotar un extens folklore relacionat amb la Espeleologia.

Per a la senzilla i bona gent camperola, un avenc o una cova importants és quelcom més que un forat a terra. És quelcom de misteri. Aquella negror no pot pas guardar res de bó. Sempre són bruixes i dimonis, fades i gnoms els qui hi fan estada. La base del folklore espeleològic pot dir-se que principalment fa referència, amb nombroses variants, a lo sobrenatural.

* * *

Nostre plorat mestre, mosssèn Font i Sagué, es vegé obligat a sospendre l'exploració de l'Avenc de Sant Hou, a Mongrony, a precs de les autoritats locals. Hi ha en aquella encontrada la creencia de què del forat de Sant Hou ne surten totes les malvestats; s'hi congrien les tempestes; hi fa estada l'esperit del mal.

Si vostè baixa al forat i després, per coincidència o lo que siga - deien l'alcalde i el rector — fa una tempesta i arrasa les collites, cregui'm, senyor, que aquesta gent fóra capassa de fer un disbarat; tindríem un conflicte de orde públic.

I no va haverhi altre remei que ajornar la exploració.

. . . . . .

Cambres i recambres; reconsireconets, tot ho hem seguit. Si n'hem recollides de coses interessants! Reportem de nostra estada sota terra gran nombre de precioses dades i elements que estudiarem a ciutat. Conjugant notes i mides, croquis i fotografies establirem el gràfic de tan estrany paratge. Així aportem nostre gra de sorra al monument del saber de Catalunya. Sols ens raca una cosa: haver trencat l'encis de lo desconegut.

JOSEP M. CÓ DE TRIOLA

Il·lustracions fotogràfiques de l'Autor.

Els ministres catalans que : hi ha hagut a Espanya :

(Acabament)

A. Rovira i Virgili

Estanislau Figueras i Moragas. — Va ésser el primer president de la República espanyola. I ho va ésser 4 mesos.

Els dos homes que havien treballat més activament per a proclamar la República van ésser En Nicolau M.ª Rivero i En Figueras. Entre els capitostos republicans, que veien acostar-se el moment de l'abdicació del rei Amadeu, havia estat convingut que En Rivero aniria a la presidència de la República i que En Figueras fóra president del Congrés.

Però en la mateixa sessió de l'Assemblea nacional (reunió composta de Senat i Congrés) en què la República fou proclamada (11 de febrer de 1873) es va produir un incident, degut al mal gènit del senyor Rivero, aleshores president del Congrés, que en aquest punt s'assemblava al senyor Villanueva, president fins fa poc de la mateixa Cambra.

Víctor Balaguer

Feta la votació que va donar majoria a la República, els ministres del darrer Govern de don Amadeu van abandonar el banc blau. Això no va semblar bé a En Rivero, i amb gest autoritari i veu de tro va dir que *manava* i *exigia* als ministres que tornessin a ocupar el banc blau fins que el nou Govern de la República fos designat. Les paraules d'En Rivero van produir pèssim efecte, i En Martos, que no volia altra cosa sinó crear dificultats al nou règim, se n'aprofità per a llançar un tret dreturer contra En Rivero, protestant que hom pogués dir que la tirania començava en venir el nou règim. Va agreujar-se profundament Rivero, i allavors va abandonar la presidència de l'Assemblea, que va ocupar el president del Senat.

I En Rivero ja no va voler ésser president del Govern republicà. I tot d'una es va trobar al dit lloc en Figueras (1).

En veritat, En Figueras no era l'home indicat per a ocupar aquell elevat lloc. El seu talent era gran, la seva honestedat era exemplar, les seves dots de parlamentari eren eminents. Però li mancava energia, decisió, voluntat i perspicàcia. La seva bondat li feia sovint nosa i l'excés de confiança el perdia. Posat en el primer lloc del Govern de la República — és sabut que l'any 1873 van aplegar-se en una sola persona els càrrecs de president de la República i president del Consell de ministres — es va trobar descentrat.

I així s'explica que un dia, sense avisar, deixés son alt lloc i es disposés a anar-se'n d'Espanya. Per cert que, aplicant les lleis amb rigor, se l'hauria pogut processar per abandó del càrrec. Els vers motius d'aquell acte d'En Figueras han restat sense aclarir-se del tot. Hi hagué qui l'atribuí a cert disgust tingut amb En Pi i Margall, ministre de la Governació en el gabinet Figueras. Altres creuen que fou per efecte de la profunda depressió d'esperit que li va causar la mort de la seva muller, esdevinguda aquells dies. De totes maneres, és evident que En Figueras no sentia gaire vocació per al càrrec.

Es conta que, quan va esdevenir cap del Govern, va adoptar el costum d'ésser des de bon matí al ministeri. Però el matinejar d'En Figueras va posar-se en contradicció amb les habituds noctàmbules dels madrilenys. I un dia, a primera hora, quan En Figueras ja treballava en son despatx, va anar a visitar-lo una colla d'amics, que l'anaven a saludar abans d'anar a dormir...

(1) Explica detalladament aquests fets en Pi i Margall en son article *La proclamación de la República en 1873. — Recuerdos*, publicat a *El Nuevo Régimen*. Vegi's el volum *Artículos* (Barcelona, 1908), págs. 110 i següents.

Ramon Nouvilas i Ràfols.—El general Nouvilas era empordanès. Va nàixer a Castelló d'Empúries, l'any 1812.

Va guanyar-se les estrelles i els entorxats lluitant contra els carlins.

L'any 1873 va ésser ministre de la Guerra de la República.

Però només 4 dies.

Ultra la espasa, manejava la ploma. La seva firma apareixia sovint a les revistes militars del seu temps, i va deixar escrites algunes obres de tècnica militar.

Francesc Suñer i Capdevila

Jaume Soler i Plà.—Després d'haver-se passat mitja vida conspirant per la República, En Soler i Plà, amic d'En Castelar, va ésser ministre quan aquest, l'any 1873, va arribar al poder.

En els gabinets Castelar i Salmerón va ésser ministre d'Estat i d'Ultramar. Va estar al primer ministeri prop de dos mesos i en el segon més de quatre.

Essent ell ministre d'Ultramar, va sobrevenir el famós incident del *Virginia*, que va estar a punt de causar la guerra entre els Estats Units i Espanya. En aquella ocasió, en Soler i Plà va esforçar-se en donar al conflicte una solució satisfactòria, demostrant qualitats d'estadista i de diplomàtic.

Va néixer a Barcelona l'any 1839, i va exercir la professió d'advocat. A Barcelona va morir, l'any 1888, essent regidor.

Antoni Ros de Olano. — El nom del general Ros de Olano és prou conegut. De més ha estat perpetuat pel nom del morrió o gorra que usa l'exèrcit espanyol: el ros. Ell fou qui essent Director de l'Arma de Infanteria, va imposar el model de capell que, amb algunes modificacions introduïdes posteriorment, és el que porta l'exèrcit espanyol, llevat de l'Arma de Cavalleria.

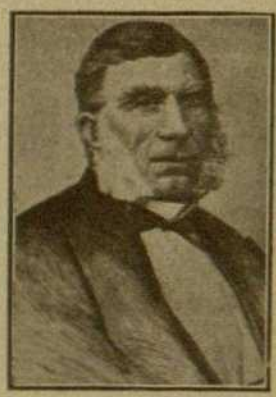

Lluis Maria Pastor

Va ésser ministre de Foment en el govern presidit per Narvàez, que va constituir-se el 3 d'octubre de 1847. Poc després hi va haver una crisi parcial, sortint del ministeri el general Ros junt amb el general Còrdova.

En Ros no va ésser solament un militar i un polític, sinó també un literat de cert mèrit. Va escriure novel·les i poesies, que tenen el caràcter romàntic de la època. Amic i company de l'Espronceda, va escriure, en col·laboració amb aquest una comèdia titulada *Ni el tio, ni el diablo*. També va posar un pròleg a l'inacabat i truculent poema de l'Espronceda *El Diablo Mundo*.

Tota la seva producció literària és castellana, però no va oblidar completament que era català i que hi ha una literatura catalana. L'any 1877 va ésser president dels Jocs Florals de Barcelona.

El general Ros era empordanés. Va nèixer l'any 1808.

Va morir l'any 1887.

Víctor Balaguer i Cirera. — Tots sabem la intervenció principal que en Víctor Balaguer, en els anys generosos de la seva joventut, va tenir en la qüestió del moviment literari del renaixement català. Mes ara hem de parlar d'En Balaguer com a ministre, i és en aquest aspecte, que cal consignar les dades següents:

Afiliat al partit progressista, i amic íntim d'En Sagasta, va ocupar el ministeri d'Ultramar l'any 1871, en el regnat d'Amadeu I.

L'any 1872, en el ministeri presidit pel general Serrano, duc de la Torre, fou ministre de Foment.

Va ésser dels qui no s'avingueren amb la República. Després del cop d'Estat del general Pavia, En Balaguer va ésser ministre d'Ultramar i va exercir, amb caràcter d'interinitat, el càrrec de ministre de Foment. Va demetre el dia 13 de maig de 1874.

Al primer temps de la Restauració borbònica, va mostrar-se'n contrari

Més endavant, seguint les evolucions d'En Sagasta, va reconèixer el règim, i va tornar a ésser ministre d'Ultramar.

En Balaguer era fill de Barcelona, on va nàixer l'any 1824.

Va morir a Madrid l'any 1901.

Valdrich. — Va ésser ministre de Foment prop de dos mesos.

Joaquim Bassols i Maranyosa. — General prestigiós i brau, que va pendre part en gran nombre d'accions de guerra.

Manuel Duran i Bas

Va ésser ministre de la guerra des del mes d'octubre de 1871 fins a darrers de desembre del mateix any, en el ministeri presidit pel general Malcampo.

Va nàixer a Barcelona l'any 1797. Va morir l'any 1877, als 80 anys d'edat.

Francesc Pi i Margall. — En el primer Govern de la República, En Pi i Margall va ocupar el ministeri de la Governació. Estava destinat per al de Hisenda, puix en la campanya parlamentària contra la política financiera d'En Figuerola, s'havia revelat un gran hisendista. Però ell creia que la República no havia de reconèixer certs empréstits anteriors, i com que això va semblar irrealitzable, ell va negar-se a ésser ministre d'Hisenda. Així fou que se'l va designar per al ministeri de la Governació.

Molts creien que el seu caràcter no s'avenia gaire amb les funcions d'aquest ministeri. El cert és, però, que va tenir prou energia per a desbaratar les conspiracions antirrepublicanes del 29 de febrer i del 23 d'abril de 1873.

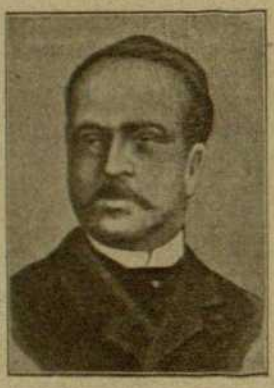

Albert Bosch i Fustagueras

Essent ell ministre de la Governació, van elegir-se les Corts de la República, les úniques que fins avui hi ha hagut a Espanya elegides sense pressió oficial.

Es va donar el cas que un governador d'una provincia on els candidats d'oposició van tenir un èxit, va rebre les felicitacions d'En Pi, per la imparcialitat demostrada.

Quan Figueras va abandonar la presidència del poder executiu, la va ocupar En Pi i Margall (13 juny de 1873), tot conservant la cartera de Governació.

Combatut d'una banda, pels elements federals intransigents del Parlament, i sospitós, d'altra banda, a la dreta republicana, que el tenia per simpatitzant i potser per còmplis dels cantonals sublevats, va demetre el dia 18 de juliol.

L'anècdota més coneguda del pas d'En Pi pel poder, és la relativa als fons secrets del ministeri de la Governació, el famós «fons de reptils». En Pi no va voler gastar ni un cèntim d'aquests diners, per creure que es tractava d'una consignació immoral. Quan va deixar el ministeri, va tornar íntegra la quantitat. Temps després, va trobar-se a faltar un bitllet de Banc que havia rebut d'un client seu a qui havia portat un afer com a advocat. Va recordar-se que havia posat el bitllet al calaix mateix on guardava, intactes, els fons secrets. Va escriure al funcionari del ministeri a qui lliurà el diner, i aquest, en efecte, va comprovar que hi havia un bitllet de sobres.

El primer dia que fou ministre de la Governació va haver-se de quedar al ministeri per a fer-se càrrec dels afers en cursa. Va enviar avís a casa seva que no l'esperessin a dinar, i encarregà a un empleat que li fes portar el dinar de la «Fonda de Barcelona», on ell acostumava d'anar algunes vegades.

En Pi va donar a l'empleat 3 pesetas, import del dinar.

— Això ho paga el fons de la casa — va observar-li l'empleat.

— No, senyor — va respondre en Pi.—Aquest dinar jo me'l menjo i jo me'l pago.

Per a l'història del pas d'En Pi i Margall pel poder i per a la de tot

aquell període, és interessantíssim el seu fascicle *La República de 1873*.

En Pi i Margall era fill de Barcelona, on va nàixer l'any 1824. Va morir a Madrid, l'any 1901.

Joan Tutau i Vergés.—Empordanès fill de Figueres, on va nàixer l'any 1829, deixeble i seguidor, en sa joventut, de l'Abdón Terrades.

Especialitzat en els estudis econòmics, va ésser ministre d'Hisenda de la República, sota el Govern presidit per En Figueras, al qual va entrar el 24 de febrer de 1873. Va morir a la seva ciutat nadiua l'any 1893.

Lluis Maria Pastor.—Dedicat als estudis econòmics, va ésser un fervent defensor del lliure canvi, a favor del qual va publicar diversos treballs.

L'any 1847 fou elegit diputat i nomenat Director general del Deute. L'any 1853, va ésser ministre d'Hisenda durant tres mesos.

Era fill de Barcelona, on va nàixer l'any 1804. Morí l'any 1872.

Conde Cleonard.—Va ésser ministre de la guerra l'any 1840. Era fill de Barcelona.

Francesc de Mata i Alós. — General català, nat a Girona l'any 1808, que va ésser ministre de Marina l'any 1863, dins el ministeri Miraflores, on també hi havia En Permanyer i Tuyet (1).

Francesc Suñer i Capdevila. — Molt popular en els temps de les revoltes i els pronunciaments. Afiliat al partit federal, va ésser ministre d'Ultramar sota el Govern presidit per En Pi i Margall, en el qual va entrar el dia 23 de juny de 1873, amb ocasió d'una crisi parcial.

Ell va ésser qui va causar la caiguda d'En Pi i Margall del poder. Debatent-se al Congrés la qüestió dels cantonals, i censurant molts oradors l'actitud, a llur parer poc enèrgica, del Govern davant la revolta, En Suñer i Capdevila, home més sincer que prudent, va declarar en plena Cambra: «Jo no posaré mai la meva firma al peu d'un document que ordeni als soldats fer foc damunt els meus correligionaris alçats en armes». Aqueixes paraules d'un ministre van produir pèssim efecte a la Cambra, i En Pi i Margall que veia que era sospitós d'estar en connivència amb els cantonals, va presentar la demissió.

Albert Bosch i Fustagueras.—Fill de Tortosa, on va nàixer l'any 1848. Des de petit va viure fora de Catalunya.

Afiliat al partit conservador, va ocupar diversos càrrecs polítics, entre ells el d'alcalde de Madrid. Va ésser ministre de Foment l'any 1895, en un Govern presidit per En Cànovas. Va morir a Madrid l'any 1900.

Manuel Duran i Bas.—La provatura regionalista del ministeri Silvela-Polavieja va dur En Duran i Bas al ministeri de Gràcia i Justícia, el mes de març de 1899.

Víctor M. Concas

No era En Duràn i Bas catalanista. Era conservador i amic d'En Cànovas. Però el seu amor a Catalunya era fervent i en alguns punts acceptava les solucions regionalistes.

Aquell Govern va nomenar bisbe de Barcelona a En Morgades, i de Vich a En Torras i Bages. Nomenà també alcalde de Barcelona al doctor Robert.

No va poder complir-se, però, el programa regionalista del general Polavieja, per l'oposició dels seus companys de ministeri. Abandonà En Polavieja el Govern i poc després va imitar-lo En Duràn i Bas, que es sentia rodejat de fredors hostils. Va nàixer a Barcelona l'any 1823, i hi va morir l'any 1907.

Víctor M. Concas.—Va ésser ministre de Marina l'any 1909, sota el ministeri presidit per En Moret.

Era contralmirall de l'Armada.

Quant als actuals ministres senyors Ventosa i Rodés, ens creiem dispensats de parlar-ne individualment en aquesta ràpida revista, puix són recents les circumstàncies de llur entrada al govern.

Consignarem, per a acabar, que l'exministre conservador D. Ferran Cos-Gayon, nasqué a Lleida accidentalment l'any 1825, essent el seu pare funcionari d'Hisenda.

(1) Cal afegir aquest nom a la llista dels ministres catalans, que publicàvem al número anterior de D'ACÍ D'ALLÀ.

ELS BANDEJATS

UN camperol que havia mort un monjo fugí cap als boscos, i se'l declarà fora de la llei. Trobà allà dalt un altre bandejat, pescador dels illots més distants, al qual s'havia acusat de robar una xarxa pesquera. Es reuniren, habitaren una cavorca, endegaren paranys, tallaren sagetes, feren coure llur pa damunt una llosa de pedra de foc i es protegiren recíprocament. El camperol no sortia mai dels boscos, però el pescador, reu de malvestat no tan esglaiosa, es posava devegades a l'espatlla un feix de bèsties i davallava furtivament entre els homes. Baratava aleshores un urogall negre i blau resplendent, una llebre de grosses orelles o un gentil cabrit, per llet i mantega, puntes de sagetes i vestits. Així podien els dos bandejats subvenir a llurs fretures.

La cavorca on habitaven es ficava flanc endins d'un turó. Pedres grandíssimes i esbarcers punxaguts en protegien l'entrada. Creixia damunt el sostre un avet frondós; entre les seves arrels s'escapava per un forat la fumerola, que s'esvaia per l'aire imperceptiblement. Quan eixien de son estatge o hi tornaven, els dos homes travessaven el gual d'un torrent, i desapareixien llurs petjades sota el gai xipolleig de les aigües.

Als primers temps se'ls havia acorralat com a óssos o llops. Els camperols organitzaren una batuda. Els arquers voltaren el bosc. Els que duien llances hi penetraren i registraren totes les clivelles, tots els arbratges, tot el garrigar. Mentre la recerca avalotada explorava els boscos, els bandejats se estigueren arraulits en llur poruga cavorca, pantejants de terror. El pescador pogué romandre allí tot el dia, però el que havia fet l'homei fou arrencat al rasser per una engúnia insoportable; li calgué de totes passades eixir i veure l'enemic. El descobriren, es llençaren damunt ses petjades; però la cacera furiosa li semblà mil vegades menys terrible que el sossec en les tenebres i la horror de sentir-se impotent. Fugí del veïnatge dels caçadors, davallà per rostos vertiginosos, fent salts per cims espadats. Tota la força amagada que en ell hi havia, tota la destresa i llestesa que era capaç de jugar, s'exasperaren sota l'agulló del perill. Son cos s'engegava com un ressort d'acer; son peu no s'equivocava mai; sa mà no cedia. Sos ulls veien, i oïen ses orelles amb subtilitat fins aleshores inconeguda. Comprenia el murmuri de les fulles i l'advertiment de les pedres. Del cim estant de les asperitats, llençava a sos perseguidors mofes sagnants. Quan els dards contraris xiulaven a son volt, els plegava en passar, i els retornava a son origen. I quan es precipitava entre les branques que li flagellaven el rostre, sentia alçar-se dintre seu un cant de victòria.

L'esquena desolada i vertical d'una muntanya atravessava el bosc, i en la carena solitària es dressava un pi gegant. La soca vermellenca ja no llevava branques, però al cim d'ell s'hi gronxava un niu d'ocells de presa. El bandejat, en sa bella intrepidesa, pujà a l'arbre per a burlar-se de sos enemics, i, mentre els caçadors que el cercaven per les vessants frondoses passaven davall sos esguards, es distragué escanyant els menuts dels esparvers. El mascle i la femella l'atacaren iradarent. Voleiaven davant sa cara, cobejosos d'enfonzar els bécs en les nines de sos ulls; el colpejaren amb llurs ales; i amb les urpes esgarraparen, fins a fer-li sang, la pell colrada. Dret damunt el niu que trontollava, conservant a la mà el coltell i donant cops accelerats, oblidava en el dalit del joc els barbres caçadors que volien caçar-lo a ell. Quan se'n recordà havien desparegut. A ningú se li hauria acudit de

anar-lo a cercar en la nua esquena de la muntanya; ningú havia alçat el cap envers els núvols ni contemplat el cim del pi gegant on aquell home, la vida del qual menaçaven, duia a compliment aquelles entremaliadures d'infant i heroismes de sonàmbul.

Tingué un surt, i tremolà en veure's salvat. Amb mans sacsejades per una agitació convulsiva, s'agafà a les branques; i mesurà l'alçada de l'arbre. Ja tot l'esporugia: el rodament de cap, la caiguda, els ocells, els cercadors desapareguts; gement d'angoixa, es deixà lliscar per l'arbre avall. S'estengué de boca terrosa damunt la muntaya, i se arrasserà en mig de les roques cap a l'arbreda que l'amagava. S'aclofà sota les branques entremesclades dels avets, i s'ajegué desalenat damunt la molsa. Un home sol, qualsevol home, se n'hauria pogut ensenyorir.

* * *

El pescador es deia Tord. Només tenia setze anys, però era cepat i emprenedor. Ja havia viscut un any en el bosc.

El camperol es deia Berg, i li havien tret el motiu de Gegant. Era l'home més alt i forçarrut de la batllia; d'amples espatlles i cos esbelt. Les seves mans eren de tan bella contextura, que haurien fet creure que en sa vida havia treballat. Sos cabells eren bruns; fresca i blanca la cara. Quan hagué viscut algun temps en els boscos, son posat es feu més aspre, sos esguards més aguts, les celles més frondoses, i els muscles que les arrufaven es dibuixaren, grossos com el dit, vora l'arrel del nas. La prominència de son front assolí més relleu; es cloïen sos llavis amb més duresa; en sos polsos s'hi dibuixaven els solcs, ses barres sortien més enfora. A mesura que son cos s'aflaquia, es mostrava més ferriç. Sos cabells començaren de pendre un tint cendrós.

El jove Tord no es cansava de contemplar-lo. Mai no havia vist cap figura de semblant bellesa i potestat. Dins la seva imaginació, tenia Berg l'alçada dels boscos i la força dels rompents. El servia com a un senyor i l'adorava com a un Déu. Es sentia destinat a durli els atuells de caçar, a arrossegar-li fins a la cavorca les peces que havia abatut, a acercar-li l'aigua i a encendre-li el foc. Berg el Gegant acceptava sos serveis, però no els gratificava amb cap paraula amistosa, perquè el menyspreuava per ésser lladre.

Els bandejats no vivien pas com a lladres i rapicers; es nodrien del que caçaven i pescaven. Si Berg no hagués mort una persona sagrada, els camperols haurien deixat de perseguir-lo, i l'haurien abandonat en pau al cim de les muntanyes. Però temien greus calamitats mentre seguís lliure de càstic l'assassí d'un servent de Déu.

Quan Tord s'arriscava per la vall, amb les peces abatudes, li oferien diner i son indult, si consentia en indicar el refugi de Berg i l'hora de son repòs. Però el minyó refusava sempre tals propostes, i els que miraven de seguir-lo, es trobaren tan despistats que els calgué renunciar a son comès.

Un dia Berg li demanà si els camperols l'instaven a la traidoria, i quan sapigué les excel-lentes propostes que feien a son company, li digué, tot mofeta, que seria un benèit del cabaç si no acceptava.

Tord li adreçà una mirada més penetrant que totes les que havia trobat Berg el Gegant fins a aquella data. Mai un minyó no l'havia mirat d'aquella manera en els dies de la seva minyonia, ni tan sols la seva muller o els seus fills.

—Ets qui em comanda i el senyor que lliurement he escollit — deia aquella mirada. — Podràs tustar-me i insultar-me; jo et remandrè fidel.

D'allavors endavant, Berg observà més atentament el minyó. Reparà que era tan coratjós en l'acció com temorenc en el parlar. La mort no l'esgarrifava gens. Quan els llacs acabaven de glassar-se, i en primavera les pelusses i els borrons amagaven el llot de l'aigua empantanegada, fent-la més perillosa, li plaïa de passar-hi. Semblava que sentís espontàniament la necessitat de suplir amb aquests perills l'amenaça de la tempesta i de la mar amb les quals ja no podia encarar-se. De nit, però, el bosc l'espaordia; i àdhuc en l'esclat del jorn, els obscurs embolics i les arrels dels pins, esteses com a bracos descarnats, podien esparverar-lo. I quan Berg li parlava, la seva timidesa li impedia de respondre.

Mai no dormia en el llit de molsa i de pells que havien parat en la pregonesa de la cavorca, vora el foc; cada nit, quan Berg havia aclucat l'ull, lliscava cap a l'entrada i s'estenia damunt una llosa. Berg ho esmentà, i li demanà el motiu que així es captingués. Tord no en declarà cap, i per estalviar-se noves preguntes, renuncià per dues nits a son costum. A la tercera, tornà a son lloc de sentinella.

Una nit, dins la qual la neu feia torterols com el fum i penetrava en els arbratges més impenetrables al vent, sos borrallons conseguiren d'entrar fins la cavorca dels malhaurats. Tord, ajegut vora l'entrada, es despertà al matí següent sota un munt de neu que es fonia. Al cap d'alguns dies emmalaltí. Xiulaven sos pulmons, travessats de dolors punyents cada cop que respirava. Lluitava sense dir cap mot, però una nit, quan es decantava per bufar el foc, caigué i no pogué alçar-se.

Berg el Gegant se li atançà, i li pregà que s'ajegués a son propi llit.

Gemegava Tord, incapaç de moure's. Aleshores Berg el prengué en sos braços i li portà. Però experimentava una sensació semblant a la del contacte d'una serp apegalosa; en sos llavis s'hi precisava un tast com de vianda impura de cavall. Cap cosa no li semblava de bon tros més repugnant que el contacte d'aquell vilíssim lladre.

Estengué damunt ell sa formosa pell d'ós i li donà aigua; no li era possible de fer més. La malaltia no fou perillosa. Tord es va anar refent a correcuita; i la necessitat en la qual Berg s'havia vist de reemplaçar-lo en el treball i de servir-lo, juntà aquests dos homes més íntimament. Tord gosà de parlar-li en ésser nit, dementre, asseguts a la cavorva, tallaven sagetes.

— Ets de bona raça, Berg — li digué. — Entre la teva parentel-la hi ha la gent més rica de la vall. Tos avantpassats serviren els reis, i combateren sota el mur de sos escuts.

— Força més sovint lluitaren entre els escamots de revoltats i contra els reis, — replicà Berg.

— Tos pares celebraven amb grans festes la diada de Nadal, i tu també ho feies quan vivies a casa teva. Homes i dones, a cents, s'entaulaven en la teva sala esbarjosa, bastida abans que sant Olau bategés els vikings. Poseïes belles ampolles d'argent i grans banyes per la beguda, les quals, farcides d'hidromel, passaven de mà en mà.

Berg adreçà una mirada d'astorament al minyó. Aquest s'havia assegut; penjaven ses cames fora del jaç, i recolzava la testa en ses mans, les quals fermava la llarga cabellera. La malaltia

havia afinat i esblaimat son rostre, i sos ulls conservaven encara l'esclat de la febre. Somreia a la imatge per ell evocada de l'esbarjosa sala amb ornaments, dels hostes vestint sos habillaments de les festes, i del mateix Berg el Gegant assegut al cap de taula dins la seva casa pairal. El camperol es digué que mai cap home no l'havia mirat tan xardorosament, ni mai no l'havia trobat tan formós sota sos vestits més sumptuosos, com l'admirava aquell minyó sota els parracs de son vestit de pell. Vetaquí una cosa que a l'ensems el commovia i l'irritava. Per què aquell lladre gosava mirar-lo?

—No feien festa a casa teva? — demanà.

Tord començà de riure.

—Festa allà baix, dins l'illot, a casa dels meus pares?

I afegí després amb un somriure misteriós:

—També hi ha lladres que mai han robat.

—Què volen dir aquestes paraules?— digué Berg.

El minyó continuà somrient, tot ufanós de veure's erigit en enigma.

—Lladres que no han robat! — afegí Berg.—Com si parlessis d'ocells sense ales!

El minyó li havia punyit la tafaneria; prengué un aire de bona jeia per a millor assabentar-se.

— Verament, a ningú pot dir-se lladre, si no ha robat res.

—Verament... — digué a la fi el minyó, apretant els llavis. — Però, ça com lla, si hom té un pare lladre...

—Se'n hereten les terres i els cabals —respongué Berg. — Però només du el nom de lladre qui se l'ha guanyat ell mateix.

Tord comença de riure sordament.

—I si hom té una mare que li prega i li suplica que prengui a son càrrec el crim del pare?... I si a l'executor de la justícia se li fa fonedís el treball, mitjansant una fugida als boscos?... I si les gents us comanden i percacen per una xarxa de pesca que en vostra vida heu vist? No sabs que mon pare és un afona-vaixells, i la meva mare una fatillera?

—Ta mare és fatillera?

—Sí — respongué Tord amb la més gran tranquil·litat. — Quan esclaten les tempestes, se'n va a cavall d'una foca, vers les nàus escombrades per les ones, i li pertanyen les que les ones arrosseguen.

—I què en fa?

—Oh, a una fatillera sempre li calen cadàvers! Els bull, i en treu ungüents, o pot-ser s'ls menja. Quan vénen nits de lluna clara, s'asseu en mig de la maror, on blanqueja el rompent i la flagella d'escuma. Diuen que hi cerca ulls i dits de criaturetes ofegades.

— És esglaiós i fastigós! — exclamà.

El minyó respongué amb una seguretat macissa:

—Seria fastigós per als altres, però no per les fatilleres. Les fatilleres, poc tenen altre remei que fer-ho.

Berg el Gegant comprengué que acabava de descobrir una manera nova de considerar el món.

—Es veuen obligats els lladres a robar, així com les fatilleres a fer les seves fatilleries?—demanà amb veu sornaguera.

— Ben cert — respongué el minyó;— cadascú és obligat al compliment de la seva planeta.

Berg, irat, donguè un cop de puny damunt la taula. De manera que aquell formós doncell havia malversat la seva vida! Havia renunciat a tot, als cabals, a l'honrament i a l'amor dels homes! De la vida ja no en podia esperar altra cosa que l'amarga i dura preocupació de vestir-se i nodrir-se! I aqueix malhaurat havia consentit que ell, Berg el Gegant, el menyspreés com a lladre! L'escometé fortament, peró al minyó les paraules no l'astoraren més del que astoren al noi malalt els renys de la mare, quan ell té un cadarn d'haver travessat amb peus nus el torrent primaveral.

* * *

En una clariana, al mig del bosc, hi havia un lloc ombrívol. Era quadrat, amb uns marges tan quadrats i uns angles tan nets, que talment semblava treballat per mà d'home. Per tres costats li feien marc roques perpendiculars, a les quals s'arrapaven els avets. Arran de l'aigua, la terra s'era descalcada, i les arrels nues dels arbres s'embolicaven com a serps que haguessin cercat d'arrossegar-se fora de l'aigua, o ennegrides osseres de gegants, retornades per les ones. Un avet enorme que

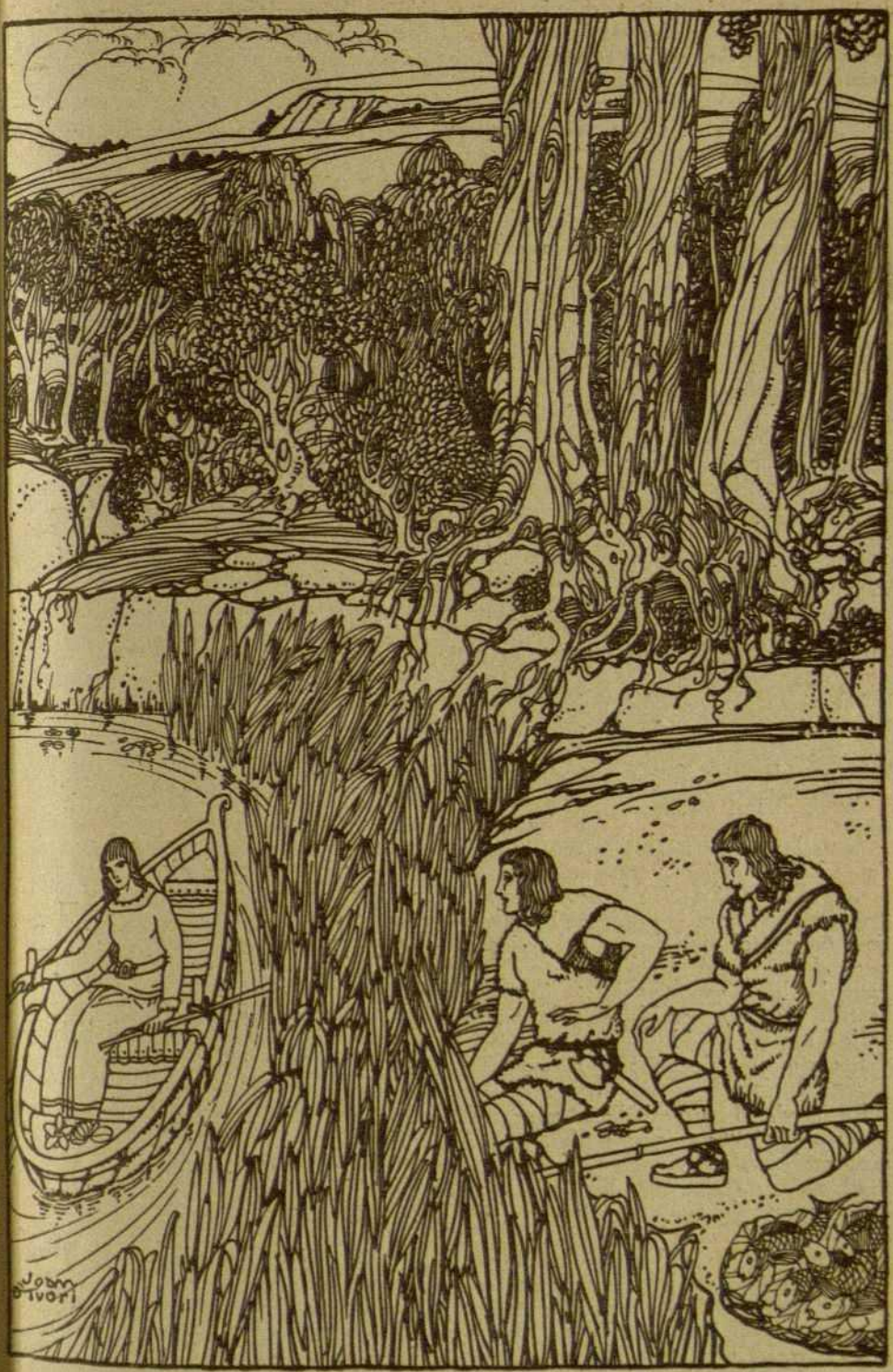
JOHN
D'IVORI

la tempesta havia abatut, dibuixava un espaiós semicercle des de la cresta alterosa fins al llac on se submergia son cap. Les branques enfonzades en el llit fangós oferien excel-lent refugi als peixets, i ses arrels, dreçades bàrbaramente cap al cel, acabaven d'imprimir al païsatge un segell basardós.

El quart marge del llac era abrupte. Baixaven els murs rocosos, i un rieral s'obria pas pels trencacolls, formant un arxipèlag d'illots on creixien lladerns d'un verd cendrós i els salzers de fulles totes llises. Allí es veia el bedoll, amb l'auxili del qual pot comptar-se quan es tracta de repel-lir el pi i l'avet. Cirerers de bosc i serbers perfumaven els illots i els coronaven de bellesa.

En la boca del llac penetrava la llum del sol sota un canyar, d'una alçada com la de l'home, i queia damut les aigües sossegades, tan verda com damunt la molsa dels boscos. En aquests vasos aquàtics hi nedaven nenúfars. Les altes canyes contemplaven greument aitals belles flors delicades, que, totduna que s'aclucava el sol, cloïen avaramente sos pètals i sos fils daurats en un agre calze cuirós.

Un dia d'istiu, els bandejats vingueren al llac, a pescar amb canya. Travessaren el gual i avençaren fins a mig canyar. Un cop foren allí, llençaren l'esquer als grossos esturions estriats de verd que dormitaven sota les ones.

Aquells homes passaven tots el dies en el bosc. Sofrien, sense haver-ne esment, el domini de les forces de la naturalesa, així com les plantes i les bèsties. A ple sol eren francs i coratjosos, però al capvespre, totd'una que s'apagava la llum, es tornaven taciturns; i la nit, que els semblava infinitament major i més colpidora que no pas el dia, els omplia l'esperit d'un sentiment d'impotència.

La verda llum garbellada entre els joncs, les aigües tenyides d'un to castany amb ratlles daurades i un altre tó verd, posaven a aquests homes en l'estat d'esperit de quan s'espera el miracle. L'horitzó no existia per a ells. De tant en tant, un buf imperceptible decantava les canyes, les tiges de les quals es fregaven unes amb altres, mentre les llargues fulles, amb un tirat de randes, els afalagaven la cara. S'havien assegut en unes roques grises. Llurs vestits de pells cendroses prenien un tint de pedra corroguda i coberta de liquen. Cadascú veia el seu companyó tot immòbil, convertit silenciosament en una imatge de pedra. Però, canyes a través, els peixos gegantins passaven amb el dors virolat com un arc de sant Martí. Cada vegada que els tiraven l'ham, es dilatava un cercle d'ondulacions sota les altes tiges. De cop i volta repararen que el moviment assolia més dalit, tan dalit, que ja no se'l podia creure determinat pel colpiment de llurs hams. Alçaren el cap, i veieren una ondina, mig dona mig peix, dormida a flor d'aigua, i la respiració de la qual perllonçava també la ondulació de l'aigua cançonera. No se n'astoraren; i, en haver ella desaparegut, no sapigueren del cert si havien estat o no joguines del miralleig. La llum verda penetrava en llur seny com una dolça embriaguesa. Romanien en aquell indret amb els ulls de fit a fit, estupefactes, plens de visions que no gosaven pas confiar-se l'un a l'altre; i llur pesca era extraordinària.

El colpejar d'un rem damunt les canyes els sobressaltà. Aparegué un bot feixuc. La molsa s'esbargia entre ses grolleres posts clivellades, i els rems eren magres, com a bastons. El menava una donzella que havia collit nenúfars. Sos cabells eran castanys, i aplegats en trenes opulentes; sos ulls eren grans i ombrívols. Era singularment esblaimada, d'un esblaimament atançat al rosa. Ses galtes no eren pas més colorades que la resta de sa cara. Els seus llavis eren apenes menys pàl-lids. Duia un jipó de tela blanca, i un cinyell de cuiro amb fermall d'or. Ses faldilles blaves eren orlades d'un viuet roig. Remava i passava enfront dels bandejats sense veure'ls. Romangueren immòbils i sense dir paraula, no pas per temença d'ésser vistos, sinó per a esguardar-la millor. En haver ella desaparegut, tornaren a ésser homes i es miraren amb un mig riure.

—Era blanca així com els nenúfars—digué l'un.

—Sos ulls eren tenebrosos així com l'aigua ensonyada allà baix. Sota les arrels de l'avet.

Haurien volgut riure, però amb una rialla com mai no s'hagués sentit a la vora del negre llac.

—T'ha semblat bonica? — preguntà Berg el Gegant.

—No ho sé; l'he vist amb tanta pressa! Potser ho era...

—No has pas gosat de mirar-la. Potser et creies que era la Ondina.

I altra vegada es sentiren tots dos dominats per la mateixa joia insensata.

* * *

En sa infantesa, Tord havia vist una vegada un home ofegat. El cos estirat damunt la sorra no l'havia intimidat en ple jorn, però de nit somià escenes terribles. Cada ona de la mar arrossegava un cadàver fins a sos peus. Tots els penyals, tots els illots, eren coberts d'ofegats, qui, tot i sent-ho, parlaven i es movien, i el menaçaven amb sa mà terriblement blanca.

Quelcom de semblant li esdevingué després de l'aparició d'aquella dona. La figura d'ella és reproduïa en els somnis que tingué. La trobava en el fons de l'estany, on el sol resplendia encara més verdosenc que no pas entre les canyes; i aquesta vegada tenia estona sobrera per a donar-se compte de sa bellesa. Més tard, quan era arraulit damunt l'ample arrel de l'avet, en mig del llac, i l'arrel es doblegava i cedia sota son pes, la noia apareixia entre les illes, sota els serbers de púrpura, i es reia d'ell. Somià després que ella li dava un besar... Ja el dia penetrava dins la cavorca. Berg el Gegant s'havia llevat. Tord clogué obstinadament sos ulls darrera aquell somni, que no volia fer malbé; a la fi, quan despertà, sentí girar per la seva ment buida tot allò que havia vist en somni. Pensà en la noia molt més que no pas el dia abans.

En fer-se nit, se li acudí demanar a Berg el Gegant si savia son nom.

Berg li adreçà un esguard esbrinador.

—Potser és millor cosa que ho sàpigues tot ara mateix — digué. — Ès Unn. Som parents.

Per aquesta via s'assabentà Tord que era per aquella noia esblaimada que vivia Berg el Gegant dins el bosc. Mirà de revifar les seves recordances.

Una era filla d'un pagès ric i de bella influència; i, des que finà sa mare, governava la masia paterna. I això li plaïa en gran manera, perquè era ambiciosa, afanyosa de manar; i no tenia cap ganes d'acceptar un marit.

Unn i Berg el Gegant eren cosins germans, i la gent en ses xafarderies deia que Berg s'estimava més parlotejar i gastar jocs amb Unn i ses criades que no pas treballar en sa pròpia masia.

Doncs vetaquí que la dona de Berg invità a un àpet solemne de Nadal un monjo de Draksmark. Desitjava que amonestés son marit. El posat d'aquest monjo era antipàtic a Berg així com a molts d'altres. Era gros, pàl-lid i blanc. Sa corona de cabells al volt de la tonsura, ses celles damunt les nines glauques, la pell de son rostre, ses mans i son hàbit, tot era blanc.

En la taula de l'àpet, davant els hostes aplegats, el monjo, que no era espantadiç, i judicava que ses paraules, dites en aquella avinentesa, llevarien més fruit, declarà:

—Sol dir-se que el cucut és el més vil dels ocells perquè no cura dels petitons en son propi niu; però aquí, en aquesta taula, hi seu un home que no es capté de sa llar ni de sos fills, i va a cercar la felicitat vora d'una altra dona. A aquest home és a qui voldria jo nomenar el més vil entre els homes!

En sentir aquestes paraules, Unn s'aixecà.

—Aquestes paraules, Berg, han estat dites contra teu i contra meu—exclamà. — Mai no he sofert un afront consemblant; es coneix que mon pare no és a la festa.

Volgué eixir, però Berg es llençà en vers ella.

—No em toquis!—digué Unn. — No tornaré a veure't en ma vida!

Berg l'atrapà en el vestíbol i li demana quina cosa havia de fer perquè ella romangués. Ella, amb un terrible arborament als ulls, li respongué que massa havia de saber-ho. Aleshores Berg tornà a la sala de l'àpet y matà el monjo.

Quan Tord hagué arribat a aquest indret de les seves recordances, s'hi trobà amb el mateix Berg, car aquest li digué:

—Si l'haguessis vista, a Unn, quan el monjo blanc caigué com un feix! La mestressa de casa aplegà sos fillets a son volt, i la maleï. Els girà la cara envers Unn, perquè es recordessin tot temps de la que havia trasmudat llur

pare en assassí. Però Unn romangué tota assossegada i amb tanta de bellesa, que tots el homes tremolaren. Em regracià xardorosament. Després me exhortà a que em retirés tot seguit als boscos, i m'obligà a prometre-li que només esmerçaria el coltell al servei de causes tan justes com aquella.

—El teu fet ardit l'havia voltada de una gran glòria—digué Tord.

En sentir-lo, Berg el Gegant topà novament amb una particularitat del minyó que ja l'havia sorprès. Semblava un infidel, i àdhuc pitjor que els infidels. No tenia el més petit entrelluc de la responsabilitat moral. Allò que havia d'esdevenir, esdevenia. Déu, Jesucrist, els Sants, li eren coneguts, però de nom, així com se coneix els déus d'un país estranger. Els apareguts dels penyalars i els sorrals eren sos déus, car sa mare, la fatillera, l'havia ensenyat a creure en els esperits dels difunts.

Aleshores, Berg el Gegant emprengué una tasca tan folla com la de cargolar-se una corda al coll. Mostrà als ulls d'aquest ignorant la imatge del veritable Déu, del Senyor de les Justícies, del Venjador dels crims, qui precipita als pecadors dins els suplicis eterns. I li mostrà l'amor a Crist i a la seva Mare i els sants barons i santes dones, qui, alçant les mans, romanen davant la cadira eternal de Déu per a desviar son enuig de la multitud dels pecadors.

Li descrigué les dures expiacions dels homes damunt els quals s'estén la ira divina. Feu desfilar davant seu els exèrcis de pelegrins que van a Terra Santa, i els penitents que es flagellen, i els monjos que fugen del món arremorat, fins a aténer les pregoneses del desert.

A mesura que parlava, el minyó es tornava més pàl-lid i xardorós; aquelles visions formidables li eixamplaven els ulls. Berg no es podia deturar; el curs de sos pensaments se l'enduria qui sab a on. La nit es clogué damunt ells; la nit obscura, dins la qual xiulen els mussols. Els era tan visible el Senyor, que sa cadira eternal els amagava les estrelles; els àngels missatgers de càstic, davallaven als cimerals dels boscos. Però endevinaven l'existència a sos peus de les flames infernals. Les flames s'aixecaven i llepaven el disc tot pla de la terra, aquest míser recés trontolladiç de les generacions doloroses.

Era arribada la tardor. S'enfuria el vent adalerat. Tord havia anat, tot sol, al bosc per a examinar sos paranys i ses xarxes. Berg el Gegant, que havia romàs en la cavorca, apedaçava sos vestits. El llarg caminal que Tord seguia pujava per una costa poblada d'arbres.

Cada rauxada arrencava les fulles negres de l'arbratge i se les enduia en nombrosos torterols. Manta vegada creia Tord sentir passes darrera les seves. Es deturà; esbrinà amb els ulls, parà les orelles, però creient que allò eren enganys del vent i de les fulles, continuà sa via. Aleshores tornà d'aparèixer la mateixa remor; semblava que algú pugés, tot dansant amb peus de seda: allò recunda també els passets d'infant que corren per ci per llà. Els Follets i els Semaniots jugaven damunt les petjades. Però endebades es girava: no es veia cap cosa. Mostrà el puny als torterols de fulles seques, i continuà son camí.

Els que el perseguien no per això s'encongiren; però canviaren de veu. Tord oï que xiulaven i bufaven darrera ell. Una viura molt gran començava de mostrar-se pel caminal. Sa llengua penjant babejava metzines, i son cos lluent feia surar una claredat damunt lès fulles marcides i arrugades. Al costat de la viura, trotava un llop, la pota migrada i extenuada del qual es disposava, palesament, a saltar-li al coll en el moment que la viura estrenyés sos peus i el mossegués en el taló. Callaven tots dos, com per a atançar-se a ell sense que se n'adonés; però al cap d'un instant, un xiulet, un ronc esbufec els traïen i devegades les urpes del llop topaven amb una pedra. Involuntàriament. Tord acuità el pas. Les bèsties li corregueren al darrera. S'apressà a saltar fora del caminal, on estaven per aplegar-se-li. Es girà. Però no veure res ni ningú; i, a més, prou savia que tot allò era mentida.

S'assegué Tord damunt una pedra. Les fulles seques s'agitaven a sos peus: fulloles de bedoll, clares i esblaimades, fulles de serber tacades de púrpura, fulles marcides d'om, d'entonació tota fosca, fulles de trèmol, espesses i roges, fulles de sàlzer d'un verd groc; to-

tes marcides, arrugades, trossejades, rogades, tacades.

—Pecadors!—pensà el minyó—res no és pur en la presència de Déu. Les flames de son enuig ja us han assolit.

Quan tornà a posar-se en camí, veié que en el buit de la vall hi orejava la selva com la mar, però ni un buf no travessava el caminal. Oí, però, ço que no sentia. La selva era plena de veus. En sortien murmuris, planys gemegosos, brusques menaces, sanglots i imprecacions. Aqueixes remors, aqueixos xiulets, tot aqueix aldarull que tantmateix no era cap cosa, anava contra ell i l'afollava. Experimentà la mateixa sensació del dia que, arraulit en la cavorca, sentí desfilar damunt sa testa la cacera dels camperols, vibrant de bruniors de branques, topaments d'armes, crits eixordadors i sanguinari terrabastall.

La impressió d'avui, però, era encara més terrible. Les veus que atribuaven a la seva orella parlaven una llengua estrangera, que en res no es semblava a les tempestes que udolen en les veles i en les eixàrcies. El vent polsava a ses hores una arpa d'innombrables cordes. Cada arbre tenia son accent. L'avet no rondinava com el trèmol, ni el sàlzer com el serber. Cada clivella donava la seva nota peculiar, cada estreb de la muntanya llençava son crit. El clapoteig de les aigües i el so planyívol de les guineus es mesclaven a aquella fantàstica tempesta. I encara hi havia sons més estranys. Entre aquests sons, quelcom començà en son dedins a cridar i a gemegar en el vent. I comprengué sobtadament que Déu, el Déu de la justícia i el Déu venjador, el perseguia per causa de son companyó. Déu exigia que Tord entregués a l'expiació l'assassí del monjo.

Tord començà de parlar en mig de la tempesta. Confessà a Déu el que havia volgut portar a compliment i encara no havia pogut. Havia volgut parlar a Berg el Gegant, i suplicar-li que es reconciliés amb Déu. La seva timidesa li posà un candau als llavis.

—D'ençà que vaig saber que governa la terra un Déu de justícia—exclamà —vaig compendre que Berg estava perdut. Moltes nits vaig plorar per la sort de mon amic. Savia que Déu havia de atenyer l'onsevulla que s'amagués. Però les paraules em mancaren perquè l'amava massa.

— O Déu meu, no exigeixis que li parli; no exigexis que munti la mar fins al cim de les muntanyes!

Callà, i callà igualment entre la tempesta la nota pregona que, a son parer, era la veu divina... S'apaibagà Tord sota un sol enlluernador, i ja no s'oí, per temps, altra cosa que una remor semblant a un clapoteig de rems i a un refrec de canyes... Aqueixa blana remor li dugué enfront dels ulls la imatge de Unn. El bandejat no pot posseir res: ni cabals, ni muller, ni benvoler entre els homes... Si traïa Berg, es posava altra vegada sota la protecció de les lleis... Però Unn ben segur que amava a Berg, a la qual devia tan grans abnegacions... I Tord no n'imaginava l'eixida d'aquest cercle ferrís.

Continuà la tempesta; lliscaren de nou passes darrera ell, i oí una respiració tota pantejant. Aquesta vegada

era el monjo blanc, que tornava de l'àpet, tot ell esquitxat de sang, obert el front per una destralada. I el monjo brunzia:

—Denuncia'l, traeix-lo, salva la seva ànima. Entrega son cos a les llargues tortures del poltre, per tal que tingui avinentesa i espai de penediment.

Tord s'enjegà a córrer. Però aleshores la veu esglaiosa, la veu de Déu, tornà a renyar. I el crim de Berg el Gegant s'alçava davant sos ulls cada vegada més ferm. Un home sense armes, un home de Déu, havia estat occit! I l'assassí que per aquesta via desafià el Senyor, gosava viure! Continuava gaudint de la llum del sol i dels fruits de la terra, com si el braç de l'Altíssim fos massa curt per a atenye'l!

Tord es deturà; estrenyé els punys, i digué roncament una menaça. Després, així com un foll, fugí de la selva on regna la paor: s'escapà vers la vall.

N'hi havia prou amb que Tord digués una paraula; deu pagesos eren amatents a seguir-lo. Es decidí que pujaria tot sol a la cavorca per a no deixondir les sospites de Berg. Però a son pas aniria sembrant la grana que revelaria el seu camí.

Quan Tord arribà de nou al rassés, el bandejat cosia, assegut al banc de pedra. Llanguia el foc; els pedaços anaven malíssimament. La pietat eixamplà el cor del jove. L'esplèndit Berg el Gegant li semblà miser i malanat: i l'únic do que posseia encara, la vida estava per ésser-li llevat. Tord rompé a sanglotar.

—Què passa? — demanà aleshores Berg. — Estàs malalt? Tens por?

Per primera vegada Tord li parlà de sa basarda.

—Ha estat esgarrifosa l'escena del bosc. He vist espectres, he vist apareguts, monjos blancs.

—En nom de Déu, Tord!

—Deien missa per a mí fins a la clariana. Vaig enjegar-me a córrer, però em seguien i cantaven. No podré mai escapar-me de llurs cantades? Hi tinc cap afer pendent? Em sembla que prou farien millor dient la missa per a un altre home que en tingués més fretura.

—Ets foll aquesta nit?

Tord, però, totjust assabentat del que deia, lliure de tot son encongiment, parlava sense aturar-se:

—Són monjos blancs, pàl-lids i blancs de mort. Tots duen l'hàbit sangonós. Es endebades que arrepleguin la caputxa damunt el cap; la ferida de son front lluu, caputxa a través, la grossa clivella de la destralada, oberta i roja.

—La grossa clivella de la destralada, oberta i roja?

—Sí, i tantmateix, no és feta de mon braç. Per què la veig?

—Ben segur que els sants — digué Berg amb sinistra gravetat — sabran el que volen dir tes visions de destralades! Jo vaig matar el monjo de dos cops de coltell.

Tord tremolava com un posseït enfront de Berg, recaragolant les mans.

—Exigeixen que t'entregui a la justícia. Volen obligar-me a trair-te.

—Quí, els monjos?

—Sí, els monjos. Em persegueixen. Fan que vegi Unn . Em mostren la mar resplendent, assoleiada. Em mostren campaments de pescadors on hi ha gatzara i dances. Tanco els ulls, i així i tot veig el que em mostren. Deixeu-me en pau, us dic, el meu companyó matà, però son cor no és fet malbé. Li parlaré, i s'arrepentirà i farà penitència. Confessarà son crim i anirem plegats al sepulcre de Crist. Anirem plegats a Terra Santa; tots els pecats són perdonats a qui s'hi atanci.

—Què responen els monjos?—demanà Berg.—No volen ma salvació, veritat? Volen veure'm en el poltre o a la foguera?

—Cal que traeixi mon amic més volgut? els dic. Només ell estimo en aquest món. M'ha salvat de les urpes de l'ós. Patírem junts el fred i comportàrem tota guisa de misèries. Estengué ses pells damunt el meu cos quan vaig ésser malalt. He portat la llenya i l'aigua a nostre fogar per estalviar-li treball; li he vetllat el son; he enganyat a sos enemics. Em creieu capaç de fer traició a un amic? Aviat mon amic anirà per son mateix voler a confessar-se amb el clergue i partirem plegats a les terres expiatòries.

Berg escoltava greument, i sos ulls penetrants es fixaven en el rostre de Tord.

—Tu mateix aniràs a veure al clergue per a dir-li la veritat — féu. — Cal que tornis entremig de la gent.

—Però què en treuria d'anar-hi sol? Els morts i totes aqueixes ombres m'obssessionen per ton pecat! M'esparveres! Alçares la mà contra el mateix Déu. No hi ha crim que equivalgui al teu. En mon pit no es reviscolarà l'alegría si no et veig condemnat a la roda del torment. Benhaurat el que pateix en aquest món sa pena, i evita així la ira venidora! M'obligues a trair-te. Salva'm d'aquest pecat. Ves a cercar un clergue!

I es llençà als peus de Berg.

L'assassí li posà la mà a la testa i el contemplà. Messurava son pecat per l'angoixa de son companyó. Sa malvestat cresqué davant sos ulls i li semblà paorosa. Es veia en lluita amb la voluntat que governa el món. El penediment obrí clivella en son coratge.

—Dissortat de mi!—exclamà. — Ço que m'espera és massa ferest perquè pugui anar lliurement a l'encontre del suplici. Si m'entrego, em torturaran molt de temps. Em cremaran a petit foc. No és prou expiació aquesta vida enguniosa i miserable? No he perdut la meva llar i els meus cabals? No em veig separat de mos amics i de tot ço que infla d'alegria el cor humà? Manca alguna altra cosa?

En sentir aquestes paraules, Tord va redreçar-se, aterroritzat.

—De manera que encara ets capaç de penediment? — exclamà. — Mes paraules han commogut ton cor? Vina, no perdem ni un instant! Quí podia sospitar...? Què encara això fos possible!

Berg el Gegant botà.

—De manera que tu a hores d'ara?...

—Sí, t'he traït. Però, vina. Vina tot seguit, ja que pots penedir-te. Escapem de llur percaça...

L'assassí es decantà a terra, on jeia a sos peus la destral heretada de sos pares.

—Fill de lladre! — digué amb veu que talment xiulava. — Creia en tu i t'estimava!

Però en veure que Berg agafava la destral, Tord capí que alló era qüestió de vida o mort per a ell. S'arrencà de la cintura la seva pròpia destral, i la llençà contra Berg, encara decantat.

El tall fendí l'aire, i penetrà en la testa de Berg, qui caigué cap endavant. La sang i el cervell saltaren. Aparegué un forat encès i obert, en mig dels cabells frondosos.

En aquella avinentesa, els pagesos es precipitaren dins la cavorca. Es gaudiren d'aquella acció i lloaren a Tord en gran manera.

—Ara, el teu afer és segur que tindrà remei—li digueren.

Tord mirà ses mans, així com si hi cerqués les cadenes que l'havien arrossegat fins a assassinar a son amic. Aqueixes cadenes eren fetes de no res, de la llum verda del canyar, del joc de les ombres en els boscos, del cant de la tempesta, de la bunior de les fulles i de l'encís dels somnis. I digué en alta veu:

—Déu és gran!

Però aviat recobrà el fil de ses idees. S'agenollà i posà el braç damunt el cap del mort.

— No li feu cap mal — digué — Es penedeix. Anirà al sant sepulcre. No l'empresoneu. Estàvem per empendre el camí quan ell va caure. El monjo blanc no ha volgut que expiés son delicte; però Déu, el Déu de la Justícia, ama el penediment...

Romangué agenollat vora el cadàver, suplicant-li que es despertés. Els homes formaren un baiard amb llurs llances. Volien tornar a sa masia el cos del pagès de tanta anomenada. Ara no els infonia altra cosa que el més gran respecte: en parlaven en veu baixa. Quan el depositaren en el baiard, Tord s'axeicà, es desempellegà dels cabells que li queien damunt el rostre, i digué amb veu tota trencada pels sanglots:

—Digueu-li a Unn, qui convertí en assassí a Berg el Gegant, que Berg el Gegant fou occit per Tord el pescador, que té per pare un naufraga-vaixells i per mare una fatillera, perquè Berg li mostrà que la justícia és el fonament de la terra!

La Plaça del Born

Sobre el nom d'aquest indret, el més esbarjós de la Barcelona vella, En Sanpere i Miquel diu a *La Rodalia de Corbera*, que en la documentació llatina és nomenat *Bifurni*, això és, lloc dels dos forns, que ell entén que serien els d'En Plegamans i d'En Dufort, que hi havia situats en el segle XIII prop del cap-d'avall d'aquella mateixa planura. I, en corroboració del seu parer, apunta la idea que havent suprimit el poble, en virtut de certes lleis fonètiques, les dues vocals *i* i la consonant *f* de *bifurni* vingué el fer-se *Born*, canviant la *u* en *o*.

En canvi, N'Antoni de Bofarull, en la seva *Guia Cicerone de Barcelona* diu que aquest nom, escrit igualment en francès que en català, born, significa el terme d'alguna cosa; l'espai o senyal que divideix dos llocs, i també el determini del punt on hi ha la senya, la estaca, o el blanc dels tiradors. Així és que, — continua el mateix escriptor — ja sia per a expressar o significar l'estaca que indica el terme d'una plaça per a «tornejar», o bé com a substantiu del verb «bornar», això és, cercar el blanc, segons la tecnologia dels jocs d'armes, és la paraula born molt apropiada per a indicar el lloc on es celebren els torneigs.

Nosaltres acceptem el sentit en que pren la paraula born En Covarrubias, això és, com a significació de terme o límit, per considerar-la expressiva del que fou en son principi aquell punt de les afores de la Barcelona murallada, la qual abans d'acabar-se la centúria tretzena devia començar a donar aixamples a aquell tancat de pedra. En efecte, a començaments de l'indicat segle, el Born,

per la part de dalt o de Orient limitava la població que s'anava estenent pels volts de la capella o ermita de Sant Antoni Abat (Parets) i baixant fins als solars que ocupen ara el Mercat del Born i carrers veïns; prenent la part de Migdia pel seu compte, venia a ajuntar-se avall amb el ja antic Fossar de les Moreres i la església de Santa Maria del Mar, anterior a la actual i successora d'altra encara més vella. Per la part de Ponent circumscrivia el terme d'aquell altre poblat on hi havien barraques i alfondecs, els predits forns d'En Dufort i Plegamans, albergs cap a la part del camp de la Bassetja i, més enllà, pels encontorns del Regomir i de la baixada d'En Vilacols, les Dressanes. I pel costat del Nord contenia els caserius que ja hi havia formats a un i altre costat de la via d'En Guillem de Montcada i s'anaven fent més grossos cada dia fins a l'arribar als corrents d'aigua clara que conduïen la Riera de Sant Joan i el Rec de Sant Cugat, els quals s'ajuntaven al peu de la capella d'En Marcús.

Porta posterior de Sta. Maria del Mar que dóna a la Plaça del Born

Més endavant aital nom fou sancionat pel costum de celebrar-s'hi les festes cavalleresques d'armeria en la tal plaça del Born; conformes; però entenent sempre que no foren aquestes les qui donaren nom als llocs on s'efectuaven, i sí aquests a les festes.

El Born no solament era el lloc on anaven a parar els habitants dels veïnats propers que allí confinaven; també hi anaven a raure els barcelonins que vivien en aquella necròpoli de llunyans temps formada al cap-damunt del Faber que molt més modernament havia pres aquest nom; era el punt de l'esbarjo públic, el siti on concorria tothom, el passeig de tots els habitants, tant dels nascuts aquí, com de tota la gent forastera que de tot arreu acudia a Barcelona, la ciutat bona per excel·lencia, segons ho acredita la frase vulgarissima de «roda el món i torna al Born».

En Pere Labernia, diu que el mot born, és equivalent a plaça-mercat. I al molt acreditat filòleg, autor del primer diccionari català, escrit en el segle anterior al que anem seguint fins que Déu vulga, no li havem de regatejar la raó, perquè és de tenir en compte que la segona plaça-mercat que hi hagué a Barcelona va ésser en el Born. En efecte, des del moment que la que encara en diem plaça de l'Angel deixa d'ésser la plaça del Mercat per a ésser únicament la del Blat, el punt que ens ocupa vingué a ésser el lloc on acudien a proveïr-se de queviures els barcelonins; i això durà fins que esdevingué el dia 2 del mes de desembre de l'any 1896, en el qual començà a vendre's en aquella monumental gavia de ferre que en diem el Mercat del Born.

Quan a últims de febrer de l'any 1416 hi hagué en la plaça del Born aquell famós rebombori de venedors i compradors contra els compradors de la casa del Rei, perquè es resistiren a pagar el vectigal o impost sobre tota classe de carn que estava establert per la ciutat, i que la fermesa del conseller Joan Fivaller obligà a fer efectiu al sobirà qui es deia Ferràn d'Antequera, ja era de temps immemorial que aital plaça servia per al

mercat quotidià. Tots els dies, de bon matí, s'hi establien les parades de queviures que abans del migdia havien de quedar desfetes, per a deixar desembraçat del tot aquell espai. El carrer de les Mosques encara ens recorda el punt on s'amagaven diàriament els trastos i les viandes no venudes al dia; i el carrer que es diu del «Malcuinat» era el punt on s'expenien certs menuts de la carn del bestiar, que eren l'aliment de la pobrissalla. Igual recordança guarda el carrer de les Freixures, que si no era pròxim al mercat de referència, no es trobava pas gaire lluny de les carnisseries públiques que hi havia en el d'En Vidal, desaparegut no fa molts anys per raó de la Reforma.

Quan començaren de celebrar-se a Barcelona aquelles festes d'armeria que organitzaren els nobles cavallers, sobre tot des que el rei En Pere «el Cerimoniós» per allà al 16 d'octubre del 1371, les reglamentà, instituint la Confraria de Sant Jordi, es celebraven a la plaça del Born aquells festeigs i alli continuaren celebrant-se ordinàriament, a excepció d'algun cop que tingueren per escenari el carrer Ample, amb més o menys solemnitat, i fins en algun altre punt de la ciutat, com, per exemple, el torneig que es celebrà en la Rambla de les Flors, davant per davant del convent i església de Sant Josep dels Carmelites Descalços, el dia 12 d'octubre del 1614 amb motiu d'haver-se conseguit la beatificació de Santa Teresa de Jesús.

La Mare de Déu del Born

En aquells dies del segle XIV, el Born s'havia escurçat, per la part baixa, de tot l'espai que ocupa l'església de Santa Maria del Mar, la pimera pedra de la qual havia estat posada el dia 25 de maig de 1329 i la última volta de la qual va cloure's el 3 de novembre del 1383. S'ha dit que aleshores la plaça de referència era més ampla, però això no és pas veritat. Alguna que altra finestra gòtica més o menys aparedada, que encara hi ha en alguna paret, bé prou confirma que tenia la mateixa estretor d'ara. Quan s'esdevenia la celebració d'un torneig, l'aspecte d'aquell lloc, el més esbarjós de la ciutat per la part de la Ribera, variava extraordinàriament.

En efecte, se l'empal·liava o envelava d'un extrem a l'altre per tots quatre costats, deixant només lliure el punt de l'entrada, que era al cap-d'avall, amb robes de sati de colors alternats, blanc i vermell, o blanc i blau, sostingudes per mitjà de pals equidistants; les robes eren de canemàs quan l'espectacle no revestia extraordinària solemnitat. Entre l'envelat i les cases s'hi deixava un passadiç a fi i efecte que els veïns poguessin entrar i sortir dels seus domicilis i els transeunts poguessin anar amunt i avall. Sobre els edificis s'hi estenia, a tota llargada de l'espai envelat, una roba a manera de cobricel, que resguardava aquell tancat de la llum del sol, de la pluja que podia esdevenir i fins de l'aire. Perquè un dia o altre podia esdevenir-se una aventura semblant a la que va succeïr als

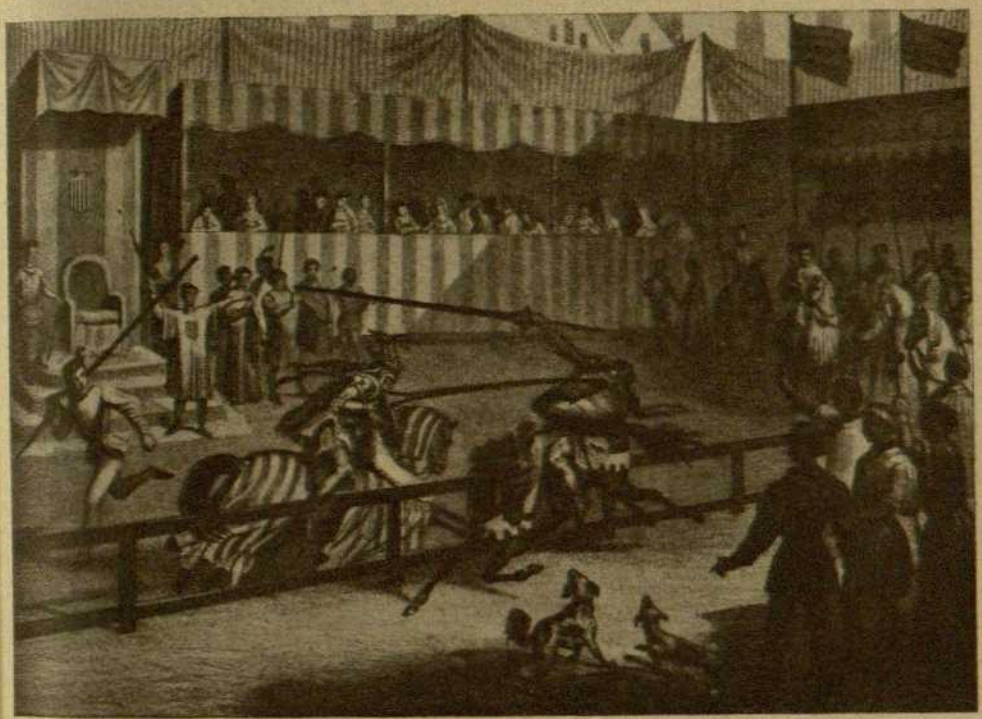

Juntes Reials que tingué D. Anfós V d'Aragó, el dia 6 d'Agost de 1424, a la plaça del Born de Barcelona, per a solemnitzar l'armament de la seva segona expedició a Nàpols.

veïns del carrer de «Fernando» l'any 1860, quan havent-se proposat que en passar la reina D.ª Isabel II per aquella aristocràtica via, la recorregués sota cobert, el vent va estripar les robes de tan mala manera, que no hi hagué més remei que treure aquell *velarum* abans d'hora. Al capdamunt de la tanca s'hi endegava un sumptuós cadafalc o estrada, destinat als jutges qui havien de qualificar la valentia dels lluitadors i llur captenyment en els combats. També hi tenien els seus seients en aquell lloc presidencial les dames i damisel·les que venien a ésser les reines de la festa; i, com és de suposar, hi restaven en lloc principal les persones reials i acompanyament de cortesans de major categoria. Alguna que altra vegada dintre l'envelat s'hi guarniren seients, com, per exemple, el dia 28 d'agost de 1481, en el que es celebraren al Born aquelles magnífiques justes, en les quals l'excel·lentíssim i potentíssim Senyor Rei (Ferran II d'Aragó i V de Castella, generalment nomenat «el Catòlic», per sa gran virtut i benignitat), lluità amb una colla de personatges de ben qualificada noblesa, trencant amb sens igual esforç, en competència amb aquells adversaris, moltes llances. El *Dietari* de la Generalitat d'on prenem aquestes notes, diu que el Rei duia la sobrevesta sobre l'arnés de brocat, tota teixida de fil d'or i guarnida de perles i pedreria, rematant amb un gran rat-pennat d'or, que és senyera dels Reis d'Aragó i Comtes de Barcelona, i un escut de barres blanques i vermelles. La senyora Reina portava un vestit tot teixit de fil d'or i un formosíssim collaret i presencià l'espectacle des d'una finestra de casa Mossèn Guillem Pujades, conservador que era de Sicília.

Generalment la comitiva o cavalcada sortia del Palau de la Diputació acompanyada de una cobla de ministrils, i pel carrer dels Especiers, avui de la Llibreteria, Bòria, placeta d'En Marcús i carrer d'En Montcada, s'encaminava cap al Born. La precedien els mestres del camp amb els padrins dels campions; després anava l'andador de la confraria, qui en açafates d'argent portava les riques joies que havien d'ésser adjudicades; venia tot

seguit el porta-estandart reial, darrera el qual compareixien els mantenedors, i últimament els caps-de-colles amb els seus components. L'aglomeració de gent que es formava per tot el curs que seguia aquella espècie de processó secular, és de pensar que fóra extraordinària tant al anar com al tornar de la festa.

Aquell brillant seguici de persones totes distingides donava un tom pel voltant de la tanca, abans d'entrar-hi, en mig de l'espectació de tothom; totes les finestres i finestretes, ostentant tapiceries sens mancar-n'hi una, eren atapaïdes d'espectadors igual que les cobertes de les cases, car en aquells temps, així com no s'estilaven encara balcons, tampoc hi havien terrats i tot eren teulades.

A l'entrar en el clos, tot resseguint-lo interiorment, anava la comitiva a saludar als qui ocupaven l'estrada presidencial, especialment als mantenedors i a les dames. Després, el llancer entregava el bastó d'autoritat al qui havia d'exercir de mestre del camp de la lluita, i les llances als mantenedors. Entraven la gent d'aventura i un cop complimentades algunes formalitats, especialment les de saludar a les presidències i a la Mare de Déu del Born de la portada posterior de Santa María del Mar, començaven els exercicis de les armes en simulacre de combat, segons el programa establert prèviament. No cal dir que ordinàriament les lluites es feien a cavall, guarnits els corcers amb tota l'esplendidesa possible; l'arma preferida era la llança.

I, com sia que les dames i damiseles eren l'ànima de les justes i torneigs, els cavallers no acabaven la festa sense rompre abans una llança en homenatge de la senyora que els mereïxia alguna preferència. Aquesta acció final de l'espectacle era nomenada «llança de dames», amb tot i que el combat algunes vegades es feia amb altres armes, i fins aquestes foren substituïdes sovint per canyes. En efecte, estigué en pràctica en simular un combat en el qual els genets que hi intervenien es tiraven els uns als altres, de punta, unes canyes llargues de dues i tres canes o vares. Amb aquest exercici demostraven els qui lluitaven la seva habilitat en dirigir-les amb bona punteria contra l'adversari, i al mateix temps la llestesa en esquivar el cop certer de les que se'ls dirigien.

El qui sortia vencedor en el torneig o en la justa, no havent estat desmontat durant la lluita, era acompanyat amb esclats d'entusiasme davant la dama o damisel·la en homenatge de la que havia combatut, i ella festejava al valerós cavaller amb presents i especialment amb la gràcia gentil del bes. Després era acompanyat l'heroi al palau de sortida entre els vítors de la gentada, i allí desarmat i obsequiat per les dames. Bella fortuna!

RAMON N. COMAS

En el número de març D'ACÍ D'ALLÀ

començarà la publicació de la bella i interessant novel·la de

ROBERT LLUIS STEVENSON

El cas singular del Dr. Jekyll i el senyor Hyde

Aquesta famosa novel·la de l'originalíssim escriptor anglès ha sigut :: especialment traduïda pel D'ACÍ D'ALLÀ, per En Josep Carner ::

Els vells castells alemanys

ELS vells castells alemanys — *Burg*, castell, en alemany; *Burggraf*, *Burgvogt*, senyor del castell — certament deuen ésser admirats com el legat artístic de les passades centúries; mes, per altres raons més profundes, reclamen la veneració dels pobles que els veuen alçar-se encara a despit dels ultratges del temps i dels homes, solitaris i esquerps els uns en els aspres cims de les serralades, assentats els altres en terres ferrenyes i voltats d'habitacions de homes que han cercat confiadament en ells llur protector natural.

Els vells castells tenen arrels profundes en la terra, com les tenen aitimateix els antics temples. Llur naixença i llur desenrotllament constitueixen un procés de una lentitud extrema, car hi ha molt camí a fer de la naturalesa pura fins a la realització artística independent. Qui podrà dir els orígens del burg, sa primera aparició damunt de la roca verge, sa primera modificació del païsatge, sa primera afirmació de domini i, com a conseqüència de aquest, de protecció o d'opressió?

Si els vells castells tenen de comú amb els temples la vigoria de les arrels, en canvi són ben diferents els uns dels altres per l'estructura i més encara per l'esperit i per la finalitat llurs. L'edifici transforma

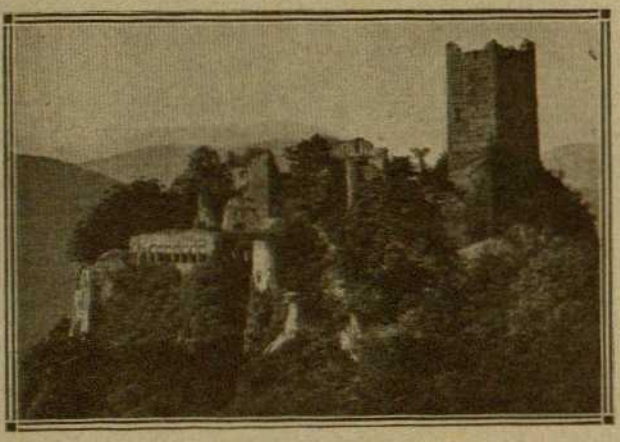

Ruïnes del Ulrichsburg, a Rappoltsweiler. Edificacions del segle XIII sobre fonaments del segle XI

Burg de Zwingenberg sobre el Neckar. Començament del segle XV

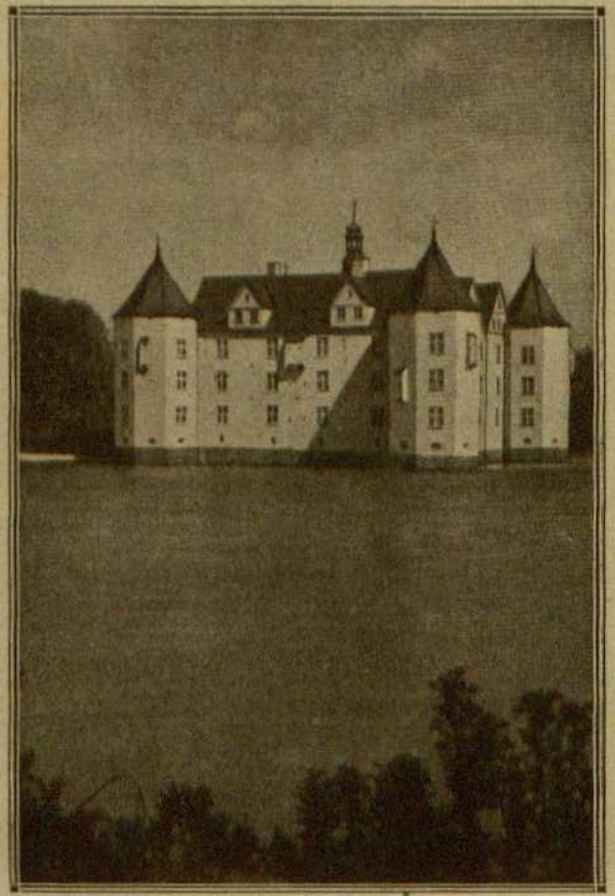

Castell Glücksburg, a Flensburg. Edificat per Nicolau Karies, 1582-1587

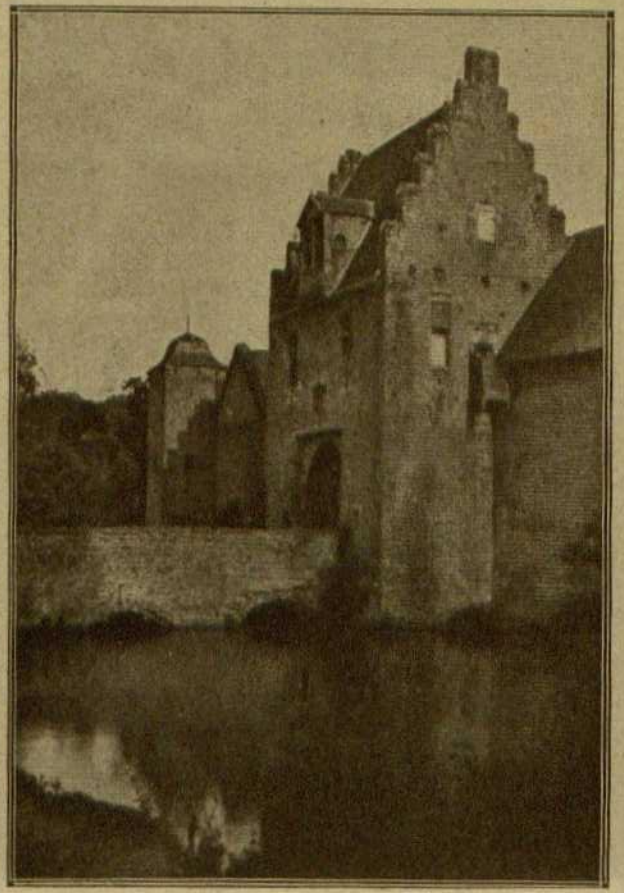

Burg Kriegshoven, a Heimersheim. Castell de l'orde teutònica, segle XVI

el lloc on se eleva, en lloc de pau, lloc privilegiat de oblid de les misèries humanes i de enlairament de l'esperit al cel, semblant a la blavosa fumerola de l'encens. El burg, al contrari, ens parla de la lluita quotidiana, dels perills que tothora ens assetgen; és una santinella que vigila dia i nit: és el campió de la força i del dret o el conculcador d'una i altre.

El temple s'aixeca amb espiritual elegància; voldria desprendre's de la terra i volar amunt; no podent realitzar aquest anhel, ama d'ornar-se del cloquer rematat per finíssima agulla, que senyala a les ànimes el cel que la matèria no pot assolir. Sòlidament arrelat a la terra, com hem dit — necessàriament arrelat, per tal que és una obra humana, — resnoobstant ens sembla que el temple té ales

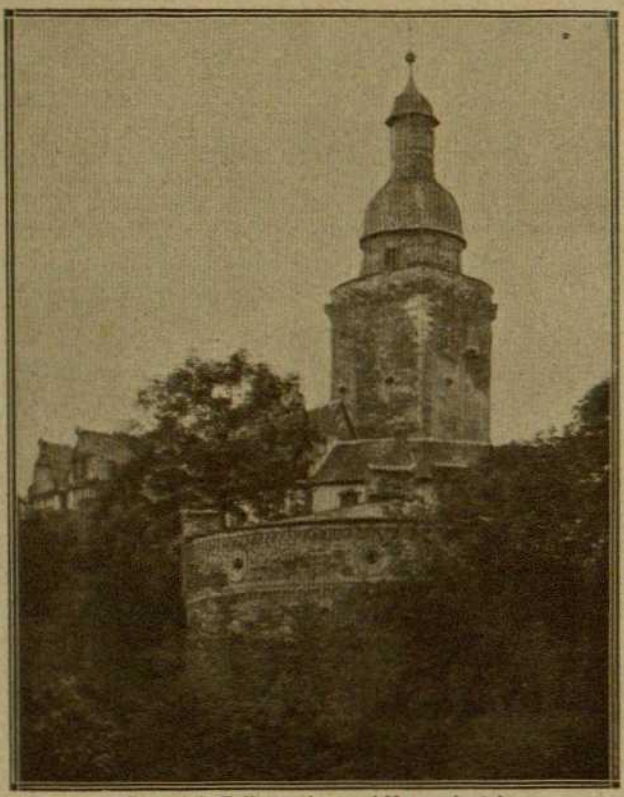

Castell de Falkenstein, en el Harz oriental

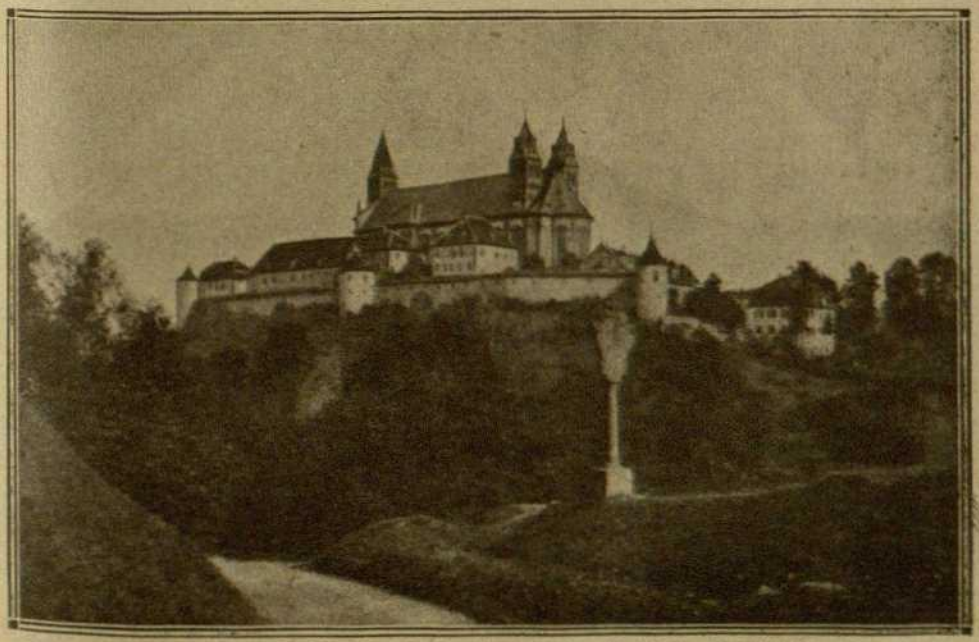

Monestir benedictí fortificat de Grosskomburg, Suabia. Segles XI al XVIII

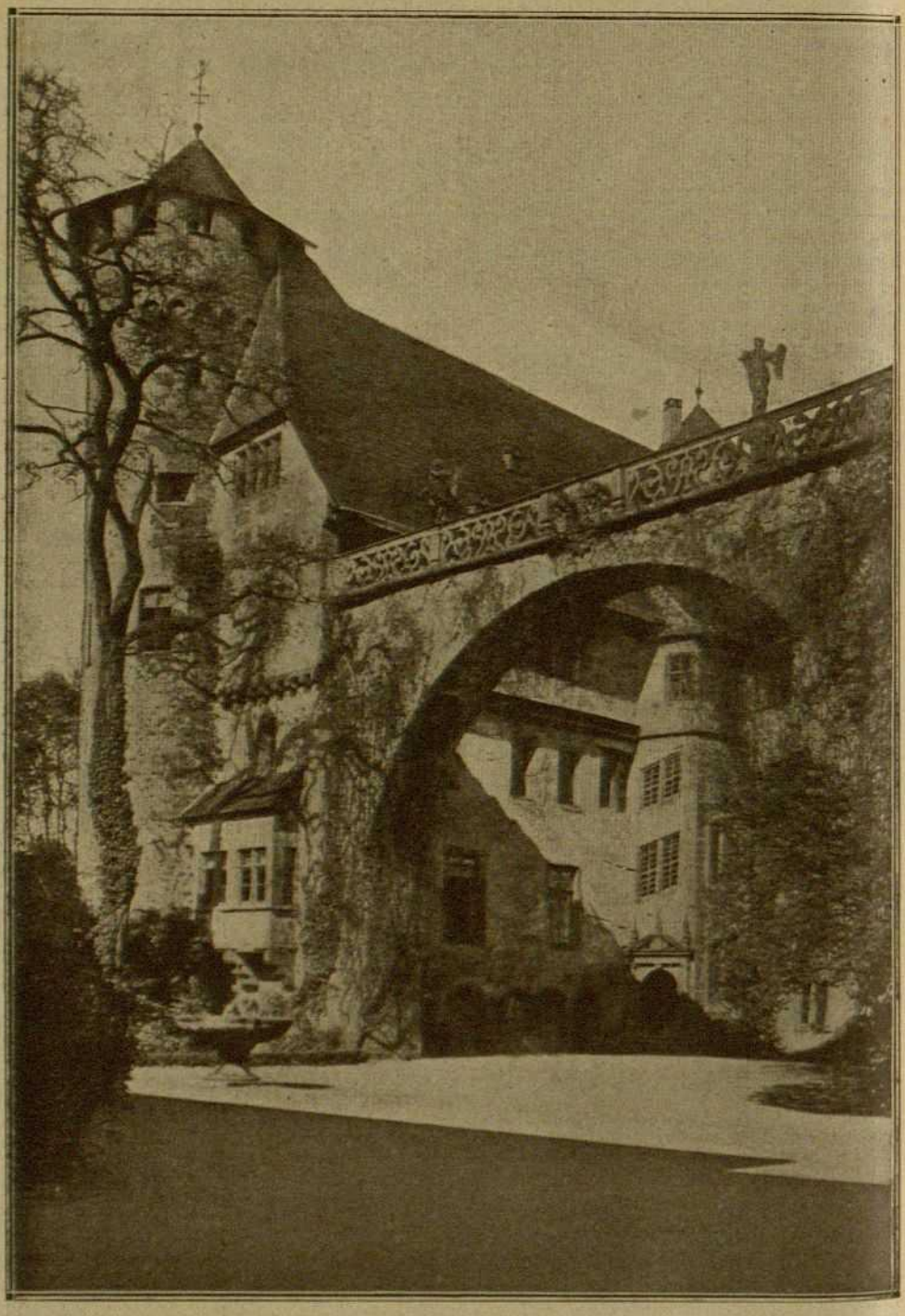

Castell del comte Erbach-Fürstenau, a Fürstenau im Odenwald (Wasserburg: castell voltat d'aigua). Segles XIV-XVII. Arc de l'any 1588

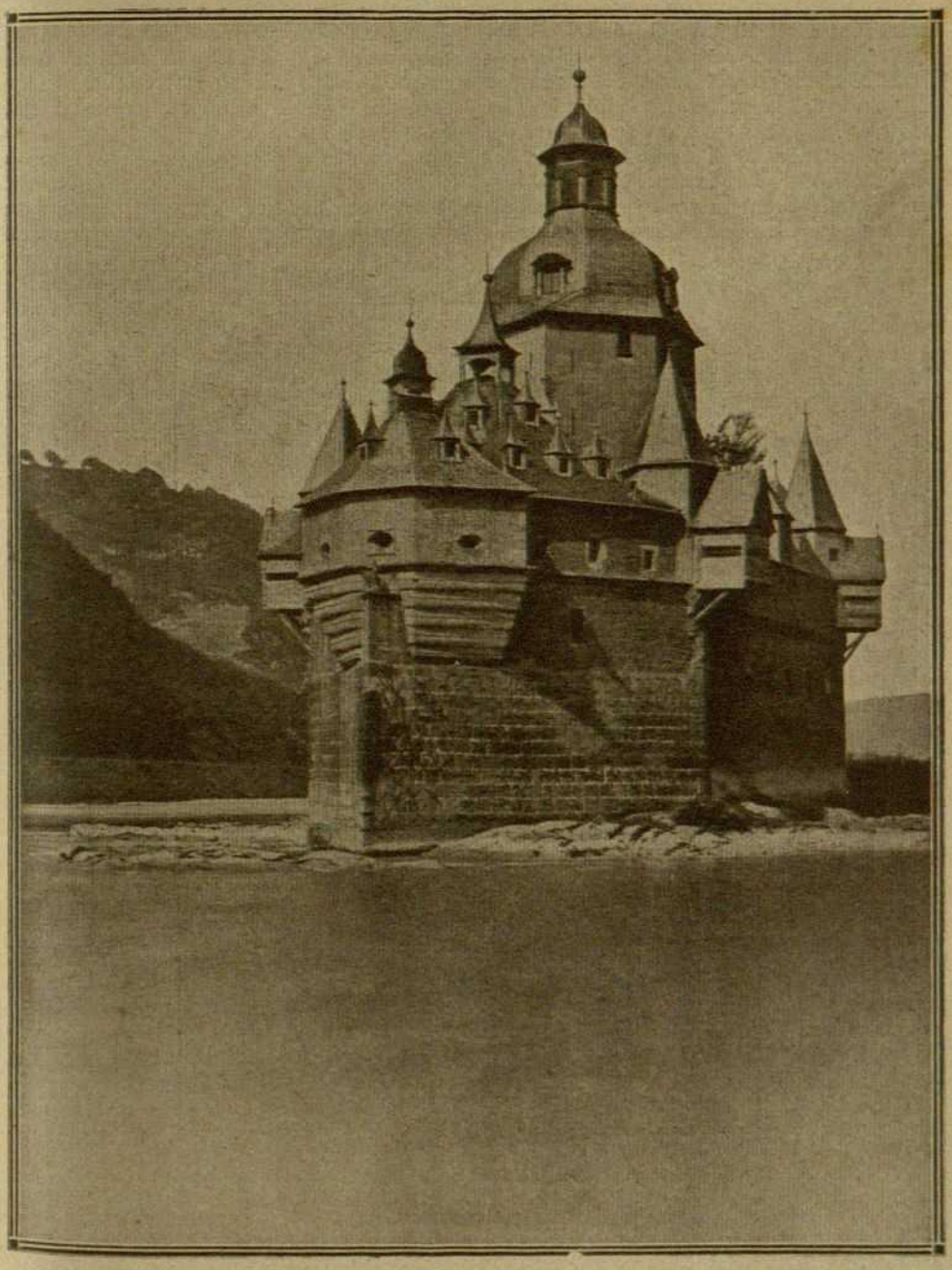

Castell anomenat Die Pfalz bei Caub, *erigit en 1327 per Lluis de Baviera. Renovat en el segle XVI.*

que el sostenen a flor de terra sense apoiar-s'hi, car apareix a nostres ulls més com arca mística i simbòlica que no com bastiment de pedres i d'altres elements esclaus de la llei de gravetat.

A diferència del temple, el burg és infantat amb dolor per la terra mateixa; i el fill no aspira a despendre's

de la mare, ben al contrari s'hi arrapa fortament i no té un sentiment de seguretat que no s'abraci i es confongui amb la roca duríssima. I neix sempre allà on sembla menys possible que la mare terra pugui clivellar-se; els blans terrers de conreu li semblarien un llit on fatalment s'aviciaria. Necessita fortitud i únicament la troba en el rocam de la carena. La penya és el sòcol grandiós dels seus carreus; o, més ben dit, el burg és la floració natural de la penya.

Cap ideal artístic presidí en els temps remots a la creació del burg; però damunt de tota obra humana, per utilitari que sia el seu objecte, l'art hi afirma els seus drets. El temps hi col·labora admirablement en la producció de la bellesa. La massa informe del burg primitiu és aviat daurada per la acció solar; les taques de humitat són tocs de clarobscur; el mur massa nu és ornamenat amb clapes de parietària que germina en totes les escletxes on misteriosament hi foren depositades les llevors; la finestra mesquina amb sos groixuts barrots de ferro és graciosament enquadrada per l'eura que un moment atura la via ascencional per a cenyir-la amorosament.

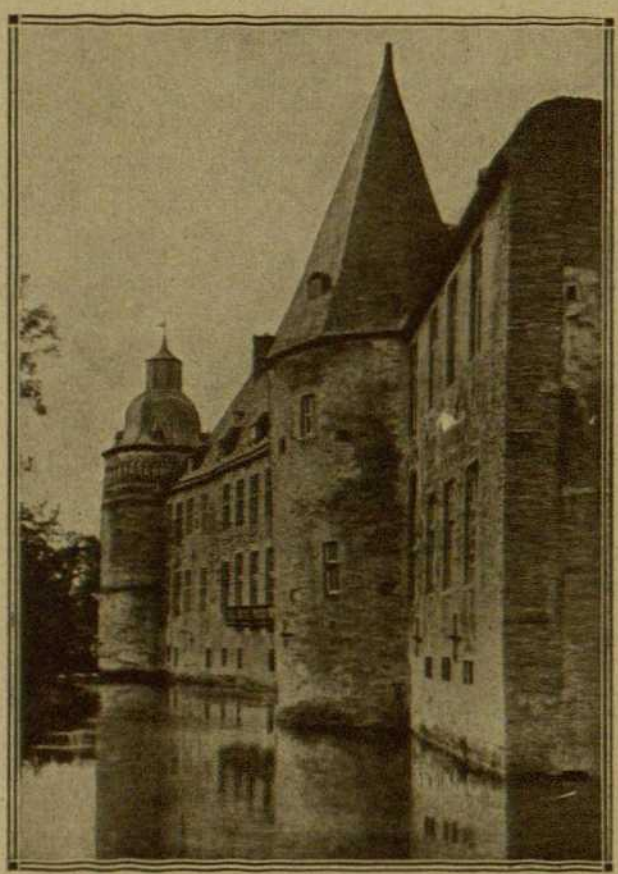

Wasserschloss *(Castell voltat d'aigua) d'Assen, Westfàlia. Segle XVI*

L'importància creixent del burg demana la construcció de cossos anexes a l'edificació primera; d'on s'origina un moviment de línies, una oscil·lació de proporcions, que poden calificar-se de bell desorde; i aquell conglomerat, fortuïtament artístic, és coronat per l'imposanta torre emmarletada de l'homenatge, suprema afirmació de potestat.

Passada l'època primitiva, no tots els burgs són erigits en les altúries inaccessibles; l'organització de la societat migeval demana sovint la presència del castell prop de les vies de comunicació, camins i rius, prompte a la defensa d'aquestes vies contra les depredacions dels malfactors i dels mateixos senyors feudals en rivalitat, i sovint el castell, a fi i efecte d'immunitar-se contra tota sorpresa, el rodeja d'aigua, ja sia la mateixa corrent del riu, ja sia l'aigua morta de les fosses circulars. Els alemanys precisen les dues lleis de castells amb els termes *Höhenburg* i *Wasserburg*, és a dir, burg de les altúries i burg de l'aigua.

L'espandiment de les ordes religioses militars, especialment de l'orde teutònica, produeix un nou tipu de castell, un compromís entre la fortificació pura i l'organisme del monestir; la maisó dels cavallers teutònics ofereix un admirable consorci de la força i de l'orde

Ruïnes del burg del Girsberg, a Rappoltsweiler. Darreries del segle XIII

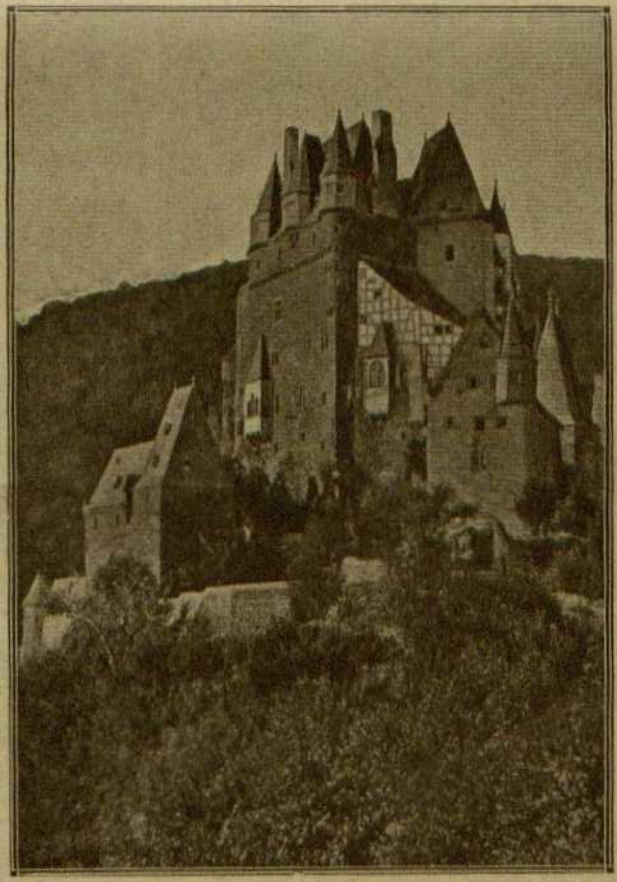

Burg Eltz, sobre el Mosel, abans de sa darrera restauració

i l'harmonia, una compenetració de les necessitats materials i de les aspiracions de l'esperit.

Les mateixes ordes monacals es vegeren obligades en alguns indrets perillosos a posar-se en peu de guerra, a l'objecte d'estar dispostes a repel·lir l'agressió de gents poc respectuoses de les coses i dels homes d'església. Es un interessant record de semblants contingències el monestir fortificat de *Grosskomburg*, que subsisteix en bon estat de conservació, el qual pertenesqué a l'orde benedictina des del segle XI fins al segle XVIII.

El renaixement, en el segle XVI i a l'entrant del XVII, imprimeix en els castells son segell inconfundible i els porta a llur darrera etapa d'evolució. Segons els casos, conserva les vetustes edificacions, com el castell de *Falkenstein* en el Harz oriental, on pot veure's la feixuga torre romànica rematada per una cúpula amb sa lluneta; o bé les anul·la, o aprofita llur ruïna total, tal el castell de *Heidelberg*, del qual més d'un cop no en quedà pedra sobre pedra. Sovint el renaixement basteix fàbriques vastíssimes, simètriques, sumtuoses, amb elegants jocs de torres i d'agulles, amb profusió de portalades i finestrals amb riquesa — i àdhuc amb excés en el període més avençat — d'ornamentació. Certament, pot dir-se que el burg ha devingut un palau.

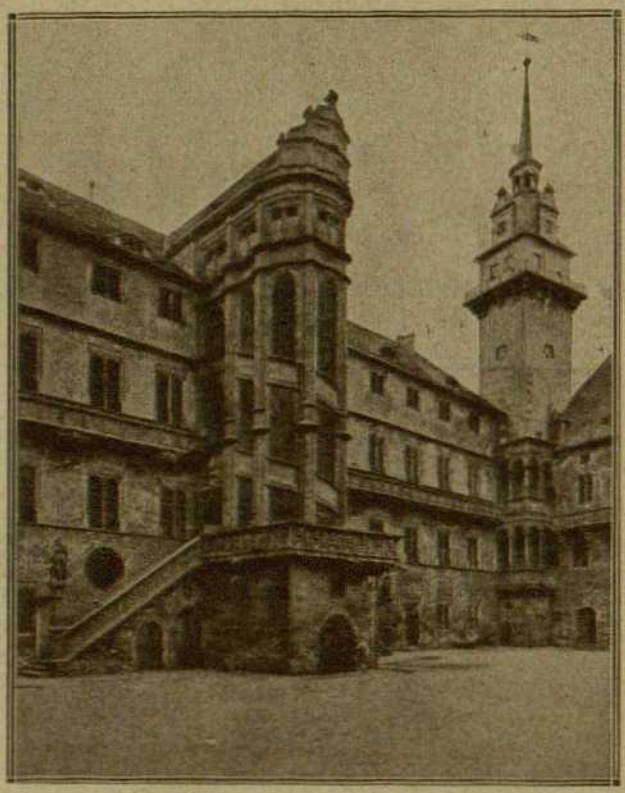

Pati interior del castell de Hartentels, a Torgau. Ala oriental amb la caixa d'escala de Conrad Krebs, 1533-1535

Un semblant monument és un triomf de la regla, de l'artifici; és l'arquitectura arribada a son grau màxim d'expansió independent; és sa lliberació total de la penya que l'engendrà. Aquesta lliberació és, en definitiva, per bé o per mal? No és aquest el lloc d'escatir-ho: constatem només que el burg ha desaparegut, i sa virtut i eficàcia; i ço que el substitueix no respon a una necessitat, sinó a un afany immoderat de luxe i d'aparositat. De fet, l'últim esplendor del castell és seguit de sa decadència i de sa anul·lació com organisme vivent en la societat humana.

Actualment els vells castells que s'emmirallen en les aigües del pare Ren i del Neckar, del Lahn i Nae, són més que mai un element essencial del païsatge germànic; en perfecte estat de conservació, o en lamentable estat de ruïna, tornen a semblar una creació de la naturalesa mateixa. El burg és una explicació humana del païsatge; sa presència fixa nostra contemplació, delimita nostres somnis, allunya de nosaltres el perill de minva de nostra personalitat abandonant-nos a la impressió merament sensorial de l'espectacle dels monts i de les valls, dels boscos i dels penyalars.

ALBERT DEL RHIN

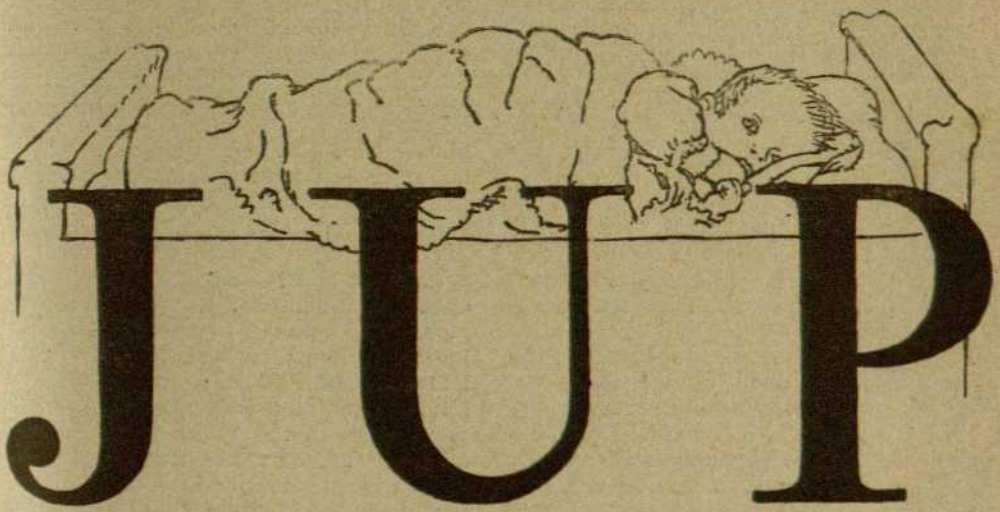

JUP

La vida del Jup, de feliça que era tenint per amo al bonàs d'En Joan, es tornà molt més feliça encara d'ençà del naixement del petit Jordi.

El goçàs en tingué una gran alegria de la vinguda del nen. Tan gran alegria en tingué, que ni temps li quedà de plànyer's de la mort de la pobre mare, que amb sa vida pagà la de l'infant nat.

El Jup era una bèstia noble i respectable. Era gros, atofat de pèl, amb un mig to tirant a bronze i amb tendència a esblanqueir-se cap a les extremitats. Li donava un gran aspecte la tacassa blanca que li agafava tot el pitral robust.

Son cap hermós, planer i decorat per dues molsudes orelles que li queien indolentes arran d'ulls, era animat per dos ullassos serens i dolços que tenien a l'hora majestat de rei i llampegueig de pare bondadós. Caminava pausat, repenjant còmodament son cos pesant a cada camada, amb cert aire venerable.

El primer cop que ell, que el Jup, s'adonà que hi havia a la casa el petit Jordi, fou una tarde de novembre. Li costà fer-se un tip de avordar i rebre un reny de l'amo per a que callés. Sempre més se'n ha recordat, perquè al lup els renys li entraven ben endintre. No era pas un goç d'aquests mal-aviats que tant els hi fa que els diguin ase com bèstia. Rarament el tenien de renyar dos cops per una mateixa cosa. Però aquell dia En Joan no tenia raó de renyar-lo. Era tan malcarat l'home que duia el breçol, que En Jup cregué que era complir amb son dever el rebre'l a lladrucs.

Quan En Joan el renyà, callà obedient i amb la cua arran de terra seguí desconfiat a l'home cap al quarto i no el deixà d'ull fins que fou fora de casa.

El breçol deixà admirat a l'intel-ligent goç. Era com un llit, com una caixa de fusta pintada, que al deixar-lo a terra es gronxava d'un costat a l'altre. De primer cregué el Jup que el moble anava a caure; després, quan vegé que sols es balancejava, se'n alegrà tant, que entrenat pel moviment l'anà seguint al compàs amb el seu cap hermós.

Era divertit aquell moble...

Al cap de poca estona aparegué una dona amb un feix de matelàs i roba i guarní el breçol. Darrera d'ella vingué l'amo amb un envolum als braços, que deixà curosament al damunt, tot acotxant-lo.

El Jup anava seguint amb els ulls estranyats totes aquelles maniobres... Després tothom se'n anà sense dir-li res an ell, ni avisar-lo de si allò que li deixaven era cosa de guardar o no.

Tingué el pressentiment de que sí, i esperà.

Així estigué força estona, fins que el sobtà un gemec sortit del breçol. D'assegut que estava es posà dret de cop.

Guaità de on havia sortit el gemec; esguardà la porta del quarto i veient que no venia ningú, decidí atansar-s'h.,

Guaità, a l'ésser-hi aprop, i es quedà tot parat al trobar-se amb una carona remenuda i mal mirosa que sortia del tou de blancor dels llençols.

S'hi atansà més i ensumà. El nen havia tret les manetes, i cloent els ditets es rascava el seu nassó diminut. El Jup tornà a mirar cap a la porta. Després tornà a ensumar tocant gairebé la carona del petit Jordi, i per fi, treient la llengua, li féu uns manyacs petits i delicats, talment com si comprengués q no era cosa d'anar de barroer.

El petit amagà les manetes a cuitacorrents, i clavà esparverat sos ulls de conillet en el cap voluminós del Jup. La seva boqueta es contragué, vacil-là i anava ja a arrencar en plor, quan el Jup, apoiant suaument son cap damunt del tou de roba, degué fer-li pecigolles, puix el nen esclarí la mirada i somrigué deliciosament.

Així, apoiat de barres en el tou del breçol, s'hi trobà tan bé el Jup, que hi romangué bona estona...

El petit Jordi s'havia adormit amb un somrís plàcid als llavis. Curosament el Jup s'apartà i anà a ajeure's al bell costat del breçol.

En el dintre dels goços hi deu haver bona cosa d'això que en diuen bons sentiments. El Jup era dels que més en tenia i en forces ocasions ho havia ben demostrat. Es per això que En Joan se l'estimava tant al seu Jup.

Hauria estat cosa de veure, si la dona no s'hagués quedat en el trànzit, les alegries que hauria portat an aquella casa la vinguda d'En Jordi i les ocorrències amb que s'hauria fet la coneixença del goç amb el nen. Però ara el pobre Joan no estava pas per alegrois ni sabia a punt cert si el tenir un fill era cosa de riure o de plorar.

Tant com l'havia esperat ell al petit hereu i ara que el tenia, es trobava tot cor-caigut i desmenjat, i és que ell no hi havia pensat mai amb que tenia de quedar-se sense dona en el mateix instant en que la vida de casat començava a tenir que veure.

El goç, pel contrari, estava fet un beneit d'alegria. Ja la trobà a mancar ell també a la mestressa, però això pensà que devia ésser cosa natural, quan en lloc d'ella havia eixit un marrec tan festós com aquell dimoni d'En Jordi...

No us en rigueu del bon Jup. Es passava les nits amb un ull obert i un de tancat esperant l'hora de obrir-li les portes de l'hort per a pujar a dalt a donar el bon matí a son amiguet. Sols de quan era cadell podia recordar el Jup esperonaments tan grans per a arribar a l'hora de la llibertat.

El petit Jordi s'havia fet també un gran amic del goç. Ja no li feia por aquell cap grossàs, ni aquella llengassa molsuda; ben a l'indret, tot just el veia entrar tan alt i eixerit, amb la cua alta i bellugosa i les orelles adreçades, alçava ses manetes, allargant-les cap an ell com si li demanés carícies. El goç es feia pregar *per fer broma*. Feia com qui avençava i a mig camí del breçol s'aturava sobtat; estirava ajaçades les potes davanteres fins a tocar amb el cap a terra, i tornava després enrera guaitant intel-ligentment...

I el goç hi trobava un bo sentint-lo riure, perquè el que més feia riure al petit Jordi era la positura aquesta del Jup: el cap ajupit i els darreres enlaire.

Quan ja li havia fet gruar força les festes el Jup s'hi atançava enjogarli feia manyacs paternals amb la llengua i llavors el nen s'acotxava rient, provant inútilment d'amargar-se, perquè el goç era prou habiliós per a descotxar-lo i seguir rentant-li la cara i els bracets tous com una mantega... Com s'hi regalava el Jup amb aquell bé de Déu de carnetes!

Era hermós, molt hermós aquell fer del Jup amb el nen.

Tan hermós era, que En Joan hi trobava un consol d'allò més de veure'ls jogar tan amistosament. S'hi embadalia mirant-els, moltes voltes fins havia brotat de sos llavis un somrís de dolç agraïment envers la noble bèstia.

El Jup, per sa part, li va pendre tant afecte, que ara, tenint el nen, no s'explicava com havia pogut viure tant de temps sense ideal, ni raó de viure. Com si ho comprengués que aquell ninet tenia de menester un caliu, el Jup es creà la obligació de proporcionar-li. I era ben cert que per En Jordinet ho feia més que per ell mateix, amb tot i disfrutar-hi també força, puix d'ençà que tingué aquella bona amistat a din-

tre casa· deixà de cop tot divertiment i fins deixà de fer-se amb els goços amics del barri. .

Ni el Colom ni el Petit ni el Tom ni la Sultana, vegeren més al Jup en forat ni en finestra fins que un dia que matinejaren més, al passar pel davant de cà'n Jup, el pogueren atrapar en el moment que el goçàs esgratinyava impacient la porta que donava a dintre de la casa.

Al veure'l tots s'abocaren a la reixa d'entrada de l'hort per a preguntar-li i demanar-li comptes del seu refredament. El Colom entafurà el morro pel reixat i deixà sentir un udol gutural amb cert deix interrogatiu.

El Petit, enfilat de potes davanteres a l'empit de la reixa, el cridava baladrerament...

—Jup! Jup! —feia amb la seva veu dissonant i escandalosa. El Tom, un goç d'altura com el mateix Jup, no deia res, però amb els ulls se'l mirava; no era gens costós endevinar que era dels més ressentits.

I per fi la Sultana, preferint lluir la pose que descompondrre's amb lladrucs mal-educats, no feia més que donar voltes pel davant del reixat, fent-se veure i fent com qui no veia, amb posat de princesa ofesa, ergullosa i altiva.

Al Jup li dolgué molt no poguer estar per ells. Al sentir-los baladrejar es girà sobtadament, però es quedà indecís sense saber què fer, al mig de l'hort, assegut majestuosament, guaitant-se'ls a tots sense afectació, com el ser de consciència neta que sacrifica les convencions de l'amistat i del companyerisme per a complir devers enlairats i respectables.

Els goços amics eren vulgars (*can's vulgaris* en tota l'extensió del mot), i prenent a desaire el silenci del Jup, començaren a demostrar son enuig amb protestes traduides en lladrucs. La Sultana, veient que no es feia cap cas de la seva estudiada pose, començà a udolar tristement i darerra d'ella tots esclataren a lladrar sense to ni so movent un brugit del diable....

El Jup immòbil fins allavors, tingué un moment de suspensió... Oh! si els goços amics haguessin sabut la enlairada que era aquella suspensió! Se li havia acudit de sobte que el nen podia despertar-se amb aquell brugit desentonat, i, alçantse sobtadament, disposat a evitarho, corregué cap el reixat amb actitut menaçadora.

Per instint tots se'n apartaren, anant a avordar dues passes més enllà. La Sultana fou la única que l'esperà refiada de la noblesa del Jup que no se les hauria amb femelles...

. . . . . .

El pobre Jup no se'n sabia avenir. — Per què aquell senyor foraster, desconegut, havia de donar-li aquell cop de peu, amb tanta desconsideració, a l'entrar aquell matí en el quarto d'En Jordinet?

Dret, amb la cua caiguda, mirant de

reull, estava el pobre Jup després d'haver rebut l'ofensa, no sabent si son dever era callar o anar a moçades amb aquell senyor tafaner que no feia més que mirar i palpar al seu estimat Jordi, sense que l'amo li digués paraula.

Així passà una bella estona. El senyor seguia tafanejant com si tal cosa; l'amo, En Joan, amb el cap cot i els braços caiguts al llarg del cos sense badar boca, i el Jup mirant-se'ls a tots dos des del dintell de la porta, estranyat que l'amo no l'hagués defensat del mal tractament i que el nen es deixés tocar sense dir-hi res...

Després de bona estona aquell senyor sortí seguit d'En Joan, i al passar pel seu davant el Jup s'estremí. Aquell senyor el signà tot dient coses que el Jup no entenia, però que bé prou presentia que anaven contra d'ell...

Quan foren sortits i trobant-se el Jup tot sol en la cambra, sentí una amargor mai sentida dintre seu. Com si fes cosa mal feta, ell que abans tan confiadament ho feia, s'atançà al breçol. El nen dormia. Però dormia d'una manera estranya: estava encarcaradet en son llit, les manetes damunt de son pit, amb els punyets closos i respirant fadigosament.

El Jup amb les orelles pancides i la cua rocegant, ensumà dos o tres cops. Després, mirant de reull cap a la porta, s'atreví a llepar poc a poquet aquelles mans estimades.

El nen obrí els ulls esmortuïts i començà un somrís que es glaçà en ses llavis. Obrí les manetes i, fent un esforç, allargà els bracets, ensorrant-los amorosament en el tou del coll del Jup.

El goç es deixà abraçar, i en aquesta postura es quedà per a complaure al seu amiguet.

No sab el temps que hi estigué. El nen s'adormí amb la escalforeta que el Jup li donava, i el goç, si no dormia s'hi trobava tan rebé que s'havia deixat caure en la somnolència tan peculiar en els goços de enteniment.

Sentí un caminar de puntetes darrera seu i una mà que es posava al seu damunt. Era l'amo que el treia cruelment d'allí sense dir-li res, sense ni deixar desperdir-lo del nen.

El portà cap a l'hort; tancà les vidrieres que donaven dintre, i allí començà el calvari del pobre Jup, el calvari de la solitud i del silenci, del no saber res, ni veure res, més que la dona que li tirava mal-agradosa els sobrants dels àpets.

Quantes hores d'angoixa i d'enyorament passades en aquella barraca encongida i per aquell hort mal cuidat!

Quantes estones de tenir els ulls clavats en aquella finestra de dalt sense veure-hi mai rès; sempre aquells porticons ajustats badant un pam només.... Un pam! El Jup arribà a tenir noció de mida, perquè sols de veure un dia que els porticons eren un xic més ajustats, el goç sentí dintre seu que se li accentuava la pena i la melangia....

Tampoc en sapigué res del que volia dir que la finestra fos més closa. El pobre Jup es decandia, es decandia a mesura que els dies passaven. Quantes voltes de pensar en el seu Jordinet i en els dies de goig que havien passat!

Quina tristesa i quina amargor li causava que el tinguessin isolat, ell, que tanta part premia en la malaltia del nen!...

Ja no tingué més voluntat de callar. Era massa crudel tenir de sofrir en silenci.

Des de que pensà això, es passava les nits udolant tristament; cridant al seu Jordi; dirigint sos udols cap a la finestra ajustada. Sos ulls s'havien tornat molls i tristos, ses orelles s'havien fet més pessants, i la seva cua caiguda restava immòbil.

Quants dies hi passà? El Jup no ho sabia. Però si que sabia que eren lluny, molt lluny, aquells dies bonics de llibertat en que podia córrer cap dalt a veure l'amiguet estimat.

Un dia sos ulls es clavaren admirats en aquella finestra. Una resplendor desacostumada feia pensar que adintre hi cremaven llums, ben al revés dels altres dies, que totjust s'hi distingia des de baix la migrada claror de la xinxeta.

En veritat que la cosa era ben nova. Sovintejaven les ombres passant per davant d'aquella claror i essent ja nit plena, se sentiren remors dintre de la casa i passes d'amunt i avall.

Quelcom devia succeir d'extraordinari. Aquella nit el Jup la passà més distret, no se li feia tan eterna, però no deixà d'udolar, i fins lladrà el pobre Jup aquella nit amb l'esperança de que el sentirien.

Ben a l'indret d'això, passà la nit sense que ningú es recordés d'ell i, el que fou pitjor és que ni al fer-se de dia se'n recordaren; endebades esperà el menjar aquell dia. La dona no es deixà veure gens, ni ningú s'atançava a l'hort. Això l'entristí molt i conegut el tarannà del noble Jup, no hem pas de creure que fos per la materialitat del no menjar.

Aquell dia es sentí més isolat dels amos, més sol en sa desgràcia, més abandonat en son enyorament. Vençut per la son i la debilitat, es deixà caure en el jaç i dormí.

Tampoc sabria el Jup el temps que passà dormit. Despertà al soroll d'una finestra que s'obria. Botà apressat i clavà sos ulls en la finestreta del quarto d'En Jordi, que era oberta de bat a bat.

Després sentí com n'obrien d'altres de finestres, fins a deixar-ho tot ben obert. El Jup esperava, esperava confiat, esperançat que aquell moviment acabaria amb el seu esclavatge.

Finalment, sentí forfollar en la vidriera de l'hort. Amb els seus ulls brillants clavats en aquell indret esperà que s'obrís. I s'obrí tota de bat a bat. Equivocadament, havia cregut que sols s'obriria per a deixar pas a la dona que li portava la menestra.... mes ningú sortí i la porta quedà ben oberta.

S'hi atançà poc a poc, mirant a dreta i esquerra com si ho fes amb recança.... mirà cap a dintre i no va veure res, ni res va sentir. Allavors sos ulls s'animaren, redreçà les orelles, i emprengué una correguda decidida cap a dalt, ple d'afany, amb la llengua molsuda enfora i la cua enlairada com en sos millors temps.

A l'ésser a la porta del quarto d'En Jordi, esbufegà arran de terra, repenjà una pota en la porta i obrí botent cap dintre decidit.

De la embranzida anà a tocar del breçol. Ensumà impacient, adalerat; alçà la roba amb el morro... i el breçol era buid!

El Jup quedà amb actitud indecisa. Pantejant encara, resseguí tot el quarto amb una mirada inexplicable.... Després avançà insegur, donà un tom per la cambra, tornà a guaitar el breçol: arribà fins a la porta i allí, allargant el seu cap hermós amb expresió de terrible angoixa, deixà sortir un udol llarg, interminable, amb inflexions tristíssimes....

Tornà després a la vora del breçol i esperà amb el cap cot i decandit. Anà per començar un altre udol i, abans de acabar de sortir, es fongué en un rogall que ressonà fúnebrement dintre del pit del pobre Jup.

Donà una darrera mirada a l'entorn i blincant-se de potes de darrera, com si li manquesin ja forces per a tenir-se dret, repenjà son frontal ample i hermós en la mateixa barana del breçol buid, quedant-s'hi així immòbil i quiet, amb toçuda passivitat....

JOSEP M.ª FOLCH I TORRES

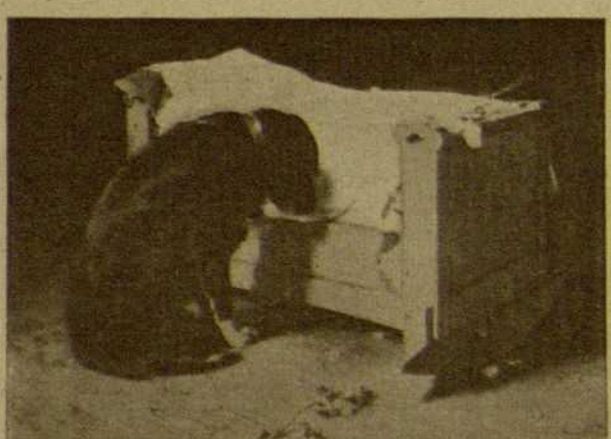

Un Mariscal de França català i un Generalíssim d'ascendència castellana

VIRTUTS encara misterioses, són assignades a la raça. La raça conserva una fixitud, una unitat, en mig de l'element plàstic, que és l'ambient. Sense incórrer en certes desmesurades pedanteries antropològiques, cal reconèixer un valor importantíssim al principi racial que manté en major o menor grau una idiosincràsia típica, una personalitat igual a sí mateixa.

S'escau que en l'actual Guerra Gran de les Nacions hi ha hagut una figura cabdal — un generalíssim, ara Mariscal de França — de raça i llenguatge catalans, el popularíssim general Joffre; i és ara generalíssim a Itàlia un il·lustre militar de soca castellana, el general Díaz. Recollim aquí aquesta coincidència ben interessant.

Retrat d'En Joffre, per Fucks

* * *

Precisament un grup de catalans acaba de fer entrega al general Joffre d'un àlbum —ofert en eloqüents paraules pel polític nacionalista Sr. Andreu — on figuren esplèndides inspiracions de nostres millors artistes, i les firmes de cent mil catalans o residents a Catalunya. El general Joffre ha promés gentilment de venir a Barcelona, un cop acabada la guerra.

Barcelona és la capital — a desgrat de les vicissituds històriques — de les terres on nasqué l'ex-generalíssim. El fill de Rivesaltes ha reivindicat en més d'una solemne ocasió la seva categoria de català: recordem senyaladament que en un banquet que sos païsans li dedicaren a París quan no es somniava en la guerra, el futur Mariscal de França brindà en la seva nadiua parla catalana. Memorable resposta seva a Mariano de Càvia. Pot dir-se que la recent entrega de l'àlbum català ha vingut a posar un nou i inoblidable segell a la amorosa intercomunicació d'En Joffre i la seva raça.

La simpàtica figura del gran general, és popularíssima en tota la França

Qualitats catalanes, catalaníssimes, són les que han donat son major relleu a la figura d'En Joffre. La seva

tasca plena de seny, d'assiduïtat, de ponderat coratge, parell al del vencedor d'Aníbal, no ha tingut l'esclat, la irreflexiva jactància, l'arriscament per l'arriscament, l'afany pels cops d'efecte, la pressa, que tantes vegades han anorreat la capacitat militar dels pobles impressionables.

Precisament, més que per la fadiga de la seva vellesa, fou pel nerviosisme de la opinió francesa que En Joffre hagué de abandonar son lloc de generalissim. Ja havia, però, salvat la França en la inoblidable batalla del Marne. El mètode d'En Joffre, estalviador de vides, ple de entonament i de precisió, i consagrat a multiplicar les sobre-fadigues estèrils del seu adversari, semblà gris, inactiu, indici d'una falta d'imaginació o d'abrivament. Es demanava un home nou, un Napoleó o un Taumaturg. Calia treure els alemanys de França, calia provar les grans empentes. Sobrevingué en això una altra crisi clàssica de la democràcia francesa: la por de la dictadura. En Joffre governava damunt el mateix govern. Es mostrava indiferent envers els polítics, envers els parlamentaris!, i es refusava a determinats contactes dels diputats amb els exèrcits.

El Mariscal felicitant als seus soldats

Al cap-d'avall, semblà tan empellegador, que Briand, primer ministre, no tingué més remei que deixar d'apoiar-lo per a mantenir-se ell en el poder. El general Joffre fou nomenat Mariscal de França, renovellant-se damunt sa testa el vell honor suprem, que havia caigut en desuetud després de consagrar tants il-lustres prestigis, tantes figures altivoles de la glòria militar francesa.

Mariscal de França, però sense comanament, encara que li fou assignada una posició supernumerària de conseller tècnic del Gabinet. Mentre En Joffre desapareixia de la esfera d'acció, el general Nivelle, l'home impetuós, el candidat de la histèria popular, era nomenat generalissim. I efectivament, més endavant, en tres dies foren perduts vuitanta-cinc mil homes en atacs gairebé inútils. Aleshores en poca estona vingué una reparació esplèndida de la opinió popular. La figura patriarcal, senzilla, prudent, previsora del Català, reconqueri tota la seva auriola, aquesta auriola que serà amplement ratificada per la història.

En Joffre, amb el President Poincaré i els generals Castelnau i Gourand, seguint el curs d'una acció

Fora de França no s'havia produït aquell estat de depressió de l'esperit públic. A Anglaterra, als Estats Units, En Joffre seguia essent con-

siderat com el gran salvador de son poble, com l'admirable arquitecte que havia bastit una inderrocable muralla de contenció, donant a son país la sensació de la seguretat, l'aplom, la possibilitat de totes les consolidacions orgàniques, i a Europa la lliçó plàstica de què per culpa de la nació francesa no sucumbiria la llei d'equilibri, que és la fonamental de la civilització: a França li era encara possible un brillantíssim paper militar, revelador de un trasor inexhaurible d'íntimes i complexes energies.

Per això quan França hagué d'enviar als Estats Units un representant gloriós, fou en Joffre l'escollit. «L'ovació que hi rebé, diu William J. Abbot, astorà els francesos. Descobriren que havien intentat dempènyar un hèroi internacional dins la obscuritat... Nosaltres els americans considerem a En Joffre, el vencedor del Marne, com la única figura de diamant que la guerra ha produït, per damunt tot criticisme, per damunt tota lluita personalista i partidista, imperturbada per tot comentari hostil, serena i per a sempre suprema... El seu retirament no és pas la obscuritat que semblava menaçar-lo quan En Briand el féu víctima propiciatòria del polítics.

En Joffre és la figura més prominent de la França actual.»

* * *

El general Diaz, és, diu el coronell Repington, que ha estat fins ara el crític militar de *The Times*, home d'estatura mitjana, de rostre enèrgic, de caràcter determinat: és un oficial modernissim i sense *pose*, familiar, seguns calgui, amb la teoria i amb la pràctica de la guerra, que ajunta a la ciència una excepcional riquesa d'energia i d'activitat física. Carlo de Flaviis conta com, en temps de Carles III, la família Diaz, de l'estament aristocràtic, fou trasplantada a Nàpols brillant en aquella cort per l'ingeni, la virtut i el patriotisme. Un oncle del general, que es deia Guillem Diaz, militá sota les banderes del famós Guillem Pepe, prengué part al setge de Venècia i sofrí estòicament el desterro. També fou militar—coronell d'enginyers—el pare del general Diaz, i per molt de temps dirigí construccions navals a Nàpols, Livorn i Venècia.

El general Diaz nasqué el 5 de desembre de 1861: no ha arribat, doncs, a la seixantena.

Després d'una brillantíssima carrera, escaigué a Diaz, en 1912, el comanament del regiment 93 d'infanteria a la guerra líbica. Aquest regiment sofrí en

gran manera de la traidoria aràbiga i la fúria turca, però es convertí en exemple de braó indomable. «El coronell Armand Diaz, del regiment 93 d'infanteria — escrivia un corresponsal de guerra en 20 de setembre de 1912 — ferit a l'espatlla esquerra caigué entre l'enfuriment de les bales; provà d'aixecar-se, però li fou impossible. Aleshores manà que el depositessin damunt un baiart; i abans d'abandonar el camp besà la bandera, en mig de l'emoció dels presents. Perdia sang; però deia als soldats, als oficials que el circumdaven amb afectuosa solicitut:—No em desplau d'ésser ferit; el que em dol és no poder comanar mos soldats en el moment més bell...»

I, de fet, aquella era la hora decisiva i terrible de la batalla de Zanzur. Ell hi guanyà la Creu de l'Orde Militar de Saboia.

Tornat a l'Estat Major, al qual ja abans havia pertanyut, hi fou, en 1914, cap de la secretaria del general Albert Pollio, i es mantingué en aquest càrrec delicadíssim fins i tot sota el successor de Pollio, el general Cadorna. Esdevingut «maggior generale», fou posat al cap de la brigada Siena i de l'Estat Major de l'exèrcit comandat pel duc d'Aosta.

Quan la Itàlia entrà en la guerra, fou adscrit al «Comanament Suprem». Passà després a cap de la Oficina d'operacions. En 1916 fou ascendit a tinent general, i se li confià una divisió del terç exèrcit. Prengué part, amb extraordinari

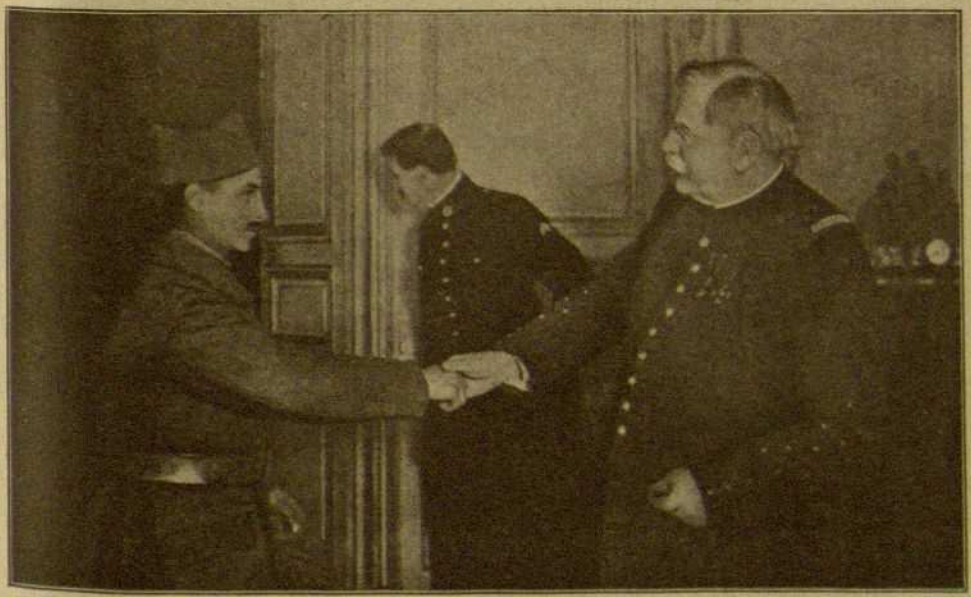

El legionari català J. Paosa saluda en nom dels seus companys a l'il·lustre mariscal català

heroisme, en totes les accions del Carso; al juny següent comanava el Cos de exèrcit 23. Naturalment, cada graó de la seva carrera era, a més, consagrat per una distinció honorífica. El general Diaz és comendador de la Corona d'Itàlia i dels S.S. Maurici i Llàtzer; condecorat vàries vegades per sos actes de valor; cavaller de l'Orde Militar de Saboia, i posseïdor de nombroses condecoracions estrangeres.

En Diaz sub-tinent de l'exèrcit italià l'any 1881

Quina és la forta fretura que pot llegir-se en l'esguard d'aquest home ibèric, curt i colrat? És la que expressava un dia voltat de la neu i la fressa dels canons, en rebre la nova del seu nomenament com a cap de l'Estat Major, per mitjà d'un fonograma:

—Visca la Itàlia! Vèncer o morir!

***

Hom parlava, abans de la guerra, de la decadència dels llatins, de llur inadequació al món modern, de llur fatal agotament. Eren els mateixos llatins els que, amb un estrany masoquisme, es prosternaven dins la pols, creient-se desouets, i definitivament reemplaçats.

Avui, però, en aquesta hora paorosa del món, en aquesta hora de formidable selecció, els llatins hauran acreditat magníficament que llurs reserves són inagotables. L'ànima de cada raça s'ha mostrat amb tot el complex de les seves característiques, amb tot el conjunt de les seves virtuts, amb tot el clar-obscur de les seves forces i les seves incomprensions. I han caigut en terra totes les acusacions adreçades contra els pobles llatins que suposaven en ells una incapacitat fonamental, o un exhauriment de valors, o una inactualitat, o un orb materialisme; és a dir, qualsevol impossibilitat invencible de jogar un paper cabdal en la història de la humanitat.

Sigui la que sigui la fórmula de la pau, siguin les que siguin les particions del mapa futur d'Europa, la llatinitat tindrà llocs decissius en la nova societat dels pobles, i en el generós i reprès consorci de la civilització. De certes crisis de pessimisme, d'esporàdica immoralitat o d'inèrcia, la n'haurà guarida l'heroisme i l'eficàcia orgànica d'aquesta guerra; un heroisme i una eficàcia tant civil com militar, tant de l'actiu com del sofridor, tant dels noms brillants com de la massa anònima. Aquest heroisme i aquesta eficàcia orgànica donaran noves i llargues tongades d'abrivadíssima jovenesa a la raça llatina.

El general Diaz en la seva oficina de treball del front

I no cal dir que és senyaladament i gloriosament representatiu d'aquesta formidable reconcentració de les forces llatines el general Joffre, l'immortal català, com, en una esfera immediata, ho serà el general Diaz, que amb tant d'èxit ha produït l'aturament de l'enemic i la reorganització dels elements propis, seguint en part les memorables petjades del fill de Rivesaltes.

***

Molt s'ha parlat darrerament de la

En Díaz tinent coronell

necessitat que els exèrcits de la Intel·ligència tinguin un Generalíssim comú. A aquestes hores, fa l'efecte que s'ha arribat a la darrera Conferència interal·liada a una fòrmula que, sense arribar a consagrar la denominació expressa d'un comú Generalíssim, unificarà realment i enèrgicament les operacions. El nom del general Foch, un altre llatí, sona amb insistència com el més adequat perquè hi depositin llur confiança anglesos i italians. Altrament, fa l'efecte que la guerra ha començat ja la seva última etapa. El cert és que si el donar els noms del generalíssim Diaz, i del futur cap d'un nou organisme interal·liat, l'instint endevina, certament, al llur davant èpiques fetes d'armes, sembla ja començar d'aixecar-se de les fondàries de la mar, i dels cims de les altes congestes, i d'entremig dels núvols, i del fons de les valls i planes calcigades, una immensa i embolcalladora necessitat de quietut... Perquè la lluita, com l'amor, comporta a un cert moment una lassitut, que no és desmai, sino misteriós inici de gestació, de garantida fecunditat.

JOAN MORATÓ

La gran nebulosa d'Andròmeda

GUAITANT EL CEL

LA NEBULOSA DE ANDRÒMEDA

La nit és freda i plena de tristor. La Terra dorm. La obscuritat, poc a poc a anat borrant fins les ombres...

L'home resta corprès pel gran misteri que es desprèn de tot ço que l'envolta. Però aixeca els ulls i esguarda el Cel. La brillantor de les estrelles, llurs palpitacions cromàtiques i els grans secrets que enclouen, l'aclaparen. Ben tost, emperò, el seu cor batega amb més vivor dintre el seu pit. Les troballes de la Ciència sorgeixen, en efecte, en la seva pensa i, tot explicant-li, com per art màgic, forces secrets de la Natura, donen, de sobte, més llum al seu cervell. L'home es sent, doncs, ja més fort i més ardit per a afrontar, amb afany de penetrar-ho, tot ço que generacions passades ni tan sols sospitaren.

La seva mirada, vagant per l'infinit, s'és de cop fixada en un núvol menut i vaporós, ensems, com un bocí de boira. Ço que ell guaita no és vapor d'aigua com les boires que suren damunt l'estany, ni tampoc agrupació de vapors com els núvols que veiem matitzant bellament la blavor del cel: es tracta d'un cúmul de gasos de claror pàl·lida i suggestiva.

Sentint com sempre l'atracció de tot ço que desconeix, l'home estudia aquest núvol formós, talment incendi terrible, acumulació, sens dubte, de matèria incandescent. I heu-s'aquí ço que ell pensa: l'atracció, exercint sa força i sa llei, deurà atreure la matèria vers el centre del cúmul i realitzarà, per tant, un formidable treball de condensació. Consultant la física troba's, per altra part, que, des del moment que les molècules vibren es produeix calor i si el moviment vibratori és excessiu, la llum. Ja té, doncs, definit ço que és una nebulosa: matèria còsmica acumulada que apareix als seus ulls com una boira fosforescent.

L'estudi, l'observació i les esplèndides fotografies obtingudes, ens permeten fer-nos càrrec de la seva magnificència.

L'eminent C. Flammarion atribueix a la nebulosa d'Andròmeda una longitud aproximada de 2 bil·lions de kilòmetres. Ocupa un lloc en l'espai separat de la Terra per distància colossal. La claror que ens envia triga 20 anys per a arribar fins a nosaltres. (La llum com és sabut, es propaga a raó de 300 mil kilòmetres per segon). Calculi's, la seva distància respecte la Terra.

Estudiant per mitjà de l'espectroscop i de bones observacions telescòpiques les nebuloses, pot hom avui conèixer si aquestes aglomeracions pertanyen a l'orde de nebuloses gascoses o resolubles, es a dir, si són formades de gasos incandescents o bé de milers d'estrelles, sols immensos enormement allunyats uns dels altres, i que la distància fenomenal que els separa de la Terra ens els fa veure, acoblats, talment com núvols petitons, sostinguts per miracle en la buidor de l'espai.

Tots coneixem prou l'espectre solar, aquella gama de coloracions que ens dóna la llum en atravessant un prisma; ens frapà en nostra infantesa i avui la contemplem encara embadalits.

L'espectre de les estrelles, com el del Sol, conté tots els colors de l'iris, des del roig fins el violeta. El de les nebuloses no és complet, li manquen matissos i no ens descobreix, en realitat, sinó la existència de gasos incandescents. L'espectre del Sol, així com també els de les estrelles, ens deixa en canvi endevinar en la constitució química que el produeix, a més de substàncies que un calor ben feble és suficient per mantenir fluides, d'altres susceptibles d'esdevenir sòlides i resistir altes temperatures.

Ara bé, la nebulosa d'Andròmeda presenta un espectre igual al d'un cúmul estel·lar, mentre que observant-la amb telescopis de gran potència mai s'ha pogut resoldre en estrelles.

Duranv l'anv 1885 en va aparèixer una, amb tot, en el bell mig de la nebulosa, fent sospitar si era degu'da a la condensació d'aquesta.

Fou una estrelleta de 7.ª magnitud que ràpidament va desaparèixer. La formació de dit astre estigué relacionada amb la matèria còsmica que l'envoltava?

Deturem-nos, no ens fiem gaire de les hipòtesis, i no sofrirem, així, equivocacions. Per agradós que resulti seguir el curs de la pensa humana creuant l'espai, es necessari no oblidar que, quan de la Natura i de la Ciència es tracta, és preferible observar sense moure's, en cap moment, del més rigorós *realisme*. I al fer-ho no hem pas de voler oblidar (això mai!), la bellesa innegable dels grans ideals: d'aquells sublims ideals que ens serveixen de *norma*, que ens serveixen de *guia*; no ens hem pas de deixar gelar el cor, no. Però hem de saber establir, això sí, una diferència ben neta entre allò que és i ha d'ésser sempre fill de l'imaginació i allò que neix sempre, a tothora, de l'observació pura. No oblidem, per altra part, que, quan es tracta, sobre tot, de la Ciència Astronòmica, els somnis més folls, la fantasia més inspirada, més exaltada, no podran mai crear en el nostre esperit, res de tan gran, res de tan bell, res de tan admirable, com ho és, certament, als ulls de l'observador un xic expert, la realitat pura i sublim.

La nebulosa d'Andròmeda planteja, doncs, un nou problema davant de la Ciència. Sembla, però, solucionar-ne d'altres, ja que la seva aparièncía i conformació estan perfectament d'acord amb les més recents teories cosmogòniques. Constituïda per anells elíptics en alguns punts condensats, ens fa preveure gran nombre de mons en formació.

Núvol gegant que àmpliament amagaria dintre d'ell tot el nostre sistema planetari!

Tal vegada del seu centre de condensació n'eixirà un dia un sol monstruós, d'esclat bellíssim, voltat de satèl·lits que es cobriran de vegetals, de mars, de rius, i com espurna divina, de vida humana també, tristament enterbolida com la nostra, per plaers plens de tristura i per dolors ben amargues...

Guaitem l'espai, guaitem, que no serà temps perdut ni ens causarà decepcions. I quan estudiant els astres haurem fruït moments inoblidables, malgrat ens hagi ofert el món amargors de tota mena, encara tindrà la vida, per nosaltres, aquest doble atractiu: el de poder meditar a propòsit del seu misteri i el de poder contemplar el Cel.

T. VENDRELL

De la Societat Astronòmica d'Espanya i Amèrica

ROMANÇ DEL GOIG DE TENIR GERMANA

Quina bella sort
de tenir germana!
Joveneta que és
i entenimentada;
joveneta que és,
al finar la mare
es vesteix de dol
i regeix la casa.

De tan bé que ho fa
l'amen les criades
i l'hisenda creix
i somriu el pare
i somriu l'amor
tot plegant les ales
i la deixa fer
sense destorbar-la.

De tan bé que ho fa,
un estol de fades
baixa al seu entorn
i es parteix la tasca:
l'una fa el dinar,
l'altra fa bugades,
l'altra estén i cus,
l'altra fa els dissabtes,
l'una desfà els llits,
l'altra para taula
i entre totes fan
el treball de casa.

Joveneta que és,
resta la germana,
resta pel seu pare.

Nostra Dona diu:
—Noia casolana,
ton regent em plau
i la teva traça
i la teva amor
i la teva gràcia.
Cambrereta et faig
de l'altar del Carme.
Tingues-me'l lluent
com la teva casa.

GUERAU DE LIOST

La pietat de la reina Alina

UNA vegada era un rei, tan vell tan vell, que els anys ja li havien glaçat les arrels de la vida. I els seus lleials, com al rei David, li van cercar una jovencella tot just poncella perquè dormís sobre el seu pit i li donés calor. Però fou debades, perquè el glaç ja li havia pujat fins al cor, que és aon confuig i on se reb l'última escalfor de la vida. I així cada matí els lleials que venien a fer-li cortesia, se'n tornaven amb els ulls més oberts, i silenciosos, perquè havien vist la mort recolzada al respatller de la cadira del rei. Fins a un dia, que la veieren dreta i amb la dalla al puny. I aquell matí els lleials restaren: perquè coneixien que la Gran Pietosa només esperava que el rei parlés, per colpir.

Allí hi havia els fidels de quatre generacions, cadascun volant-li el pensament amb ales ardides, o cautes, ràpides o ronseres, generoses o mesquines, d'aquell rei sense hereus què faria de tants de palaus i viles i terres com cobría sota l'ombra del seu poder. Allí hi havia Jaquim, el primer ministre, només vint anys més jove que el rei, i després del rei l'home més vell del reialme, de qui, en tal dia de l'any en què tot el reialme era llampant de banderas pel seu natalici, el poble deia: «Jaquim té un any més de saviesa». I això ja era una dita en aquell país. Però ara Jaquim no meditava res, només tremolava dintre la seva gramatxa vermella, perquè li havia semblat com si la mort li fes l'ullet. Hi havia també Alban, només quinze anys més jove que Jaquim, el mestre de cerimònies que havia conjuminat les festes de les quatre darreres noces del rei, i el feliç encertador de la reina Alina; hi havia Emporió, el tresorer inescrutable, que duia sempre per una cadena un macip tallat de mans i de llengua, amb el feix de les claus; hi havia Cornel, l'alegre guarda-segells; i Oronell el Camallarg, el reial missatger, que un cop sobre el seu cavall, el qual ningú sinó ell muntaria, era l'únic dels terrenals deslligat del temps i de l'espai. I això era dita d'Aristí el metafísic, que no perdia mai al rei de vista per si cap crisi assaltés la pau de la seva ment.

També eren presents Dapis, Conseller de les Llepolies, que no l'havia vist riure mai ningú; i Artaban, l'harpista,

que una vegada amb el sò de la seva harpa ofegà una revolució; i Hamaluc, el purgador reial; i Gonelí, el mestre de ball, que tenia classificades quatrecentes noranta nou actituds artístiques de la persona, i que cada dia per altre divertia, durant cinc minuts, les orelles de la cort amb una contalla popular; però famós sobre tot perquè en polèmica pública havia exhaurit els contraarguments d'Aristí, el metafísic reial, demostrant-li com el goig suprem dels beats al paradís és el ball en anella. I hi havia encara Culandric, el mestre dels perfums, el qual era d'una mena de complexió tan incorpòria i remissiva, que hom el tocava i era com si no hi fos; i Guinardell, el poeta de cambra, esbojarrat i frement com un pi marí; i Artús el Furió, cap de les reials justícies, de tan recte juí que mai no s'havia deixat convèncer per raó que desdigués de les seves, i de tan tendre cor, que era brama en el reialme que no n'hi havia d'altre com ell per entretenir criatures; i al costat seu Llop d'Abrull, l'Escapçador en Cap, sempre immòbil en el fons de tot col·lotge reial, com el Destí. I encara molts altres barons pacífics, tots drapats de robes greus. Però davant d'ells era la lluentor i la dringadissa dels guerrers, freds i arrogants, i mirant-se la savialla de reull, ells que tenien al·liança d'hostatgia amb la Mort. Hi havia els caps de cinc mil, i els caps de deu mil, amb noms clamorosos com la primera escomesa d'una batalla: i davant de tots, Tallafer Armes d'Argent, que abans del seu any vinticinquè ja corria en totes les cançons com espill de cavallers, escut i glavi del reialme. D'ell contaven els que havien combatut al seu costat, que mai punta d'arma no li havia arribat a l'argent de l'armadura: talment ne mantenien intacta la virginitat els giravolts prodigiosos de la seva espasa, única per la grandària i la pesantor, que ell dret, el pom del mantí li pujava fins arran d'orella: i no la deixava mai; i del seu elm, se li decandia esquena avall, com una immensa ona arrufada, un floc de plomes carmesines: i elles eren la senyera del seu estol. Però més que per res s'assenyalava, perquè, diferent dels altres guerrers, mai visera no havia cobert el seu rostre: el qual era tot sol espavent de l'enemic, per les brases dels ulls, nuncis d'un cor inexorable, i per la negror infinita del mostatx, estès sobre la faç com les ales d'un gran ocell malastruc. Així Tallafer Armes d'Argent ja presentia sobre el seu cap el pes daurat de la corona; i ara passejava la mirada fera de l'un a

l'altre guerrer, i endevinava en ells tota ambició fadada al néixer; però la gent de pau, ni capaços els creia de concebre ambicions.

Mentrestant, la trista penombra de la sala acollia ara i adés cadences ronseres d'un tronar remot; les feixugues draperies s'extremien a la passió del vent que les atacava per mil clivelles; les hores hi passaven embolicades de lassitud. El Rei, semblava ederrocat sobre la vasta cadira: i era força més crescuda la majestat de la seva reialesa, ara que la seva vida, feble i diminuta, nodel rei, es rebel-là i mogué tots els membres, suprema i inútil rebel-lió!

Els llavis palpitaren com un ocell que va a pendre vol: de totes les ànimes, tivants com arcs, els contes, les fantasies, les cobejances, les rancúnies, les compassions se'n partiren com dardells rabents; l'atenció de tothom s'oferia una a les paraules que el Rei anés a dir. El Rei signà amb l'índex esquerra, i ensems dels llavis sortien uns mots suplicants: «Llum!... Més llum!...» La munió cortisanesca, atònita un punt, onejà: i les draperies obriren pas a dins

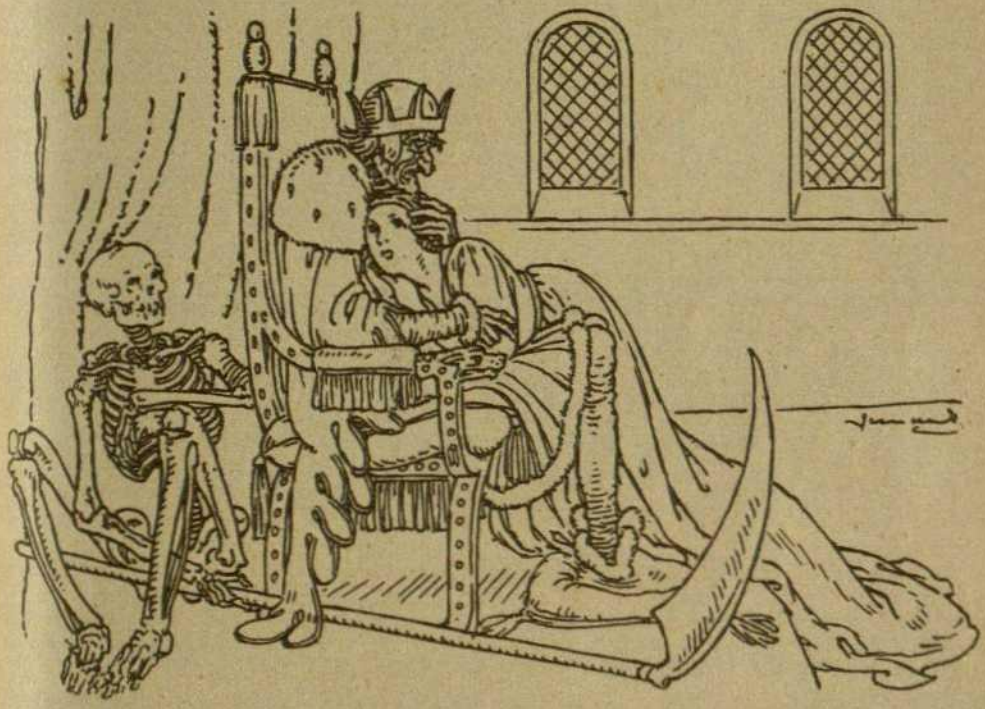

més tremolava entre els dits de la mà dreta, que s'enfonyaven, com si per arrecerar-s'hi de la mort, dintre la cabellera de la reina Alina. La qual, aclofada a la sina del Rei, era ben segur l'única de coratge tranquil que allí hi havia: si aquella balba mà reial cap cosa feia germinar dintre el seu pensament, ella mateixa n'ignorava els camins i l'esdevenidor. I a l'altre costat de l'estrada, la Mort, dòcil a l'espera,—ella que tan seva sabia la victòria,—ara s'era asseguda un xic, i dintre el palmell descarnat rumiava les seves infinites consiracions.

Però tot d'una, la vida, dintre el cos la sala a aquella tarda d'octubre, patètica d'astrugances, amb les muntanyes cavalcades de núvols de flotants cimeres grises, i el pla, ventejat i estemordit sota un sol dens i descurós, que s'hi aplanava com en un flonjo llit de voluptat. Aleshores l'índex del rei, ans d'acabar-se supremament, s'aturà un instant davant la cara de la reina Alina; ella sentí com la dreta reial li estrenyia el cap, fins a fer-la cridar gairebé, i de seguida amollava; la Mort saltà com un felí alhora que un llamp súbit es trencà contra l'argent de les armes de Tallafer, dret en mig de la sala. Tothom aclucà els ulls mentre el tro es-

petegava sobre els pinacles del castell.

En descloure'ls, la Mort ja no era allí.

I no diria veritat com he dit fins ara, si afirmés que, vist el Rei mort, la sala s'omplí de desesperada clamadisa. Gairebé tots els cortisans no havien conegut altre rei que aquell vell tothora ensopit sobre el tron; i pensar que temps era temps aquella mateixa ruïna havia cobert una cabellera rossa amb les ales d'un dragó d'acer, i que el seu poder s'eixamplava davant del seu cavall, ja era demanar massa a gent d una imaginació més aviat esquifida.

Hi hagué, no cal dir, intents d oració fúnebre, ceremonials minúsculs, i fins i tot llàgrimes de Jaquim, el savi conseller; però Gonelí, el rabassut mestre de ball, que se li esqueia a la vora, l'aconsellà amb un copet a l'esquena i unes quantes veritats simplicíssimes: «Vós rai, encara sou jove... Les llàgrimes no curen de res... Penseu més aviat en defensar les veces». Tot plegat, més curta estona que la de contar-ho.

Part de fora, les ratxes empenyien les gotes de la pluja incipient, feixugues i disperses com els trets de mil fones eixelebrades; el poble, acopat a l'immensa terrassa davant del palau, piafava impacient. Calia un rei nou. Dintre la llum grisa i molla, estrebada adés i ara per l'espasme argentí dels llampecs, només es destacaven dues figures: la reina Alina, dreta al costat del rei difunt, i Tallafer, que sense ningú saber com, cada camí apareixia més aprop de l'estrada.

La pluja enfuria, i el poble ja renegava. Calia un rei nou.

A la fi Jaquim començà un parlament. Però en arribar que deia: «... i la destra d'aquest senyor, oh lleials, tots heu vist com signava la reina Alina...» esdevingué alguna cosa que havia de deixar els cors de tota la gent de pau amanyogada com un paper. Tallafer, al capdamunt de l'estrada reial, prenia de la falda del difunt el ceptre decandit i el trencava en dos trossos; després, brandant la seva espasa enorme, prorompia així, ell que, oh cosa meravellosa i rara! era en les seves ires d'una eloqüència arcàica i bullent: «No mai les glòries guerreres de la nostra contrada sota mans femenívoles! A mi els meus valents! Aquest és el meu ceptre i aquesta la vostra guia en els camins de l'honor!» El bon Jaquim assajà d'interrompre: «O Tallafer graciós, el senyal d'aquell gran rei...» Però Tallafer saltà, més declamatori encara: «El dit balb d'un moribund sabria per ventura esborrar les voluntats que la meva espasa té escrites?..» Mentrestant, Vandalús Terratrem, nomenat entre la guerreria «la daga de Tallafer», perquè era dur, callat i fidel com una arma, havia sortit a l'ample finestral i cridat: «Visca el rei Tallafer!» I ara el poble, dispersant-se lentament, omplia la gran pluja sonora amb el clam, ple de fantasia i d'incomprensió: «Visca el rei Tallafer!» I Tallafer bombollava encara així: «Oh gent de pau, ànimes de nina, drapada vermina dels tresors!...» Jaquim abans de decidir-se a rentar-se'n les mans sense retorn, gosà novament intervenir: «Noble senyor, la reialesa és un símbol; la reina Alina...» Però Tallafer, amb una calma atònita: «I per què no jo, vell xaruc?» Jaquim es passà la mà per la barba profusa i malencònica, i va respondre, sense mirar, com repetint una sentència fatal, en la qual ell no hi tingués res a fer: «Vós no sóu *encara* un símbol; en canvi la reina Alina...» Tallafer, en la seva ira, clavà un pam l'espasa dintre l'empostissat de l'estrada reial: «La *reina* Alina...» i aquí hi posà una gruixuda inconveniència sobre el finat paper d'a-

quella jovencella. La qual—hora és de dir-ho si bé s'és suposat tothora—no era cap mena de minsa flor rossa i esvaïda, sinó un pollanc ben plantat i ben brancat. Així en sentir-se tan pintorescament definida, el seu esperit simplicíssimament popular se li abrivà dintre seu i li corregué fins a la mà escampant-se-li a través dels cinc dits; els quals haurien, ben segur, respost sobre la mateixa intacta faç de Tallafer, no fos Vandalús tan amatent a agafar-la per darrera. El rei Tallafer somreia despectiu. «Ires de femelleta, timbals baladrers i buids! Vandalús, tu sabràs com apaibagar aqueixa famolenca de reialesa...» Vandalús, silenciós i gegantí, s'emportà la reina Alina d'un braçat.

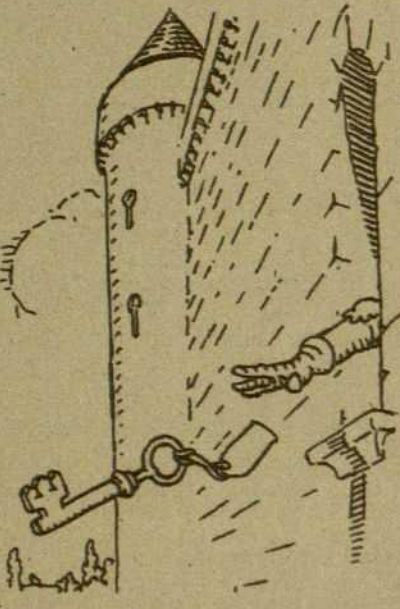

Però ara, dintre la sala, no es veien ja sinó guerrers, i encara més guerrers que abans. Entre aquella mar d'acer, suraven només el tresorer Emporió, amb el seu macip, i Gonelí, el mestre de ball. Els altres s'havien esmunyit, sabent-se inútils sota el nou regisme.

Part de fora s'oïa la joia llunyana del poble. Els estels sortien un a un parpellejant, de darrera els núvols.

Gonelí avançà fins a Tallafer, enarcà el tronc damunt les cames enterques i barbotà, insinuant: «Suposo que jo, serenissim senyor, oi que sí?... el ball a la guerra hi fa tant de paper com...» Tallafer estava corprès d'aquella gran fidelitat. «Quan te necessitaré ja t'avisaré, com te dius?»—«Gonelí, senyor.»—«Ja t'avisaré, Gonelí.»

En tant, Vandalús s'emportà la plorosa reina Alina pels ombrívols corredors del castell avall; i així arribà fins a una torre extrema, dreta sobre el riu. I li deien «La Torre dels Sospirs», perquè allí era el carcer d'oblit dels traïdors al rei, i cada vegada que se'n hi tancava un, es llençava solemnement la clau a l'aigua fugitiva, i fins al cap d'un any els manyans reials no feien una altra clau. Allí fou abandonada la reina Alina, amb el seu cos per tota nodridura. Però no passaren sis hores de la nit que Culandric, l'inagafable mestre dels perfums, no la lliberés. I això fou per artèries llargues i inútils de contar; i tan secretament, que el poble, durant força temps encara, senyalà la «Torre dels Sospirs» amb una horror enternida, i deia: «Aquí morí de fam la reina Alina». I se'n feren moltes cançons.

Aquella mateixa nit, el rei Tallafer, s'estava tot sol a la pomposa finestra de la seva cambra, amb les orelles de l'ànima franques al magne concert de les estrelles. I li semblà veure's a si mateix sobre el seu cavall, tot armat, galopant a través de la prada florida del cel; però tot-d'un plegat, de darrera el quart recent de la lluna, en sortí una jovencella al seu encontre, amb una fona que tenia a la mà, li desparà una estrella al mig del front. I l'estrella s'esberlà en un rou de flama que li corregué pel rostre i el deixà cec dels ulls. Això el tombà de la sella. Ell sentí aleshores les mans de la reina Alina que li obrien el pit, només passant-li per sobre, i li arrencaven l'ànima de dintre el cor, amb un sofrir inefable. Després les mateixes mans torcaren-li dels ulls aquell tel roent: vetaquí que tot el cel nocturn era un espill d'un reflex molt pàl-lid; i Tallafer s'hi emmirallava, però no s'explicava per què no s'hi reconeixia del tot.

Ara el tocaven sobre el muscle. Tallafer es girà del seu èxtasi. Vandalús, el germà d'armes, li assabentava com la reina Alina ja no era d'aquest món.

Fins a la matinada, la ment de Tallafer resistí al tust diví de la son, que renova els pensaments.

* * *

D'ençà que regnava Tallafer, el poble era íntimament feliç. Si no menjava massa substanciós, els jocs públics anaven en doina i s'escometien noves conquestes — per no deixar perdre's la fama. Les places i els carrers eren tothora plens del dring dels esperons, i dels colors llampants de les sobreveses, i d'aquelles paraules feres i rodoladisses com un so de timbals, imitació quotidiana de les que el rei Tallafer proferia en les seves ires d'ara i adés. Oint les quals, el poble estava en un continu ensurt d'heroisme.

I ara tornem a la reina Alina: que no hem de deixar-la llanguir de fam de la nostra atenció, després que tan subtilment fou salvada de dintre la torre fatídica. Culandric, escrupulós com un encens, aquella mateixa dramàtica nit va confiar-la entre les mans de Jaquim. El qual ja s'havia fet el pensament d'esperar la mort en algun recer inconegut a l'insolència de la ferralla. Però ara es va dir: «Vet-aquí que aquesta jovencella m'arriba cara com un fill, i com un fill sacceja el meu seny abaltit amb tantes fèrvides comandes». I se l'endugué secreta a una casa que tenia sobre un replanell d'olius, a la sortida del coll per on passava el camí de la capital a la frontera.

C. RIBA BRACONS

(Continuarà)

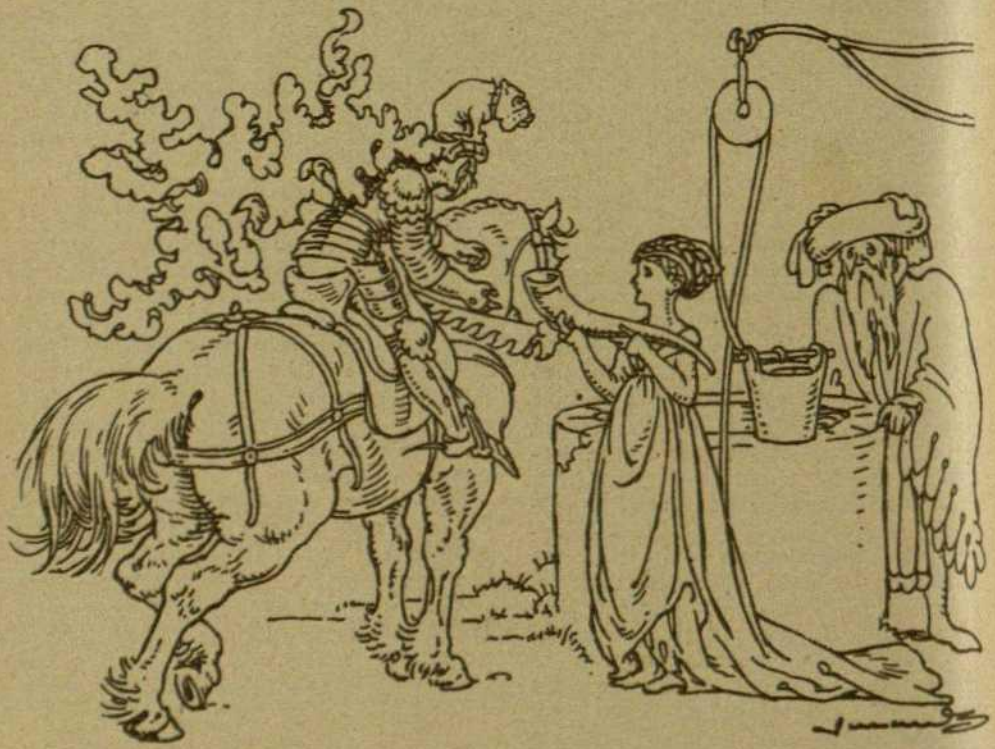

A L'HORA DEL TE

Les pells en la toilette Les pells, les elegants i dispendioses pells que enguany de tantes maneres encerclen les dames, fetes abrics, o mantells d'espatlla, o confegides als més graciosos habillaments, anant des del capdavall de la faldilla al marge de l'ample capell, de quina sagrada antigüetat de segles ens parlen! Són, certament, anteriors a la major part de les infinites exigències de la *toilette*. I elles que han vist la dona arraulida dins el coval primitiu — aleshores que li eren a l'ensems única vestidura i únic llit — quín testimoni són de la incessant elasticitat de la moda, de la inagotable invenció femenina!

No es pot, certament, imaginar una silueta més moderna que la que reproduïm en el model adjunt. El bell capell, embolcallat amb tul fins a l'extrem del nas, la bella cintura que s'allarga i les mànigues que s'escursen graciosament, tota la *pose* vincladissa, esbelta de la dona elegant d'avui en dia, són realçats per les pells que semblen delicadament afalagadores, secretament vivents.

El collar de perles En la trista llegenda de la emperatriu Elisabet d'Austria, misteriosa i tràgica figura, hi ha, com a una de les característiques de la més bella de les sobiranes del segle XIX, la passió per les pedres precioses. Si fos certa aquella superstició, com totes les supersticions enganyosa, que creu en les calamitats que porten els òpals, que semblen fets de vagues lluïssors d'aubada, ens podríem imaginar la infausta sobirana amb òpals diademantli el front, i entrelligant-se en enfilalls per les seves riques trenes, i nuant-li el pit com a serpents insidioses. Ella, però, atribuïa certament místiques virtuts a les gemmes precioses. I si mai havia estimat els òpals, la

seva pedra predilecta fou amb el temps la perla, l'esquisida perla, que és símbol de la llàgrima. L'emperador, en homenatge a aquesta preferència, li féu present d'un collar de perles de la més rara bellesa; en els darrers anys de sa vida, però, l'emperatriu s'havia reduït a *toilettes* simplicíssimes i no el portava mai. Al cap d'algun temps li semblà que les perles, no essent portades, perdrien lluïssor. I vet-aquí que una nit somnià que un mitjà segur de restituir al collar tot el seu esclat, seria deixar-lo tot un any al fons de la mar. I aleshores es trobava a Corfú, en el seu castell. Acompanyada d'una dama d'honor, anà a la ribera de la illa, i dongué a l'aigua safirina una caixeta que contenia les perles. Una cadena de ferro adaptada a la caixeta fou fixada per l'altre extrem de la ribera... Abans d'un any el punyal de l'anarquista Luccheni li llevà la vida. L'emperador féu cercar endebades la caixeta. La cadena era tallada, i mai més, mai més no comparegué el collar...

Dama turca amb l'habillament tradicional

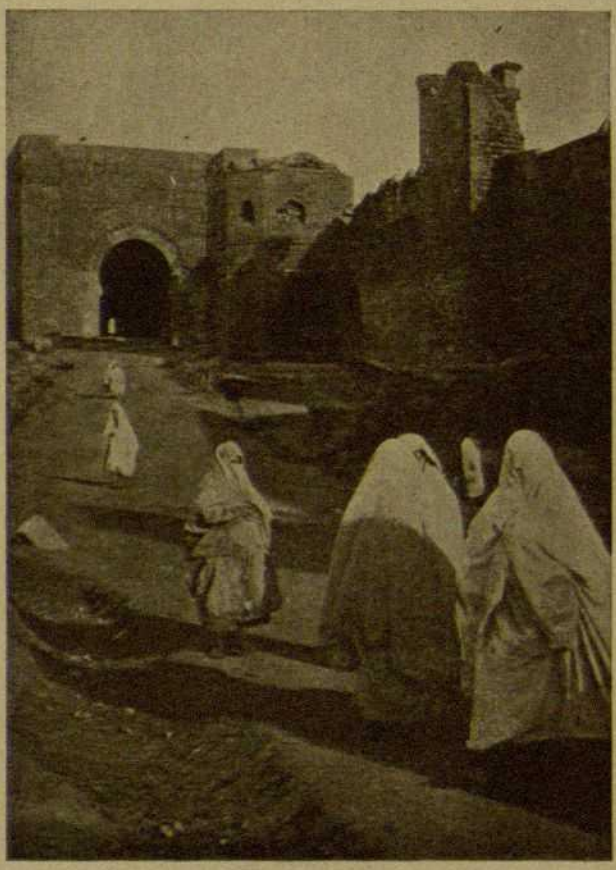

La faç coberta segons l'orde de l'Islam

Les dones turques El professor de la Universitat de Berlín, Dr. Martí Hartmann, mentre s'insinua a Alemanya una propaganda a favor de la poligàmia, ha donat una conferència sobre les noves lleis nupcials promulgades a Turquia. La premsa alemanya se n'ha ocupat abundosament. El decret ministerial turc data del 31 d'octubre de 1917. Ja no es pot contraure matrimoni sense prèvia cerimònia civil. Qualsevulla que sia la seva fe, el súbdit turc té de sotmetre's a aquesta disposició. Les revisades lleis sancionen encara la poligàmia, i el turc pot tenir quatre mullers legals. El sistema monogàmic, però, fa temps que s'ha obert pas; i un turc amb dues o tres mullers, diu el doctor Hartmann, «no és popular en societat». Les noies turques poden, com abans, casar-se a l'edat de 9 anys, i els nois a la de 12: però escauen a pares i tutors certs drets d'interferència quan els que contrauen matrimoni no tenen 17 o 18 anys respectivament.

Una il·lustració d'En Torné Esquius en el llibre de música Piano infantil

Segons les noves lleis, el marit turc conserva el dret d'apallissar la seva muller en certes circumstàncies. Abans el marit podia expulsar de casa la seva muller sense cap mena de procediment legal, però ara és exigit l'assentiment dels tribunals de divorci. El conferenciant digué que les noves lleis tracten del vestit de la dona turca, la qual, d'ara endavant, pot aparèixer en públic sense vel, gaudint una posició personal i legal molt més important que la que li havia estat reservada fins ara.

Llibres per a infants

I aquest nou llibre de Narcisa Freixas — un encant, amb delitosos versos d'En Sitjà i Pineda i esquisits dibuixos colorits d'En Torné Esquius — ens mena a parlar de la bella cosa que és posar en mans dels infants llibres de gust refinat. Contaminar l'ànima d'un infant amb la lletjor, és una mena de pecat d'escàndol. En canvi, poblar una ment que es desclou amb nobles imatges, amb fines proporcions, amb refinats consorcis de color, és crear dins la vida incipient un llevat inexhaurible d'altes emocions que la dignificaran tota. I precisament la casa que ha publicat el *Piano infantil*, la *Editorial Muntañola*, — que té l'encert de donar dobles edicions, catalana i castellana, de les seves obres, — ha fet en aquest sentit obra meritissima. Els millors artistes catalans han il·lustrat obres verament escollides, i avui la *Editorial Muntañola* té ja un repertori abundós, que no sols embadaleix les petites testes rosses, sinó que diposita en els cors l'afinament, el gust, el sentit de l'harmonia i la bellesa, que són, com tothom sap, supremament educacionals. És un goig que una casa catalana hagi dat aquest alt exemple. L'èxit, que no sempre està a tres quarts de quinze, ha consagrat a més a més aquesta empresa de nobles llibres per a infants: gratíssima nova.

Donya Narcisa Freixas

La compositora dels infants

A tot arreu de Catalunya, és

una nota de la ciutat, o del llogaret, o fins i tot del paisatge, el sentir una veu d'infant que canta una cançó de la senyora Freixas. Coneixen aquestes cançons els murs de l'escola, i el recó de la llar, i el jardí on es fa festa, i el pollanc sota del qual es fan les berenes. La espontània i persistent adhesió dels infants a aquestes melodies clares, fàcils com l'ànima llur, ha creat un dels majors casos de popularitat que hom coneix a Catalunya. La inspirada compositora ha completat la seva obra publicant ara, sota el nom de *Piano infantil*, «Aquell mètode Charpentier—diu En Rusiñol en el pròleg d'aquest *Piano*—que hem sofert de pares a fills i de fills a néts, com un càstic hereditari, que ens n'ha donat de trastorns! Aquell pujar i baixar de les escales, que cansaments no ha donat! I aquell teclejar d'unes quantes notes que semblen vingudes al món per a fer més avorrir la música, que ens n'ha costat de engúnies!... Quàntes vegades el pobre mestre, sentint-nos aquella cantarella, se ens ha quedat adormit! I quàntes vegades en despertar-se, sentint que el piano ni sonava, ens ha trobat seguint una mosca o un mosquit o una papallona, tot menys el Charpentier, turment modern de les criatures!» A la música de Narcisa Freixas, afegeix, «no hi ha res d'aquests sofriments, i amb cinc o sis notes que els nostres ditets poden tocar sense fer camí amunt i avall del piano, no sols no hi trobarem negror, sinó que hi anirem veient tot allò que jo sé que us agrada». Aquests gentilíssims exercicis pianístics, en llur escaientíssima simplicitat, guanyaran, com les cançons, el cor dels infants, més ple de bells instints que no és plena una guardiola atapeïda de sous». I

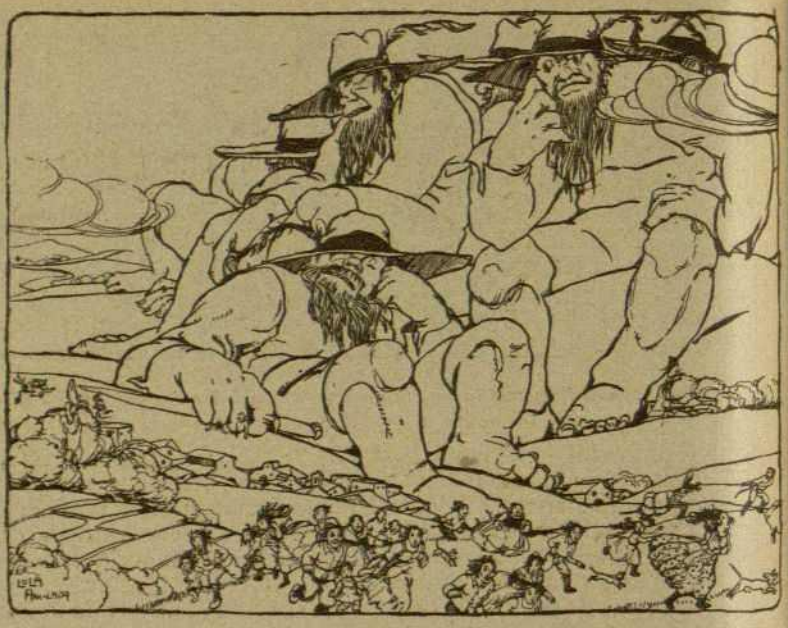

Il·lustració de Magraneta, *per Lola Anglada*

L'humor a l'estranger

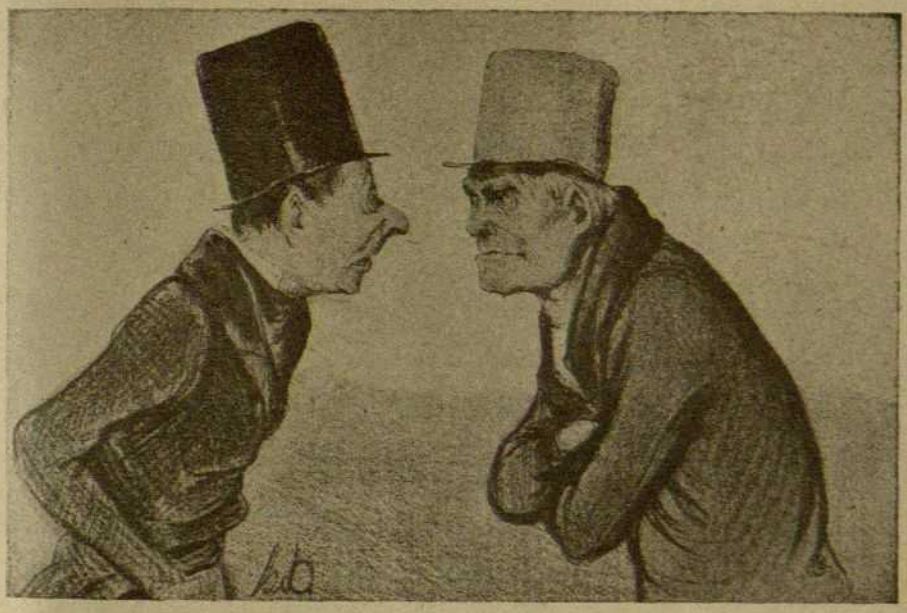

—Us expliqueu com una canya.
—I vós com una soca.

—Amic meu, en la situació que us trobeu, la vostra dona us destorba. Us convé desfer-vos-en. Hi ha diversos procediments: matar-la, emmetzinar-la... vós mateix.

— Senyors, heu-s'aquí l'estat de comptes de nostra societat de filantropia. Aquest any, les despeses, per obres benèfiques i gastos d'administració, sumen 12,000 francs. Els ingressos totjust arriben a 11,983 francs. De conseqüent, els pobres ens deuen 17 francs... Sóu conformes en perdonà'ls-hi aquest deute?

— Vinc a subscriure'm a la llista oberta pel vostre diari amb motiu del terratrèmol de Batignolles... Apunteu-me: «Rigolard, filàntrop, rendista, carrer de Sant Honorat, 345: dos francs»

— T'he prohibit nomenar-me mestre... Tens de saber que tots els homes som germans... animal!

— Que sóc juliós! Acabo de adquirir per cinquanta escuts un llibre de Horaci imprès, a Amsterdam, l'any 1780... És una troballa: està ple d'errades d'impremta.

Crònica catalana

DOS MESOS

Havent sortit amb retràs el núm. 1 del D'ACI D'ALLÀ *per raons no més imputables a les anormalitats del temps, aquesta crònica, que habitualment ha de dur per nom* El mes passat, *comprèn en aquest número la visió retrospectiva de desembre i gener.*

En aquests dos mesos passats, el fet polític cabdal pot dir-se que és un fet que, baldament produït a Madrid, neix amb accent català. Es el Decret de Disolució de Corts, el Decret recaptat per l'Assemblea de Parlamentaris celebrada a Barcelona el juliol passat, i garantit per la presència de dos ministres catalans en el Gabinet de Concentració. De fet, les velles hosts polítiques encara refiades d'una reposessió de llur vella farsa, posaren tota mena de trabes i feren saber al Poder moderador i al país qui sab quines paoroses pronòstigues i fins i tot velades menaces. El Decret de Disolució significava la disolució del vell règim. Significava el torn dels partits, en terra; la falsificació electoral nafrada de mort; la prestidigitació constitucional closa, segurament per sempre més; significava el pròxim adveniment de la llibertat dels pobles ibèrics—inevitable prefaci de tota vera unió ibèrica, de tota vera política d'expansió americana, de tota possibilitat de una civilització i un imperialisme ibèrics. Pot imaginar-se que com de més apocalíptic, de més escruixidor per als vells partits? Per a un eixam de pseudo-polítics, pseudo-periodistes i pseudo-buròcrates, el decret de Disolució confiat a un Govern calcat en les conclusions de l'Assemblea de juliol era, naturalment, el fet més paorós que podien imaginar, la revolució més sagnant. El fet es produí; i totseguit es palesà que enfront de l'amargor de les antigues colles, naixia una esperança en tot el país. Una esperança — i millor dit un daler— d'aribar a existir! Els erms de la secular inhibició es poblaven de moviments i de sons.

Quasi a l'endemà de la brillant Setmana Gallega a Barcelona, els capdavanters del nacionalisme català visitaren Galícia, on les indivisibles representacions de nostra política i de nostra cultura estimularen amb mots de bell encoratjament la fretura gallega de llibertat i la pruïja gallega d'organització política, no sense retre un delicat homenatge a la gran poetessa Rosalia de Castro, emblema i penyora de la cordialitat dels dos pobles extrems del Nord ibèric, tan disposats avui a bescanviar-se els ajuts en les vinents campanyes. I foren visitades amb esclat Andalusia i València i encara altres terres, de l'altiplanície i àdhuc les

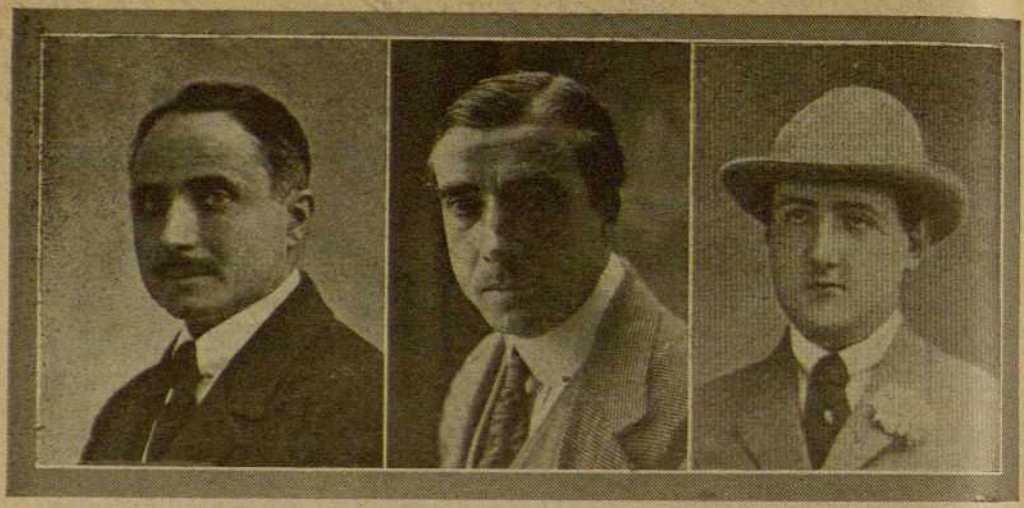

J. Puig i Ferrete. *Adrià Gual* *Josep M. de Sagarra*

Canàries. I sobre tot de el vell centralisme impotent i rondinaire, que temps enrera qualificava el catalanisme de separatista, i l'exhortava a estendre sa veu pel poble espanyol, com a garantia de ses bones intencions, ara de bon grat hauria volgut que fos certa la suposició de un ingenu i melodramàtic separatisme català, que no es divertís afollant-li les seves muralles de fang. I tan gran era la obiradora *debacle* del centralisme, que

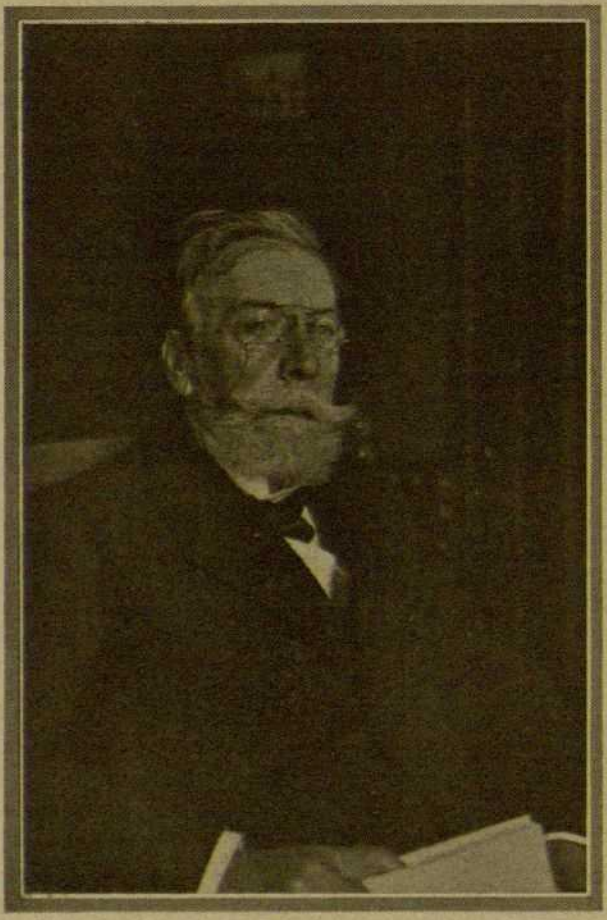

Angel Guimerà

ell hagué de condensar la seva única defensa contra l'ideal renovellador, en una inducció—la de València, — a la brutalització de l'hoste en sos actes públics. El centralisme, però, dins la seva estolidesa habitual, no comprengué que amb aquella ganyota africana no havia de conseguir altra cosa que una formidable reacció popular a favor d'una idealitat contra la qual no es trobava més argument que el d'amordaçar-lo amb una cri-

† Enric Prat de la Riba

Mn. Llorenç Riber.

dòria venturera. La campanya a València ha estat esperonadíssima per la última i característica convulsió del centralisme... disolt. Tot augura, en l'horitzó polític, la proximitat de l'autonomia de Catalunya; tant ho augura la sempre creixent força catalana, com la impossibilitat d'evolucionar de les velles agrupacions palplantades, i com la essència antipatriòtica, retardatària i desneta de l'únic programa electoral que enfront nostre es planteja: la lluita de dretes i esquerres ressucitada com a pretext d'al-liances impúdiques, i mobilització general de mòmies desavesades de la llum del dia.

Gran densitat de producció intel-lectual. En els teatres catalans, En Guimerà ha reafirmat entre ovacions el seu genre heròic amb *Indibil i Mandoni*; En Puig i Ferreter amb son *Gueridó i Francina* ha derivat cap a una claredat i a una gentilesa llatiníssimes; En Gual amb les seves *Hores d'Amor i Tristesa* ha triomfat en un primmirat genre psicològic, i l'impressionant poeta En Josep Maria de Sagarra en son *Niu d'Esparvers* ha fet la seva aparició a l'escena catalana sota els cànons d'annunzians. També hi ha hagut un noble doll bibliogràfic. Citem — amb obligada rapidesa — les *Corones* d'En Riber, que representen una peculiaríssima confluència de la liturgia tradicional i les més vives sensibilitats modernes: el *Llibre del Convalescent* d'En Surinyach Senties, aquest escriptor sempre dedicat com un dolç convalescent inguarible; les *Moralitats i Pretextos* d'En J. M. López Picó, recull de ses proses habituals de *La Revista*; les *Marines* d'En Ferran Agulló, on el fèrtil periodista compil-la les impressions en prosa que li ha suggerit el blau veïnatge sala-

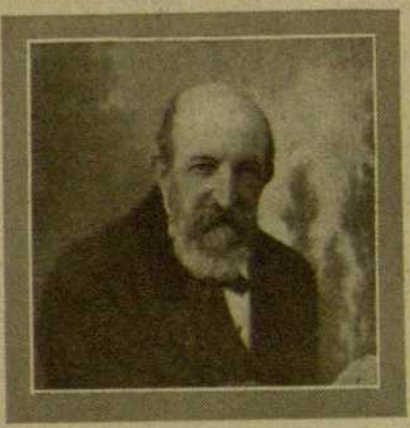

Francesc Matheu, fundador i editor de la patriòtica **Ilustració Catalana**, *desapareguda de poc*

R. Surinyach Senties

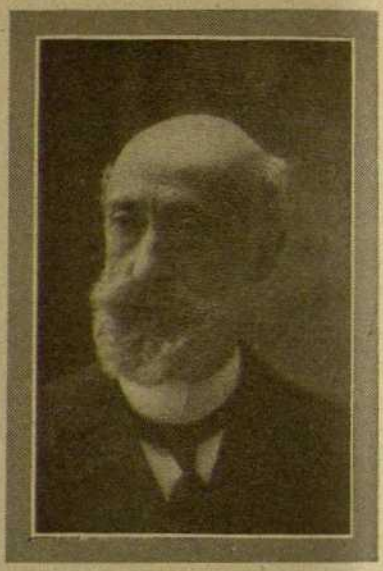

Apeles Mestres

brós; la venturosa reedició de la compendiada *Història Nacional de Catalunya*, d'En Prat de la Riba; les poesies d'En Lluis B. Nadal, piadosament compil·lades en homenatge a la memòria de l'il·lustre vigatà per En F. Matheu; el primer volum de l'esplèndida traducció de l'*Eneida* per Fr Llorenç Riber, felicíssim començ de la Bib'ioteca de grans autors empresa per l'Editorial Catalana; el poema *Atila* de l'Apeles Mestres, inspirat per la Gran Guerra. — Una nota melangiosa: la desaparició de la *Ilustració Catalana*, que en ses diferents èpoques havia presenciat íntimament les vicissituds del catalanisme, i havia recollit copiosa maina de escriptors cabdals.—Un llibre importantíssim cal destriar d'aquesta enumeració, per tal com és indici de la saó gloriosa de l'idioma. Es tracta del *Diccionari Ortogràfic* d'En Pompeu Fabra, publicat per l'*Institut d'Estudis Catalans*. L'il·lustre filòleg hi dóna les grafies d'abundosíssims mots: tota la llengua literària hi és fixada amb una saviesa, una ponderació i una elegància incomparables. Aquest llibre, que s'està popularitzant amb gran rapidesa, és, doncs, un veritable esdeveniment. La *Gramàtica Catalana* del mateix autor és un llibre clàssic en els dos sentits de la paraula: no és permès... anavem a dir, de no posseïr-lo. Diguem, sí més no, de ignorar-lo. Diguem immodestament, abans de acabar, que està cridat a originar també interessants novitats literàries el fet d'insertar-se al D'ACÍ D'ALLÀ sistemàticament—en vista de l'èxit assolit per la novelleta humorística de Mark Twain—novel·les dels majors escriptors contemporanis: a la que avui publiquem, *Els Bandejats*, de Selma Lagerlöf (per un accident de màquina ha estat llevat del peu de l'article el nom de la autora), seguirà la sensacional novel·la *El cas singular del Dr. Jekyll i*

Pompeu Fabra

J. M. López-Picó

el senyor Hyde, de l'immortal Stevenson, que començarà totseguit.

En Lluis Millet ha estat una figura de la més viva actualitat en aquesta tongada: recordem la seva conferència sobre la Cançó Catalana a la Sala Mozart, davant un selectíssim auditori femenívol congregat per la Junta de Dames; el seu nomenament de Cavaller de la Legió d'Honor; les sessions memorables de les *Estacions* de Haydn! Els èxits de En Millet signifiquen sempre noves qualificacions de bellesa per a la nostra vida, enriquiments del nostre esperit. Anima selecta i plena de l'eterna i fecunda candidesa del geni, aplaudien a En Millet com a quelcom de pur i de entranyable que estem ergullosos de portar en nosaltres mateixos.

Les Cançons d'En Gerard, a base de l'*Infantament de Scherazada* del poeta López Picó, han estat una esplèndida novitat musical florida al cor de l'hivern, com un piadós miracle. En Gerard és un músic d'una distinció, una gràcia i una modernitat extraordinàries. El seu do li ha vingut ben bé de les fades. Ens felicitem del seu èxit, i n'esperem noves delícies alades.

Les dònes barcelonines s'han llenc·t al carrer a manifestar contra l'encariment dels queviures i el combustible. La llur manifestació es convertí en endèmica, i fou declarada obligatòria per les persones del sexe que anaven a sos afers, o àdhuc es trobaven dinant en llurs pisos. De part dels governants, va anunciant-se una sèrie de convenis que milloraran la crítica situació.

Ferran Agulló

Tantdebó que es consolidi la normalitat, i a les vinentes Corts s'encarrilin els destins d'Espanya, i es fortifiqui la seva estructura per a resistir les estrebades d'aquest gran temps de prova de tota la humanitat. La última nota és la immensa espectació davant les eleccions, que constitueixen un deure sagrat per a·ls ciutadans.

Lluis Millet

Crònica estrangera

La Rússia immensa, l'Estat que ocupava més de la meitat de l'Europa i tot el nord de l'Asia, es desfà i cau a trossos. Es una descomposició alhora territorial i social. Les velles columnes socials són allí enderrocades, i hom no veu pas que s'alcin les columnes de un orde social novell. Homes de utòpia duen avui la ex-Rússia per camins tràgics que ningú no sab on menen.

Delegació ucraniana a Brest Litovsk

Si la descomposició social de l'Estat rus és un mal, una crisi de malaltia, la seva descomposició territorial, en canvi, pot ésser un gran bé. Fins ara, ja ha donat un bell fruit de lliberació; la independència de la Finlàndia. Proclamada aquesta pel Parlament finlandès el 7 de desembre darrer, diversos Estats l'han reconeguda ja.

La proclamació de la lliure República finlandesa en mig de les horrors de la guerra present, té la joia esperançadora de la florida de l'atmetller en mig del temps cru de la hivernada.

Clara bandera de Finlàndia, mig blava i mig blanca, feta de cel i de neu: salut!

* * *

Unes gents van arribar, setmanes enrera, a Brest Litovsk, i van presentar-se als negociadors de la pau entre la Rússia i la Quàdruple imperial.

—Som els delegats de la República d'Ucrània — van dir.

I els delegats d'Ucrània, d'aquesta nacionalitat de 30 mil-lions de ànimes, que fins avui era quasi ignorada del públic internacional, van pendre seient al voltant de la taula de la Conferència decidits a parlamentar.

Després, en unes ràpides negociacions apart entre els imperials i els ucranians s'ha arribat a un acord complet sobre les bases de la pau separada entre l'Ucrània i la Quàdruple imperial. Heu-s'aquí uns diplomàtics improvisats que han aprofitat el viatge...

Ha sorgit, però una dificultat per a aquesta pau separada. Unes altres gents han arribat a Brest Litovsk, cap allà el dia 20 de gener.

—Som els delegats dels *Soviets* de l'Ucrània — han dit.

I han desautoritzat als delegats de la República d'Ucrània, al-legant que aquests són els elements de la *Roda* o Consell Nacional de Kief, que no representen sinó la burgesia.

Trotzky, comissari d'afers estrangers de Ucrània

Hom no sab a l'hora d'ara, com serà resolt aquest plet de les dues delegacions de la Ucrània, la qual resulta una República duplicada.

* * *

Però no totes les negociacions de pau van tan depressa com les

realitzades entre els imperials i els delegats de la *Roda* d'Ucrània. Les negociacions amb la Rússia maximalista, han sofert una sèrie de sospensions i d'entrebancs. Les paraules de Trotzki, el «comissari del poble per als afers estrangers», van indignar al general Hoffmann, cap de la delegació militar alemanya. La energia castrense va parlar per boca del general: «Aquí —va declarar amb forta veu—els delegats russos parlen com si ells fossin els vencedors... I cal no oblidin que els vencedors som nosaltres, i que els russos són els vençuts». Quan, després d'aquest violent atac oratori, el general Hoffmann es va asseure, en el breu silenci de sensació, va sentir-se, de segur, el soroll del sabre del militar germànic.

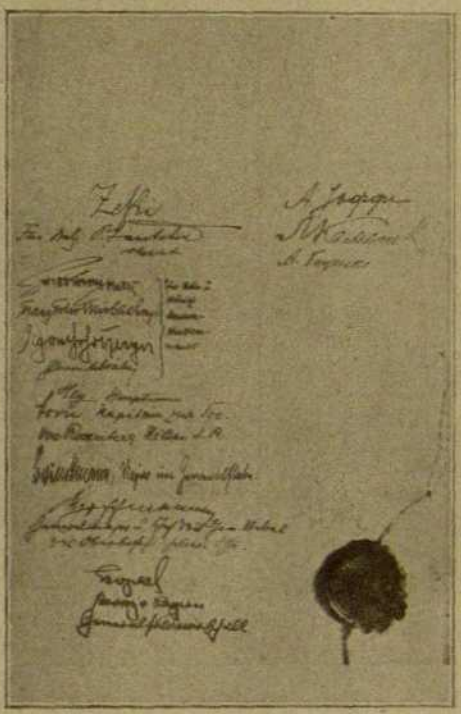

Firmes de l'armistici signat a Brest-Litovsk

A darrers de gener, les negociacions han estat represes. La dificultat principal que les ha tingudes aturades, és la relativa a la evacuació pels austro - alemanys dels territoris del ex Imperi rus que actualment ocupen.

* * *

Durant el mes de gener ha estat jugada al tauler internacional una interessant partida diplomàtica. La partida ha estat dos a dos... D'una banda, Mr. Lloyd George i Mr. Wilson. De l'altra, el comte Hertling i el comte Czernin.

El cap del Govern britànic i el president nordamericà han exposat concretament els

La conferència de Brest-Litovsk. — Representants russos, alemanys, turcs, austriacs, etc.

El President Wilson

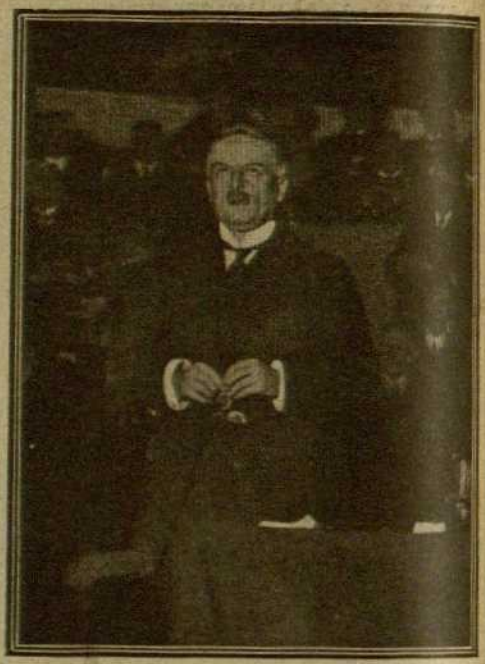

Lloyd George

objectius de guerra i les condicions de pau de l'*Entente*. Aquesta exposició, ratificada pel ministre d'Afers estrangers de França, M. Pichon, constitueix una revisió dels objectius de guerra de la *Entente*. I de la revisió n'ha resultat una notable rebaixa. L'Austria-Hongria ja no és menaçada de dissolució, i la Turquia conserva el seu territori europeu, amb la gran ciutat de Constantinoble.

Els de la part contrària han contestat, i han trobat que la *Entente* estava lluny encara de posar-se a la raó. Això és el que han dit el comte Hertling, en to aspre i el comte Czernin en to suau.

Una qüestió hi ha, sobre tot, que fa impossible l'avinença. Reclama la *Entente* el retorn de l'Alsàcia-Lorena a la França. «Mai!» diuen els imperials. «Per a aconseguir-ho lluitarem fins a la mort!» juren els al·liats occidentals.

Mme. Caillaux

Mentretant, són esperades d'un moment a l'altre grans operacions militars. La fruita de la pau no és madura, i li calen noves regades de sang.

* * *

A l'Amèrica Central, un terratrèmol ha produït greus danys i nombroses víctimes. La capital de la República de Guatemala ha restat destruïda. Milers de persones han quedat sense sopluig.

D'ençà de la gran guerra, però, els terratrèmols han vist minvar llur paürós prestigi. Un dia de batalla fa tantes malvestats i tantes víctimes com una violenta sotragada sísmica.

* * *

M. Joseph Caillaux, «un dels reis sense corona de la República francesa» com li ha dit Gustave Hervé, ha estat empresonat. L'ex-president del Consell de ministres ocupa avui la cel·la número 17 de la setena di-

Brest Litovsk.—Casa on tingueren lloc els tractats de pau

El General Hollmann, cap de la legació alemanya, en la conferència de la pau a Brest-Litovsk

De la independència de Finlàndia

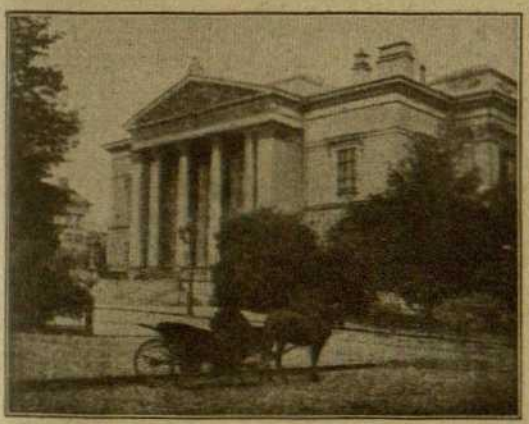

Palau de la Dieta a Helsingfors

Von Kulmann

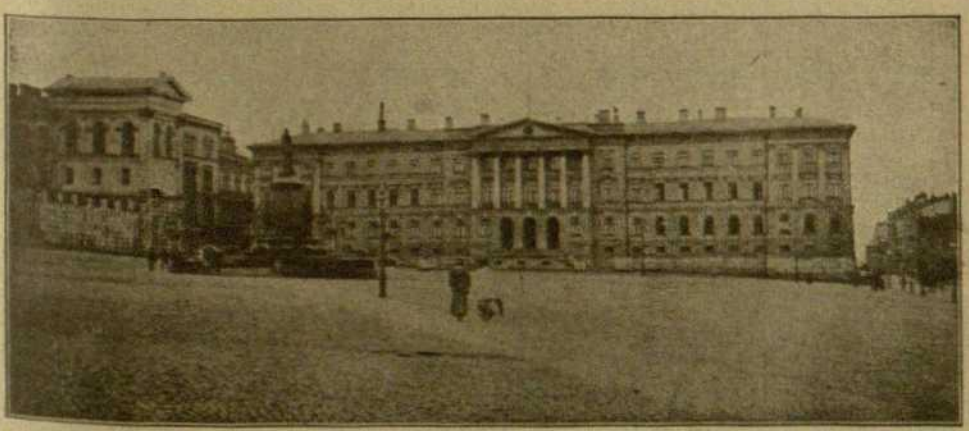

Palau del Senat a Helsingfors

Guatemala.—*Vista general*

visió de la presó parisenca de la Santé. A les cel-les veïnes hi ha Turmel, Bolo, Duval, Lenoir, Desouches, Landau, Marion, i Golsky, és a dir, els processats per delictes d'intel-ligència amb l'enemic.

Motius de l'empresonament? Els despatxos de Luxburg, de temps enrera, desxifrats pel govern nordamericà, i els documents trobats a l'arca de cabals que tenia Caillaux a un banc de Florència.

Els documents florentins semblen ésser més greus que els despatxos americans. Alguns d'aqueixos documents revelen que Caillaux preparava a França un cop d'Estat, que en cas de reeixir hauria tingut, entre altres conseqüencies, la de firmar-se la pau separada amb l'Alemanya.

Darrera M. Caillaux, han entrat a la Santé el diputat Loustalot i l'agent de negocis Comby, complicats en el treball d'aquell.

* * *

Mentre Caillaux és a la presó, l'exministre de l'Interior, Malvy, compareix davant el Senat francès, constituït en alt tribunal, per a entendre en l'acusació de traició llençada per Léon Daudet.

La vista d'aquest afer va començar el dia 28 de gener. Léon Daudet remena aquests dies els seus voluminosos *dossiers* de «fiscal del Rei» (*procureur du Roi*) com li diuen els socialistes. I encara li diuen, els socialistes una altra cosa, poc amable aquesta: el «dement furiós.»

MM. Malvy i Léon Daudet

* * *

El proletariat internacional s'agita per la magna qüestió de la guerra. Les *Trade-Unions* angleses han celebrat a Londres el seu Congrés anual, on han aprovat una declaració altament important sobre els objectius de guerra. Aquesta declaració

va precedir al discurs de Mr. Lloyd George revisant els objectius de l'*Entente*, discurs fet davant els delegats obrers. En essència, el primer ministre anglès, va coincidir amb les *Trade-Unions*.

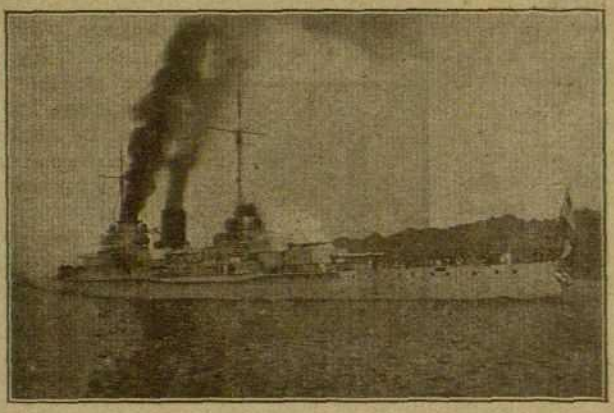

L'antic creuer alemany «Goeben», batejat de nou amb el nom «Soldà Selim I», esfondrat en aigües dels Dardanels

A Austria-Hongria, la acció del proletariat ha pres la forma greu de la vaga general, que ha durat prop de dues setmanes, i que, llevat d'alguns incidents aïllats, no ha tingut caràcter revolucionari. Les explicacions dels ministres, han convençut, almenys per l'instant, als obrers vaguistes, que protestaven sobre tot de les dificultats sorgides en les negociacions de pau de Brest-Litovsk, dificultats que hom ha atribuït als propòsits anexionistes de l'Alemanya.

Demés, el Congrés del *Labour Party* britànic s'ha reunit a Nottingham, del 23 al 25 de gener. El *Labour Party* constitueix la organització política del proletariat anglès, mentre que les *Trade-Unions* constitueixen la seva organització professional. Entre altres acords ha estat pres el de celebrar, a Londres, el dia 20 de febrer una Conferència inter-al·liada dels partits socialistes i obreristes.

* * *

Tant que ha costat de reunir l'Assemblea Constituent russa elegida per un amplíssim sufragi universal dels dos sexes i, un cop ha estat reunida al palau de Taurida, el Govern dels maximalistes l'ha disolta per la força. Oberta el dia 21 de gener, a l'endemà fou tancada. Assemblea constituent d'un dia que no ha pogut constituir res. Tenien la majoria de l'Assemblea els socialistes revolucionaris, els quals, malgrat del llur nom ferreny, són considerats com a moderats i reaccionaris pels *bo'xeviki*. Va ésser elegit president Txernof, cap del partit socialista revolucionari. Hi va haver unes quantes hores de debat, durant el qual la «guàrdia roja», que era allí amb l'arma al braç, reia, cridava i udolava.

Per no haver-se avingut a votar un projecte de «Declaració dels drets dels obrers», presentat pels maximalistes, aquests i els seus al·liats del grup socialista revolucionari dissident, van retirar-se de la sala de sessions. Poc després va venir la dissolució.

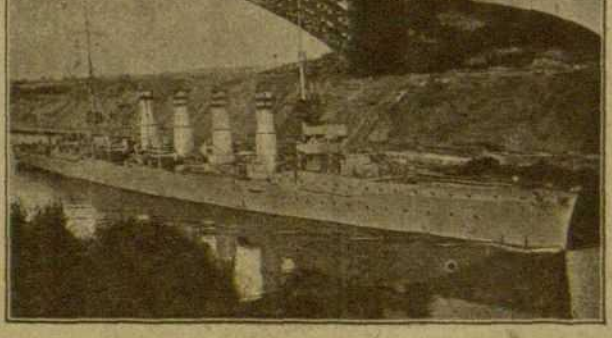

L'antic creuer alemany «Breslau», batejat de nou amb el nom de «Midillu», esfondrat en aigües dels Dardanels

* * *

Un episodi tràgic de una vilesa criminal i repugnant, ha esdevingut a Petrograd. Dos ex-ministres del govern Kerenski, els constitucionals demòcrates o «cadets» Txiagaref i Ko-

koschkin han estat assassinats a trets de revòlver per una colla de mariners de la flota, quan acabaven d'ésser trelladats, per malalts, de la presó de Sant Pere i Sant Pau a l'Hospital.

El govern maximalista, malgrat de tenir la mànega ampla, ha acordat procedir contra els assassins.

* * *

Els creuers alemanys *Goeben* i *Breslau*, rebatejats amb noms turcs, famosos per haver pogut ficar-se Dardanels endins al començament de la guerra, han tingut una trista fi.

Van sortir del cau otomà el 20 de gener, per fer un *raid* a la mar Egea. De cop aconseguiren enfonsar el monitor anglès *Raglan* i un altre petit monitor britànic. Perseguits després per destroiers anglesos, van provar de refugiar-se novament als estrets. Però toparen amb mines. El *Breslau* va anar a fons, i el Goeben averiat, va encallar als Dardanels, quedant sotmès al bombardeig aeri dels avions britànics.

El Comte Czernin, plenipotenciari austríac

Desplaçava el *Breslau* 4,550 tonelades i el *Goeben* 23,000. Tots dos van ésser llençats a l'aigua l'any 1910.

* * *

Henri Bergson, el cèlebre filòsof francès, ha estat rebut el 24 de gener, per l'Acadèmia francesa, que l'havia elegit ara fa quatre anys, per al lloc deixat vacant pel polític i historiador Emile Ollivier.

La recepció va efectuar-se amb les cerimònies tradicionals. El president va donar paraula al recipiendari, qui donà les gràcies per la elecció. Duia Bergson el tradicional vestit dels acadèmics francesos.

Després, ja «sota la cúpula», Henri Bergson féu un estudi d'Emile Ollivier, i René Doumic li va contestar amb un discurs sobre les doctrines filosòfiques de Bergson, seguint la evolució de aquest des del positivisme a lo Spencer fins al seu actual espiritualisme.

A. ROVIRA I VIRGILI

CAMISERIA
SANS
Boquería, 32 :: BARCELONA